

NOVINÁŘSKÁ CENA 2016

VÝBĚR VÍTĚZNÝCH A NOMINOVANÝCH PŘÍSPĚVKŮ

PARTNEŘI

POŘÁDÁ

25
LET **NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA**

NOVINÁŘSKÁ CENA 2016

Čtěte, co minulý rok hýbalo českou společností

**Výběr vítězných a nominovaných příspěvků v rámci
Novinářské ceny 2016**

Vydala Nadace Open Society Fund Praha

Červenec 2017

www.novinarskacena.cz / www.osf.cz / #novinarskacena

Novinářská cena 2016

Nadace Open Society Fund Praha ve spolupráci s partnery pořádá soutěž Novinářská cena, která jednou ročně veřejně oceňuje kvalitní žurnalistické práce, a to již od roku 2010.

Do jednotlivých kategorií Novinářské ceny mohou přihlašovat příspěvky nejen autoři a redakce, ale také široká veřejnost. Souhrn přihlášených prací do jednotlivých ročníků tak odráží nejen hodnocení stěžejních prací minulého roku z pohledu novinářské komunity, ale i vnímání zásadních příspěvků pro společenskou debatu ze strany veřejnosti. Příspěvky hodnotí poroty, složené z respektovaných osobností veřejného života z České republiky i zahraničí, a poskytují tak novinářům cennou zpětnou vazbu. Prostřednictvím eBooku máme možnost upozornit na novinářské počiny, které zajímavým způsobem zachycují problematiku dnešní společnosti. Příspěvky z minulého roku nám poskytují možnost reflektovat, jak se situace vyvíjí a na kolik se představy, které jsme měli, shodují nebo naopak rozcházejí se současným stavem.

Do 7. ročníku soutěže přihlásili autoři a autorky, redakce, vydavatelé a veřejnost 254 žurnalistických příspěvků, které soutěžily v 12 kategoriích psané audiovizuální a online žurnalistiky. Udělena byla také Česko-slovenská cena veřejnosti, o níž rozhodli Češi a Slováci v online hlasování. Znovu byla udělena jak Cena za regionální žurnalistiku, která dává prostor lokálním tématům a regionálním redakcím, tak Cena Solutions Journalism. Přínos „žurnalistiky řešení“ spočívá v poskytování prostoru příkladům řešení sociálních problémů a ukazuje čtenářům možnosti, jak se i oni mohou stát hybateli společenských změn.

Nadace Open Society Fund Praha

Nadace Open Society Fund Praha rozvíjí hodnoty otevřené společnosti a demokracie. Má 25 let zkušeností a patří mezi největší soukromé nadace v České republice. Financuje a sama realizuje jak projekty, které usilují o systémové změny na celostátní úrovni, tak projekty, které přispívají k řešení konkrétních lokálních situací. Podporuje aktivní občany, kteří ovlivňují dění ve svém bezprostředním okolí i své zemi. Mezi klíčová témata, na která se Nadace Open Society Fund Praha zaměřuje, patří rozvoj efektivní a transparentní veřejné správy prostřednictvím Fondu Otakara Motýla, vzdělávání dětí a mladých lidí a rovné příležitosti žen a mužů.

www.osf.cz

Přehled kategorií Novinářské ceny 2016:

Kategorie psané žurnalistiky

1. Nejlepší rozhovor
2. Nejlepší reportáž
3. Nejlepší komentář
4. Nejlepší analyticko-investigativní příspěvek
5. Nejlepší česko-slovenský kreslený vtip, komiks nebo karikatura

Kategorie audiovizuální žurnalistiky

6. Nejlepší rozhovor, beseda nebo diskuse
7. Nejlepší reportáž
8. Nejlepší analyticko-investigativní příspěvek

Kategorie online žurnalistiky

9. Cena Googlu za inovativní online žurnalistiku

Zvláštní ceny

10. Česko-slovenská cena veřejnosti
11. Cena za regionální žurnalistiku
12. Cena Solutions Journalism

O každé kategorii rozhodovala samostatná čtyřčlenná porota složená z osobností akademické, mediální a neziskové sféry. Na průběh soutěže dohlížela pětičlenná Rada soutěže, kterou tvořili ředitel Nadace Open Society Fund Praha Robert Basch, výkonný ředitel sdružení Transitions Online Jeremy Druker, Marie Němcová z neziskového investičního fondu Media Development Investment Fund, fotograf, spisovatel a novinář Jan Rybář a bývalý novinář, nyní právník Tomáš Němeček. Tato Rada společně s Radou soutěže na Slovensku také rozhodovala o výběru příspěvků do online hlasování o Česko-slovenské ceně veřejnosti.

www.novinarskacena.cz

OBSAH

Nominace soutěže Novinářská cena 2016

1) Kategorie psané žurnalistiky - Nejlepší rozhovor

Vítězové:

Andrej Babiš: Koupím si, co budu chtít. To není váš problém

Kirill Ščeblykin a Filip Zajíček (The Student Times)

Nominace:

Skládám. A mozek je větší než lebka

Tomáš Poláček (Reportér Magazín)

Všichni vyprskli smíchy

Kateřina Šafaříková (Respekt)

2) Kategorie psané žurnalistiky - Nejlepší reportáž

Vítěz:

Osoblaha (ne)buduje, (ne)tančí a (ne)zpívá

Tomáš Poláček (Reportér Magazín)

Nominace:

Česká stopa ve zjizvené Amazonii

Tomáš Nídr (Reportér Magazín)

Budu všude kolem tebe

Martina Riebauerová, Tereza Vaisová (Reportér Magazín)

3) Kategorie psané žurnalistiky - Nejlepší komentář

Vítěz:

Série komentářů

Jan Moláček (Aktuálně.cz)

Nominace:

Série komentářů

David Klimeš (Hospodářské noviny)

Série komentářů

Alexandr Mitrofanov (Novinky.cz)

4) Kategorie psané žurnalistiky - Nejlepší analyticko-investigativní příspěvek

Vítěz:

Série textů k čínské CEFC a působení v Česku

Redakce HlídacíPes.org

Nominace:

Blízkovýchodní bomba kšeft

Pavla Holcová (České centrum pro investigativní žurnalistiku)

Za Babiše, za Agrofert

Jaroslav Kmenta (Reportér Magazín)

5) Kategorie psané žurnalistiky - Nejlepší kreslený vtip, komiks nebo karikatura

Vítěz:

Série kreseb v Denníku N

Matúš Vizár

Nominace:

Série kreseb v deníku Právo

Miroslav Kemel

Série kreseb v časopise Sorry

Jiří Košťál

6) Kategorie audiovizuální žurnalistiky – Nejlepší rozhovor, beseda nebo diskuse

Vítěz:

Hyde Park Civilizace: Rwandská genocida

Daniel Stach (Česká televize)

Nominace:

Dobrá vůle: O medaili od královny, životě v Anglii a českém rasismu

Lenka Svobodová (Český rozhlas Dvojka)

Rozhovor s Jiřím Ovčáčkem

Martin Veselovský (DVTV)

7) Kategorie audiovizuální žurnalistiky – Nejlepší reportáž

Vítězka:

Yusra Plave o život

Magdalena Sodomková, Brit Jensen (Český rozhlas)

Nominace:

Divadlo Mariána Kotleby

Jana Neumannová (Česká televize)

Déjà vu s pandou

Tým redaktorů (Česká televize)

8) Kategorie audiovizuální žurnalistiky – Nejlepší analyticko-investigativní příspěvek

Vítěz:

Miliardový zářez

Lukáš Landa (Česká televize)

Nominace:

Sponzoři v dluzích

Marie Bastlová (Český rozhlas)

Kunovické turbulence

Dalibor Bártek (Česká televize)

9) Kategorie online žurnalistiky – Cena za inovativní online žurnalistiku

Vítězové:

Češi v zajetí sociálních bublin

Tomáš Málek, Marcel Šulek, Jakub Zelenka (Lidové noviny)

Nominace:

Cíl: Německo

Vojtěch Berger (Český rozhlas)

Vítání Dalailamy v Praze

Kolektiv DVTM (DVTM)

10) Česko-slovenská cena veřejnosti

Vítěz:

Rozhovor s Jiřím Ovčáčkem

Martin Veselovský (DVTM)

11) Cena za regionální žurnalistiku

Vítěz:

Hašek má neexistující mluvčí

Lukáš Valášek (Mladá fronta DNES)

Nominace:

Minulost náměstka hejtmana v Lidových milicích

Miroslav Mareš (Občasník.eu)

Číslo jedna z Kaunicových kolejí

Jana Ustohalová (Mladá fronta DNES)

12) Cena Solutions Journalism

Vítěz:

Série textů Úvod do praktické sociologie

Daniel Prokop (Právo)

Nominace:

Mapa pražského horka

Jan Cibulka (Český rozhlas)

Zaostřeno na cizince

Daniela Vrbová (Český rozhlas)

Kategorie psané žurnalistiky - Nejlepší rozhovor

Porota:

Ray Furlong, redaktor Radio Free Europe/Radio Liberty, **Pavel Kosatík**, novinář, scénárista, spisovatel, **Jan Lopatka**, Reuters, **Alena Páníková**, přednášející na Vysoké škole múzických umění v Bratislavě, bývalá ředitelka Nadácie Otvorenej spoločnosti, Bratislava a spoluzakladatelka Novinárskej ceny na Slovensku

Vítězové:

Andrej Babiš: Koupím si, co budu chtít. To není váš problém

Kirill Ščeblykin a Filip Zajíček (The Student Times)

Vyjádření poroty:

Jedná se o silný rozhovor s mocným mužem, který evidentně podcenil protihráče. Novináři v rozhovoru ukázali bystrost v reakci na dotazovaného a nechali ho projevit se ve vším všudy. Odhalili tak aroganci mocného politika, který se sám v rozhovoru diskreditoval. Rozhovor byl nominován nejen pro svůj zásadní společenský dopad a relevanci, ale také pro svou poutavost. V médiích mohlo být minulý rok na 100 rozhovorů s Babišem, ale tento přišel porotcům zdaleka nejvýraznější. Rozhovor přesně vystihuje momenty mezi tazateli a dotazovaným a odkrývá pravou tvář výrazné osoby české politické scény.

Andrej Babiš: Koupím si, co budu chtít. To není váš problém

Kirill Ščeblykin a Filip Zajíček (The Student Times)

Hozenou rukavici v podobě nabídky na rozhovor od ministra financí Andreje Babiše redaktoři TST nenechali bez reakce. Výsledkem je interview, které svým pojetím působí spíše jako absurdní jednoaktovka nejmenovaného prezidentského jubilanta.

Andrej Babiš se nás nejdříve začal se svou mluvčí Lucií Kubovičovou ptát, kdo nás platí a odkud vlastně ty The Student Times jsou. Následovaly nářky na to, že paní mluvčí by teda nechtěla působit pod médii, které vlastnil podnikatel František Savov, protože se s ním stát soudí o peníze údajně nezaplacené na daních. Andrej Babiš si pak ještě neodpustil „rýpnutí“, že teď už nás přece vlastní „oligarcha Křéťa“ (Daniel Křetínský je spolumajitelem koncernu Czech Media Invest, který vlastní deník E15 – pozn. red.), a aniž bychom položili první otázku, pokračoval:

„Dneska máme mediokracii a oligarchii. Máme různé takové věci. Znáte to, ne? Já jsem tady totiž našel spoustu lidí. Změnil jsem nejen politickou scénu, ale i tu mediální. Předtím si totiž

němečtí majitelé jenom brali svoje dividendy a pak tu byli ti nositelé pravdy – Tabery, Šídlo, Kubík, magor Šafr...“ „A Balšínek,“ doplňuje mluvčí ANO.

Po chvíli se nám Andreje Babiše podařilo přerušit otázkou, zda se chce po volbách stát premiérem. Pan vicepremiér se však v první části rozhovoru míjel svými odpověďmi s našimi otázkami a využil je hlavně k několikerému připomenutí kauzy hejtmána Nováka a k útoku na Deník Referendum. Došlo také na e-maily premiéra Bohuslava Sobotky zveřejněné neonacistickým webem White Media a poučení redaktorů TST o podstatě oligarchie. Časem však naše sezení přece jen začalo připomínat rozhovor.

Na Facebooku jste nedávno propagoval vládu odborníků. Psal jste o tom, že nemají vládnout politici, ale odborníci.

Ne, mají vládnout lidi, kteří v životě něco dokázali. Lidi, kteří postavili v životě aspoň psí boudu, a já jsem nějakou psí boudu postavil, víte? Na rozdíl od některých politiků, kteří teď sedí ve vládě. Aristoteles, když učil Alexandra Velikého, říkal, že politici jsou ti nejlepší z nás. Elita, ti nejpracovitější, nejmorálnější – to jsou oni. Řekněte vůči mně něco a já vám dám argumenty. Ale v souvislosti s tím Novákem nemáte žádný argument, protože Novák byl za Palase, který taky zbohatl zázračně a nikdy nemůže prokázat svůj majetek. A pokud se teda bavíme o krajích, tam je samozřejmě velká tradice korupce.

Naše hnutí nemá žádnou tradici v korupci na rozdíl od ČSSD, která ji má bohatou, a na rozdíl od tradičních politických stran, které se teď dohodly, že já nemůžu vlastnit vůbec nic. V pohodě. Nebo to vy považujete za demokratické?

A vy považujete za demokratickou situaci, kdy vlastníte média, jste politik a ještě máte obrovský majetek?

Čtete ta média? Četli jste někdy Lidové noviny? Třeba Komentář Marka Bendy – ten mluví o Čapím hnízdě. Každý se v Lidovkách vyjadřuje.

Ano, ale tady nejde o nějaké jednotlivé komentáře.

Máte nějaký důkaz, že jsem manipuloval moje média? Že tam volám?

Vůbec nejde o to, jestli jste je manipuloval. Tady jde o vnímání těch médií. Vy jste je oslabil. Už jenom tím, že jste je koupil, tak přestaly vypadat jako nezávislé deníky.

Mě to mrzí, ale já s tím nic nenadělám.

Koupil jste je čtyři měsíce před volbami. Musel jste vědět, že tím velkým způsobem ovlivníte mediální scénu.

Vůbec nevíte, jak to bylo. Já jsem měl na stole Blesk a Mafru. A ještě jsem udělal z těch novinářů totální idioty, protože jsem dal tweet, že zítra něco koupím. A tady jde vidět, jak

funguje naše mediální scéna. Všichni napsali, že kupuju Blesk! A naschvál jsem to neudělal, abych z nich udělal pitomce. Abyste viděli, jak funguje ta mediální scéna.

Vlastně z toho máte srandu, že jste si nekoupil Blesk, ale Mafru.

Jasně, že z toho mám srandu. Protože na tom jde vidět, jak oni fungují, že si neověří informace. Kolik lží napsali a nikdy se nám neomluvili. Jenom říkám, jak funguje náš mediální svět, že lidi si neověřili informaci, že „zítra něco koupím“. Držte se podstaty. Oni napsali, že si koupím Blesk. A nikdo se mě nezeptal.

Podstata je v tom, že jste koupil dva největší celostátní deníky.

Nekoupil jsem dva největší deníky. Vidíte, zase jste řekl nepravdu. Lidové noviny byly před bankrotem díky Balšínkovi a Balšínek, Zlámalová a Kaiser byli jednotka ODS (jedná se o bývalého šéfredaktora a komentátory Lidových novin – pozn. red.). Tak si to trochu nastudujte, kluci, když chcete dělat novinářinu. Oni chodili na kongresy a psali projevy, radili Nečasovi. Lidové noviny a Mladá fronta byly ODS. Zeptejte se Macháčka. (Jan Macháček je předsedou správní rady Institutu pro politiku a společnost, který je think-tankem hnutí ANO – pozn. red.)

Takhle spolu můžeme argumentovat donekonečna. O vás se taky říká, že Ištván Léko (současný šéfredaktor Lidových novin – pozn. red.) s vámi hraje tenis a je hlavním ideologem ANO. Ale to se jenom tak říká.

Ištván Léko je můj kamarád a já se k tomu hlásím.

Takto by se mohli bránit i lidé, o kterých tady mluvíte, ale oni tady nejsou.

Ale čtete Lidové noviny? Kolikrát psali negativně o nás, o Válkové a o mně. Máte pocit, že je nějak manipulujeme? Máte pocit, že tam děláme nějaké konkrétní věci? To, že principiálně bych neměl jako politik vlastnit média, ano, s tím souhlasím. Ale potom se bavme o té politické scéně. Kdo to tady vlastně vládne, posledních dvacet pět let...

A proč jste se tedy rozhodl jít proti tomu principu, že politik nemá vlastnit média, když sám říkáte, že to je špatně.

Je to špatně.

Proč jste si je přesto koupil?

Za to, že já mám média, můžou všichni poděkovat Šafrovi, za to, že účelově čtyřikrát za sebou napsal dvacet osm lží v Blesku. A potom jsem se začal zajímat, proč to tak je. Prvotní myšlenka byla úplně jiná.

Takže jste si ta média koupil proto, aby o vás nepsala lži?

Ale vždyť já mám nějakou historii s médii, šestkrát jsem se soudil s Respektem. A tady jsou dva soudci, kteří o tomhle rozhodují a rozhodli proti mně, i když to byla lež. A Spurný, když si dá nějaké pivo, tak napíše nesmysly. Kolik napsal takových nesmyslů...

Na druhou stranu vy Jaroslava Spurného citujete, když píše o reformě policie, a zrovna se shoduje s vaším názorem. Pak jeho článek sdílíte s tím, že je to skvělý názor.

V pohodě, já to samozřejmě cituju, tak jak to potřebuju. Ale nemůžete mi podsouvat nic konkrétního, když porovnáváte s Novákem, co já jsem říkal. Řekněte mi konkrétně, co jsem udělal špatně. To, že jsem si koupil média?

Ano, věděl jste, že půjdete do politiky.

No a Michael Bloomberg co? To byl nejúspěšnější starosta a má televizi. Jaký je dneska vliv těch printových médií? Televize a síť rozhodují. Myslíte si, že já tam mám nějaké oslavné články? Jak já používám ta média?

Měl jste takový přátelský rozhovor v Lidových novinách.

Přátelský rozhovor? Většinu rozhovorů dávám Právu. A vy mi nic nepodsouvejte. Koupím si, co budu chtít. To není váš problém. Náš problém je, kdo tuto zemi ovládá a kdo tuto zemi budoval. O tom to je, že to je stejná parta. Kdyby fungovali politici, já bych do politiky nešel. Nejsem dneska svobodný člověk. Když nebudu v politice, tak budu podstatně svobodnější.

A proč jste šel do politiky?

To vy nemůžete pochopit. Máte jinou motivaci a jiné hodnoty. Já jsem měl jinou motivaci celý život.

Když jsme se dostali k těm hodnotám: V rozhovoru pro Financial Times jste vyčítal redaktorovi, že vás přirovnával k maďarskému premiérovi Orbánovi. Co podle vás dělá špatně, když vám toto přirovnání vadilo?

Orbán si vybudoval nějakou pozici a řídí to možná na sílu. Už ale nevím, co bylo v tom článku. Ale mně nikdo nemůže podsouvat, že jsem se stal nějak nedemokraticky politikem. Lidi mě zvolili, a když nebudou chtít, tak mě volit nebudou. Od Orbána se určitě můžeme učit migrační politiku. Byl jediný, kdo dodržoval Dublinské dohody, na rozdíl od paní Merkelové, která je nedodržela. A když měl v centru Budapešti dvacet nebo třicet tisíc uprchlíků, tak samozřejmě postavil ten plot. Já bych ho postavil taky.

Kolem České republiky?

Ne kolem České republiky. Vidíte, vy už jste typický novinář.

Ne, já se ptám.

Tak jste se měl na ten rozhovor se mnou připravit, pane kolego. Kdybyste si to nastudoval, víte, že jsem chtěl udělat to, co vlastně dělají všude na světě. Co ten Obama vykládá Merkelové, jaká je úžasná? Proč Jaromír Jágr musí žádat o zelenou kartu? Co to je za imigrační politiku?

Jaromír Jágr není uprchlík ze země sužované válkou.

Tady jde o podstatu přistěhovaleckých pravidel. Moje dcera skončila Boston University a měla pracovat v New Yorku a taky nedostala tu zelenou kartu.

Nemůžete srovnávat situaci vaší dcery se situací...

(A. B. skočí do řeči) Já nesrovnávám, já se bavím o přistěhovalecké politice.

V případě uprchlíků jde přece o poskytnutí ochrany lidem, není to přistěhovalecká politika.

To že jsou uprchlíci? Vždyť to jsou všichni ekonomičtí migranti a řešením není je všechny přijmout.

Takže v Aleppu, které bombardují Rusové, jsou budoucí ekonomičtí migranti?

A proč to bombardují Rusové? Proč se nedomluví Obama a proč bezpečnostní rada OSN nezasedne a neřeší to?

Ale my se bavíme o situaci lidí, kteří jsou v tom konfliktu.

Ano, mě to mrzí. My ale máme uprchlíky na Ukrajině a ti k nám přijít nemůžou. Musí mít povolení na rozdíl od těch Syřanů a většina z těch, kteří přichází, nejsou uprchlíci. Většina uprchlíků je v táborech v Turecku. Ti, kteří na to ekonomicky mají, ti přicházejí. V každém případě to nemá žádná pravidla. Má to snad pravidla? A modely přistěhovalecké politiky ve světě jsou.

Otázka je, jestli to při takovém množství lidí vůbec nějaká pravidla může mít. Kritizujete Angelu Merkel...

A proč bychom měli brát všechny ty uprchlíky? Proč po nás někdo něco chce? My si máme rozhodovat, kdo tady bude pracovat a koho sem vezmeme. Zaměstnávám několik ukrajinských rodin a určitě nemám problém s uprchlíky, klidně jim budu pomáhat.

Dříve jste řekl, že Česká republika nemá přijmout nikoho.

Ne, to není pravda. Vidíte, zase lžete. Není to pravda.

Také jste napsal, že si nepřejete „bezbřehý multikulturalismus diktovaný z Bruselu“.

Ano, nechci, aby Juncker nám tady diktoval.

Máte pocit, že Evropská unie nám něco diktuje?

Ano, určitě mám takový pocit. Vy jste tam někdy byl na jednání ministrů financí? Vy jste tam někdy mluvil s nějakým politikem? S nějakým premiérem? S nějakým komisařem?

Oba víme, že ne.

Nechci, aby nám Juncker vnucoval nějaké kvóty. My máme úplně jinou přistěhovaleckou historii. A to uznal i Schäuble (nynější německý ministr financí – pozn. red.), který byl ministr vnitra, když se spojovalo Německo. Proč by nám teď měla diktovat komise, koho máme brát?

Ve vašich vyjádřeních a postojích jde často vidět rozdělení na „my“ a „oni“.

Ano! My máme v Bruselu naše zájmy! České zájmy. My nejsme Brusel.

Jsme členové Evropské unie.

Ano, kam jsme od začátku posílali odložené pitomce, kteří se nedomluvili. A Vondra ukradl pět set milionů pro ODS. (Vyšetřování této kauzy skončilo v roce 2012; Alexandr Vondra nebyl obviněn a v celém případě pak vystupoval pouze jako svědek – pozn. red.) Shodili jsme vládu za předsednictví a akorát jsme z toho měli ostudu.

To je ale česká neschopnost, nikoliv problém Evropské unie.

Já jsem tam za hnutí aspoň poslal profíky. My máme nejlepší europoslankyně – Ditu Charanzovou a Martinu Dlabajovou. Ze všech europoslanců byly vyhlášené jako nejlepší.

A proč teda skrze texty, které píšete na bulvární Expres.cz, dál živíte báji o tom, že je tady nějaká zlá Evropská unie, která diktuje normy a nařízení, a Češi pod ní trpí.

Ale vy to zkracujete, pane kolego, já to vůbec nešířím. Zaprvé, když chcete v Evropské unii obstát, tak tam musíte posílat lidi, kteří budou prosazovat naše zájmy. Zadruhé musí umět jazyky. Víte, já umím francouzsky, německy, anglicky a rusky. Náš pan premiér nedá ani jednu větu anglicky, ani Chovanec. A politika v Bruselu se nedělá přes tlumočníka. Já o tom něco vím, protože jsem dělal dva a půl roku na reverse charge. Vylobboval jsem to a Schäuble sem přijel dvakrát, aby mě podpořil. Takže jsme měli do Bruselu posílat lidi, kteří nám tam nebudou dělat ostudu a nebudou tam řešit čínské menšiny, jako to dělal Špidla, ale budou bojovat za naše zájmy. Protože jsme zdědili například pět set šedesát kilometrů dálnic, na které nám propadlo povolení z hlediska životního prostředí, a Evropská unie nám do toho kecá. Vždyť EU nezvládla tu migraci. Nezvládli ji. Migranti přichází.

Evropskou unii přece tvoří členské státy, takže selhaly členské státy.

Ne. Evropská unie potřebuje lídry, kteří převálcují Evropskou komisi, která si osobuje pozici nad členskými státy. Přichází s totálně nesmyslnými návrhy, jako byly kvóty a tak dále.

Říkal jste, že mluvíte čtyřmi jazyky a v Unii jednáte. Není tedy pravda, že v EU nemáme slovo a nemůžeme rozhodovat. Proč se přesto ve svých článcích pro *Expres.cz* takto vyjadřujete?

Měli byste si nastudovat celou kauzu reverse charge. Četli jste ten *Financial Times*, kde napsali, že vydírám celou Evropu?

Na tohle se ale neptám.

Ale ptejte se, jak to, že se neptáte?! Nechte mě domluvit hlavně. Já vám říkám, že jsem dva a půl roku bojoval za to, aby Evropská unie předložila legislativní návrh reverse charge pilotu pro nás. Všichni mě tam znají a byl jsem ve *Financial Times*, kde psali, že Unii vydírám. Dva a půl roku jsem na tom dělal, abych přesvědčil a dotlačil Evropskou unii k tomu, aby předložila, co jsem chtěl. Bojuju za podvody proti DPH a získal jsem na to spojení. A Schäuble mě třikrát podpořil. Znáím ty ministry, znám jejich manželky, mám je na mobilu a vybojoval jsem to! Můj problém není migrace, to je problém pana premiéra a pana Chovance. Tady máte konkrétní příklad, že já nekritizuju. Přišel jsem s něčím konkrétním a prosadil jsem to. Dalo mi to hodně práce, ale pak to uložili všem. Tak neříkejte, že je jenom kritizuju. Migrace není můj problém.

Ale teď se tohoto tématu sám chytáte a píšete o něm.

Samozřejmě, je to problém. Protože já říkám, že Evropská unie je neschopná. Když jsem v lednu 2015 říkal, k čemu nám je NATO, tak ze mě všichni dělali pitomce. Babiš? NATO? A když to řekla Merkelová o osm měsíců později, tak to byl pro všechny skvělý návrh.

Vrátím se k otázce, na kterou jste neodpověděl. Jde mi o texty, které píšete na *Expres.cz*. To, že jste si vybral bulvární médium, abyste hovořil o Evropské unii, už podle nás o něčem vypovídá. Jazyk vašich textů je hodně podbízivý pohledu, že Evropská unie nám něco nařizuje. Zajímá mě, proč jste se rozhodl ten mýtus šířit....

(A. B. skáče do řeči.) Jaký mýtus? Víte vy vůbec, že dohoda s Tureckem neexistuje? Víte to vůbec? Že není podepsaná? No co koukáte... Víte vy vůbec, že to je jenom o tom, že se paní Merkelová potkala s Turky a řekla jim, že jim dá tři miliardy? Což je i v rozporu s pravidly na schvalování rozpočtu. Víte to, nebo ne? Není žádná dohoda s Tureckem. Evropa nezvládla migraci. Měli jsme udělat stejnou schengenskou hranici jako Polsko a Ukrajina, Slovensko a Ukrajina. Proč ten Ukrajinec chudák musí čekat rok na to, když chce u nás pracovat? Proč potřebujeme pas a povolení? Proč Syřan může chodit přes to Řecko?

Protože ten Syřan má vybombardovaná města.

Aha a Ukrajinec nemá vybombardovaná města? Tam nebyla válka? Tam nejsou uprchlíci?

Ukrajinec může na západ země.

A to je řešení, že my přijmeme dvacet milionů Syřanů do Evropy? Řešení je mír v Sýrii a Libyi, a to je třeba vyjednat na úrovni bezpečnostní rady OSN. Proč NATO zasahovalo proti somálským pirátům, když šlo o zboží? Proč je nezajímá, že se ve středozezemním moři utopilo patnáct tisíc lidí?

Říkáte, že Evropská unie to nezvládla, ale to znamená, že to nezvládla taky Česká republika.

Asi ano, já jsem dával za příklad z hlediska migrace Fica a Orbána. O kvótách jsme totiž rozhodovali v nějaké situaci, kdy jsme vůbec nevěděli, kdo jsou ti migranti. To nebyly ještě atentáty, to nebyly aféry v Německu a útoky. Tehdy svaz průmyslu říkal, že nám chybí lidi a že si je rádi vezmeme. Ale to jsme ještě nevěděli, co nás čeká. Až potom přišla Paříž, Nice a Kolín a útoky ve vlaku a atentáty. Až potom jsme zjistili, že jsou to většinou ekonomičtí migranti. Takže to byla úplně jiná situace.

Existují data o tom, že se z většiny o ekonomické migranty nejedná.

Prosím? Jaká data? Nastudujte si odpovědi šéfa německé rozvědky.

Tuhle floskuli opakuje dokola pan prezident Zeman a i web Demagog.CZ už několikrát dokázal, že tomu tak není.

Není to pravda, přečtěte si slova šéfa německé rozvědky. Evropa nezvládla integraci třetí generace migrantů. Nejdříve byli gastarbeiteři, kteří přišli, vydělali, koupili si auto a vrátili se. Dneska jsou v Německu tři miliony Turků a to je samozřejmě nějaká politická síla. Běžte se podívat do Paříže. Zeptejte se naší velvyslankyně, jak to je, co je politicky korektní a nekorektní, když na gymnáziu, kde je čtyřicet procent muslimů, řeknou, že nechtějí vepřové. Já jsem žil v Maroku, mám tam plno přátel. Nejedl jsem vepřové a moje žena nemohla chodit odhalená. Museli jsme se přizpůsobit jejich zvykům a oni se nepřizpůsobí. Oni vyžadují, abychom my akceptovali jejich kulturu. Proč bychom to měli dělat? Tak jedte do Paříže, bavte se s Francouzi, jedte na Korsiku, zeptejte se, koho budou volit.

Nominace:

Všichni vyprskli smíchy

Kateřina Šafaříková (Respekt)

Vyjádření poroty:

Rozhovor byl skvěle autorsky odpracovaný. Rozhodně převyšoval ostatní ve výborné řemeslné kvalitě – měl jasnou strukturu a byl dobře veden od začátku až do konce. Autorka si k rozhovoru vybrala zajímavého člověka, který byl u vzniku Schengenu, a je s podivem, že ho vůbec byla schopna vypátrat. V současném politickém a společenském klimatu je navíc téma otevřenosti a evropské spolupráce zásadní. Téma je zásadní i pro Nadaci OSF. Rozhovor skvěle ukazuje, jak je Evropská unie lidským výtvorem a odhaluje to, jakým způsobem pracuje.

Všichni vyprskli smíchy

Kateřina Šafaříková (Respekt)

S Robertem Goebbelsem, Lucemburčanem, který před jednatřiceti lety vymyslel schengen, o tom, jak to tenkrát bylo, proč je zóna volného cestování nezníčitelná a jak je možné, že ho nikdo nezná.

V jednom televizním rozhovoru jste řekl, že jste typickým produktem lucemburského školství. Začal jste se tomu smát, ale dál jste to nerozváděl. Co jste tím myslel?

To je jednoduché. Myslel jsem to, že jsem nikdy nedokončil školu - nemám ani maturitu! Školní výuka byla za mých časů tak rigidní a nudná, že nás bylo docela dost, kteří vypadli. Základní školu jsem udělal, ale z lycea jsem odešel v šestnácti. Už tehdy mě zlákala novinařina a radši jsem se věnoval jí než škole.

Nikdo, ani žádné úřady, po vás maturitu nechtěl?

Ne. Tehdy byla povinná školní docházka v Lucembursku do patnácti let, což jsem zvládl. Věnoval jsem se novinařině, pak politice a ani u jedné z těchto profesí není většinou vyžadováno formální vzdělání. Naštěstí pro mě.

Myšlenka na volný pohyb je zmíněna už v prvních evropských smlouvách z roku 1957. Schengen se ale zrodil v osmdesátých letech. Proč právě tehdy?

Protože se k moci dostali lidé jako Helmut Kohl a Francois Mitterrand, kteří chtěli něco dělat. Ekonomika v západní Evropě šlapala dobře a celkově panovala integrační idyla. Hlavní impulz přišel od Jacquesa Delorse, který se začátkem roku 1985 stal předsedou Evropské komise. Delors navrhl změnit trh tehdy deseti států Evropského společenství, pozdější EU, na jeden kompaktní prostor s těmi čtyřmi svobodami a začít se mělo volným pohybem zboží. Já jsem byl v té době náměstkem ministra zahraničí a shodou náhod jsem koordinoval tým, který

dostal od Delorse za úkol načrtnout dokončení vnitřního trhu do roku 1992. Při jedné z našich prvních debat jsem řekl, že ta myšlenka je skvělá; jen že se obávám, že v roce 1992 bude lepší být zbožím než člověkem, protože to bude volně proudit, zatímco lidé ne. Chyběla mi nějaká humanizace toho projektu. Ostatní u stolu pokývali hlavami a tím by to skončilo. Chytil se toho ale Mitterrand.

Co znamená, že se toho chytil?

Dozvěděl se o tom a vzkázal mi, ať to zkusíme - ať otevřeme hranice pro lidi. Záhy se však ukázalo, že ne všechny země souhlasí. Pro byly jen Francie, Německo a státy Beneluxu; Itálie, Řecko, Britové, Irové a Dánové byli proti. A tak se dohodlo uzavření samostatné smlouvy mimo rámec ES. Já byl zodpovědný za její dojednání. S ostatními náměstkyněmi jsme se tehdy sešli na naší misi v Bruselu všeho všudy třikrát a smlouva byla hotová. Jednak proto, že jsme částečně převzali volný přeshraniční styk, který mezi sebou už měly země Beneluxu. A pak, do vyjednávání nikdo nezasahoval. Kromě Mitterranda nikoho schengen nezajímal.

Proč?

Protože nikdo nevěřil, že se schengen osvědčí. A abych byl upřímný, ani já ne. Podpis proběhl 14. června 1985 a já jsem symbolicky pro něj navrhl Schengen, vesnici na jihovýchodě Lucemburska, kde se stýkají Lucembursko s Německem a Francií. Měl jsem krátký projev, v němž jsem řekl, že to, co podepisujeme, jednou vejde do historie jako schengenská dohoda o svobodném pohybu lidí. Ještě než jsem to stačil doříct, moji čtyři kolegové vyprskli smíchy a já se taky neudržel. Hlavou mi běželo, panebože, co to tu povídám?! Svoje slova jsem myslel hlavně jako vtip, nikoho z nás tehdy nenapadlo, že píšeme dějiny. Celá událost ostatně proběhla za naprostého nezájmu médií. Na podpis přijela do Schengenu jediná televize, francouzský regionální kanál. Lucemburská televize, která má v téhle malé zemi potíže najít nějaká témata, neposlala do Schengenu ani svého krajánka.

Co jste si mysleli, že schengen přinese? Jaká byla tehdejší očekávání?

My jsme tenkrát nepřemýšleli o nějakých dalekosáhlých dopadech, soustředili jsme se na ten jeden konkrétní krok. Stejně jako cla na zboží nepadla ze dne na den, neplánorozhovorali jsme úplné zrušení hraničních kontrol. Naši úředníci navrhli systém zelených placek do aut a samostatné pruhy pro ty, kdo neměli žádné zboží a celníci je nechali volně projíždět; většina aut ale pořád jela na proclení.

Jaké byly argumenty států, které se tehdy nepřidaly?

Italové neměli zájem, protože schengenu nevěřili, Britové, přesněji Margaret Thatcher, se soustředili jen na snížení britského rabatu a až později v debatách několikrát padlo, že by Británie musela kvůli schengenu zavést osobní průkazy, které nejsou součástí britské tradice. Dáni a Irové pak následovali britský postoj. Ale upřímně řečeno schengen, právě kvůli převládající skepsi, jestli má smysl, nebyl na počátku tématem nějaké sáhodlouhé debaty.

Předpokládám, že se to rychle změnilo.

Velmi krátce poté. Zájem lidí začal být masivní, všude se o schengenu psalo a vlastně už rok po otevření hranic vedl tlak veřejnosti k projektu schengen II, který se pak podepsal v roce 1990 a o pět let později vstoupil v platnost; vyjednávali jsme ho tehdy ve stejném složení. První schengenská dohoda byla skutečně jen o tom, že si lidé nalepili na auta ty zelené placky. Schengen II už byla velká mezinárodní smlouva. Museli jsme položit základy řady nových politik, které se dodnes utvářejí - vízovou a azylovou, policejní spolupráci přes hranice, sdílení informací mezi tajnými službami -, abychom mohli úplně zrušit kontroly. Mně z té doby paradoxně nejvíc utkvěla v hlavě kritika ze strany občanské společnosti, že se snažíme udělat z Evropy „fortress Europe“, pevnost Evropy. Dnes po ní lidé touží.

Pro mnoho lidí dnes otevřené hranice nejsou splněním snu, ale zdrojem strachu. Čím je chcete přesvědčit o výhodách schengenu?

Já tomu strachu rozumím. Lidé se vždycky bojí nepoznané reality. Když jsme psali schengen II, přistěhovalectví nebylo tématem. Lidé se ale v průzkumech svěřovali, že se bojí nárůstu kriminality - pašování lidí, drogových gangů, organizovaného zločinu. Se schenginem přitom ve skutečnosti přišla nižší kriminalita, protože pravomoc policií se nezastavila na národních hranicích a vznikla velmi dobrá společná databáze hledaných lidí, k níž se dobrovolně připojila i Británie, ačkoli v schengenu jinak není. Takže já bych se je snažil přesvědčit zažitými zkušenostmi.

Lidé ale často nechtějí slyšet fakta, reagují na emoce.

Já nic než fakta neumím nabídnout. A ta jsou, že schengen je absolutní úspěch. Ročně se jeho vnitřní hranice přejdou 1,5miliardkrát a denně dojíždějí do jiné země za prací dva miliony Evropanů. Schengen vytvořil celou novou ekonomiku, a nejvíc z toho těží exportní státy jako právě Česko. Pro vás - ale nejen pro vás, pro evropské země obecně - je schengen odpovědí na globalizaci, kdy se klíčové obchody a události dějí v nadnárodním patře. Pokud byste se rozhodli ze schengenu vystoupit, museli byste přepólovat vaši ekonomiku, kterou živí nerušený kontakt s okolním světem. Čekala by vás severokorejská budoucnost a já si nemyslím, že byste v ní byli šťastnější.

Průzkumy ukazují, že lidé jsou dnes často ochotni vzdát se svobody a smířit se se zchudnutím, pokud jim to přinese pocit bezpečí. Jak je chcete přesvědčit?

Spojení většího bezpečí s opevněnými hranicemi je do značné míry iluze - je to právě ten pocit. Útočníci v Evropě byli přece ve většině občané EU, rezidenti, kteří se nemuseli nikam přesouvat. A naopak, jeden ze střelců v klubu Bataclan opakovaně prošel screeningem dokladů při nárazové obnově hraničních kontrol. Informace o jeho pohybu tedy zachycena byla, ale zadržený nebyl, protože nikdo nevěděl, že se chystá zaútočit.

Není ale těžké odhadnout, který politik u uren zvítězí - zda ten, který lidem slibuje větší bezpečí, jakkoli iluzorní, nebo ten, kdo řekne: Zvykněte si.

V osmdesátých letech, kdy všude byly kontroly, a až do poloviny let devadesátých let umíralo každý rok v průměru dvě stě lidí při teroristických atentátech na území západní Evropy. Útočila irská IRA, baskická ETA, korsičtí separatisté, v Německu Frakce Rudé armády. Přesto se tehdy zrodil schengen. Zapomínáme na to. Já neříkám, nesnažme se minimalizovat riziko útoků v Evropě. Jen tvrdím, že obnova hranic mezi státy, nebo dokonce stavění plotů nejsou cestou, která k tomu povede.

Nesouhlasíte tedy s častou tezí, pojďme obnovit kontroly na hranicích, abychom uklidnili voliče a zastavili nástup populistů v Evropě?

Ne. Považovali by to za potvrzení své pravdy a státy by zavření hranic poškodilo. Podle mě pomůže brexit. Já jsem jedním z těch, kdo doufali, že k brexitu dojde. Britové nikdy nebyli skutečnými členy Unie, od počátku si vybírali jen to, co chtěli, a nic nepřinášeli. Podle mě Británie na brexit doplatí a ostatním jako vedlejší produkt ukáže prospěšnost Unie. Lidé teď vidí Evropu kvůli teroristickým útokům jako hrozbu, ve skutečnosti však poskytuje mimořádnou ochranu - nejlépe na světě garantuje nejružnější práva i svobody včetně bezpečí. Posledních dvacet let jsme ale zažívali v Evropě období nezvykle prosté násilí a považujeme ho za normu, zatímco opravdová norma je spíš těch dvě stě mrtvých ročně.

Schengen je v posledním roce terčem kritiky coby chybný koncept, důkazem měl a být uprchlická krize. Zvoní schengenu umíráček?

Jsem si jistý, že schengen přežije. Dokonce si myslím, že se v příštích deseti letech rozšíří - zahrne nejenom Bulharsko a Rumunsko, které mají z členství přechodnou výjimku, ale také Chorvatsko a možná Srbsko a další balkánské státy. Schengen je prostě příliš dobrý prostor. O schengenské vízum požádá ročně osmnáct milionů lidí, protože na jedno vízum můžou procestovat téměř třicet zemí. Běloruská spisovatelka, držitelka Nobelovy ceny za literaturu Světlana Alexijevič v jednom rozhovoru řekla, že se současní Rusové nikdy nevzdají dvou věcí: svého auta a schengenského víza. Číňané to tady kvůli schengenu milují. Pokud by se vrátily vnitřní kontroly, schengenské země by kvůli poklesu vzájemného obchodu a zahraniční turistiky každý rok ztratily dvacet miliard eur.

Znamená to, že zájem také okolního světa na udržení schengenu je příliš velký na to, než aby zóna volného pohybu po Evropě skončila?

To je moje teze. Navíc pokusy v minulých letech obnovit kontroly na hranicích nikdy pořádně nefungovaly, vždycky je provázel humbuk ze strany veřejnosti. Sami jsme to zažili. Loni na podzim obnovila kontroly na dva měsíce Francie a každý den stály na hranicích nekonečné fronty. Do Lucemburska denně dojíždí za prací přes sto tisíc Francouzů a pro ně kontroly znamenaly prodloužení cesty domů o tři hodiny. Lidé protestovali, řidiči kamionů psali pařížské vládě, ať hranice otevrou, nebo začnou posílat faktury s ušlým ziskem. Francouzská Národní fronta, která už řadu let tvrdí, že v případě svého vítězství vyvede zemi ze schengenu, tehdy vydala prohlášení, že by pro francouzské pendlery zavedla speciální kartu, aby mohli volně přecházet hranice. Marine Le Pen se jinými slovy vrátila k ideji schengenu, když viděla reakci Francouzů.

Když se mluví o rozpadu schengenu, co si pod tím vlastně představit? Jaké varianty máme na stole?

Smlouva umožňuje obnovit kontroly až na dva roky, a pokud by se po tuto dobu kontroloval třeba Brennerský průsmyk, protože by se z nějakého důvodu dostal pod tlak, konec schengenu by nenastal. Ostatně už teď několik zemí více či méně intenzivně kontroluje pohyb na svých hranicích a já to za problém nepovažuji. Ten by přišel, pokud by k systematickým kontrolám přistoupily ve stejné chvíli ty státy schengenu, kde je největší přeshraniční ruch - Benelux, Německo, Francie, ale i Česko nebo Rakousko coby hlavní tranzitní země. Ze schengenu je také možné odejít, ale tady si uvědomme jednu věc: volný pohyb lidí je dnes esencí celé Unie a schengenská dohoda se vpila do evropské smlouvy. Zemi, která by chtěla zůstat v Unii a přitom odejít ze schengenu, by čekalo velmi komplikované nastavování pravidel a já si jeho výsledek neumím moc představit.

Statisíce uprchlíků, které loni prošly Evropou, tak mohly učinit právě kvůli schengenu. Je tohle typ situace, kterým nebudeme schopni zabránit, pokud mezi námi nemají vyrůst ploty?

Loni došlo k selhání na několika místech najednou. Řecko, které se potácelo na hranici státního bankrotu, rezignovalo na svoji povinnost zkontrolovat příchozí jako vstupní země schengenu. A kontroly dlouho neprováděly ani státy mimo schengen, přes které uprchlíci přecházeli. Země si alibisticky řekly, že všichni stejně míří do Německa, tak si to zjednodušíme a necháme je jít. Budme ale upřímní: pokud by se loni důsledně dodržovala pravidla, Řecko by se muselo proměnit v jeden masivní uprchlický tábor, což by bylo logisticky i sociálně nemožné. Těch lidí bylo prostě moc.

Mají se tedy změnit naše pravidla, a jakým způsobem, aby schengen nebyl na tapetě pokaždé, když u evropských břehů přistane loď s běženci?

Pokud máme zabránit krizím, jako byla ta loňská, musíme především vést odpovědnou uprchlickou politiku, což je eliminovat příčiny krize. V tomto konkrétním případě to znamená porazit Islámský stát, na čemž se evropské státy podílejí jenom velmi liknavě, a pomoci těm zemím v regionu, kam lidé nejčastěji utíkají a odkud se jednou budou chtít vrátit domů. Protože ti, kteří se dostanou do Evropy, se většinou už nevrátí. Já si ale opravdu nemyslím, že schengen jako politický koncept je v ohrožení. Bezpochyby přijdou další pokusy o návrat kontrol na hranice, protože řada politiků tím bude pořád hledat jednoduchou cestu k voličům. Jakmile však lidé zjistí, že se zavřením hranic nepřišel bílý ráj, ale děti křičící v autě v zácpách a deficit, k schengenu se rychle vrátí.

Hodně se po brexitu začalo mluvit o reformě EU. Změnil byste na ní něco? Nebo na schengenu?

Já patřím k těm, kdo podporují dvourychlostní Evropu -umožnit skupině zemí, které se ze své vůle budou chtít víc integrovat, aby tak učinily, a nenutit ostatní dělat totéž. Kvůli iniciativám, jichž se chopila jen část států, jsme se v minulosti několikrát pohnuli z místa, schengen je

příkladem. Do budoucna se nabízí jako možný okruh sladění not oblast práva a justice a bezpochyby ne každý stát bude pro. Schengen samotný zásadně opravit nepotřebuje. Měli bychom jenom s větší intenzitou dělat to, co děláme pomalu a nejistě - hlídat vnější hranice a věnovat víc energie zdrojům krizí, ať už okolo nás nebo na našem vlastním území.

Bylo vás pět, co jste spolu řadu let pracovali na schengenu, což je docela úzká skupina. Udržujete mezi sebou stále kontakt? Voláte si?

S Catherine (Catherine Lalumière, vyjednaváčka schengenu za Francii - pozn. red.) jsme v kontaktu docela často. Jednak je socialistka jako já, takže jsme se vídali na různých stranických platformách a teď býváme tak dvakrát do roka zváni na univerzity, abychom promluvili o schengenu. Německý kolega Waldemar Schreckenberger má bohužel Alzheimerovu nemoc, s Willemem van Eekelenem jsem už několik let nemluvil a Paul De Keersmaecker se poté, co jej belgický král jmenoval baronem, přestal věnovat politice. Jsme už všichni mimo byznys a nemáme žádnou odpovědnost. Já jsem třeba dobrý přítel našeho současného ministra zahraničí a nikdy mi kvůli schengenu nevolal!

Neodpustím si jeden dotaz: Jak si vysvětľujete, že vás, zakladatele nejoblíbenějšího projektu EU, skoro nikdo nezná?

Politici jsou většinou zapomenuti a o těch z Lucemburska to platí dvojnásob. Mám ale jednu ulici v Schengenu, jmenuje se Rue Robert Goebbels. Nestěžuji si, prý se tam bydlí dobře.

ROBERT GOEBBELS (72) Lucemburský politik, původní profesí novinář. Zastával několik vládních funkcí a patnáct let byl poslancem Evropského parlamentu. Nejvíce se zapsal, když v roce 1985 ve svých jednačtyřiceti letech navrhl odstranit hraniční kontroly osob mezi tehdejšími státy ES a zasloužil se tak o vznik schengenu; obě následné schengenské dohody pak vyjednával. V roce 2014 odešel z aktivní politiky a věnuje se psaní článků. Žije se svojí ženou v domě v Lucemburku a na debaty často nosí podtrhanou Smlouvu o EU, které říká „moje bible“. Jakmile lidé zjistí, že se zavřením hranice nepřišel bílý ráj, ale děti křičící v autě v zácpách a deficit, k schengenu se rychle vrátí.

Nominace:

Skládám. A mozek je větší než lebka

Tomáš Poláček (Reportér Magazín)

Vyjádření poroty:

Rozhovor je dobře profesionálně zvládnutý. Autor si k vyzpovídání vybral v podstatě „obyčejného člověka“, který je ale ve skutečnosti hodně zajímavý. Rozhovor zároveň odhaluje útrapy duševní práce a obtížnost skloubit pracovní a osobní život.

Skládám. A mozek je větší než lebka

Tomáš Poláček (Reportér Magazín)

Miroslav Srnka, hudební skladatel

Přichází unavený: „Musím si dát kafe.“ Hubený kluk, na čtyřicet let nevypadá. Poslední dobou odpovídá novinářům z celého světa, ale znovu se soustředí na každou odpověď. Občas zavře oči, aby lépe formuloval. Miroslav Srnka. Začátkem roku se mu povedl „hlubokej zářez“ - Bavorská státní opera uvedla jeho Jižní pól a ohlas je mimořádný, všechna představení vyprodaná. On ale na závěr rozhovoru řekne: „Snad jsem moc neplácal. Jestli jo, tak sorry.“

Máte rád nějaký sport?

Jenom ty individuální, což je asi typicky skladatelská odpověď. Kdybych na přelomu roku nechodil během šestitýdenního zkoušení v Mnichově pravidelně plavat, tak jsem to nepřežil... No a loni, když mi bylo čtyřicet, jsem začal běhat - koupil jsem boty a běžel jako Forrest Gump, dokud jsem si neodrovnal kotník.

Když běžíte, přemýšlíte o svých skladbách?

To dělám pravidelně při chůzi, při běhání něco poslouchám. Kamarád mi daroval joggingová sluchátka, a to neměl dělat, protože jsem si k běhu začal pouštět svoje oblíbené kousky, mimo jiné Slovanské tance v Harnoncourtově interpretaci, což mě div nestálo zdraví. Jak on pořád mění tempo, tak já ho měnil taky. Rychle jsem se rozběhl, pak zase skoro zastavil... Bezpečnější je poslouchat audioknihy.

Můžete skladatelský úspěch, který jste nedávno zažil v Mnichově, přirovnat k nějakému úspěchu třeba ve fotbale?

Dostat takhle zajímavou objednávku? Mít takové provedení, takové ohlasy? To je jako vítězství na mistrovství světa juniorů - úspěch, který se těžko bude překonávat.

Po premiéře diváci dvacet minut aplaudovali vestoje. Jak jste se před nimi cítil?

Nejdřív jsem se musel z balkonu protáhnout do zákulisí, což není úplně nejrychlejší. Pak to ještě chvíli byla legrace - s libretistou Tomem Hollowayem jsme sledovali, jak postupně vycházejí na jeviště zpěváci a dirigent, jak se děkují oni, ale nakonec jsme tam museli taky.

A v tu chvíli obecenstvo začalo aplaudovat ještě hlasitěji...

... což mě regulérně dojalo.

Pobřečel jste si?

Měl jsem na krajíčku, ale naštěstí mi naskočilo jedno oblíbené meditační cvičení, takže jsem to rozmeditoval.

To máte nějakou mantru?

Odečítám od stovky dolů po třech: 97, 94, 91... Takhle jsem napočítal do pětaosmdesáti, pak už to bylo dobrý.

Myslel jste na to, co všechno jste tomuhle okamžiku musel obětovat?

Vůbec ne. Když stojíte v kotli a proti vám tleská našlapaný sál, není prostor na nějaké retrospektivy.

Chtěl jste se co nejrychleji opít?

Na tohle nejsem úplně stavěný. Samozřejmě jsme si všichni připili, párty byla bujará, ale já se z ní včas vypařil, abych si zachoval duševní zdraví. Došlo mi, že teď už ta opera patří hlavně posluchačům a interpretům. Zpěváci se dovedou bavit mnohem líp než já; umí oslavovat a umí se taky nechávat oslavovat. Je hezké se na to chvíli koukat, ale tři lidé - dirigent Kirill Petrenko, libretista Tom Holloway a já - odešli relativně brzy.

Protože tolik neumíte přijímat chválu?

Nejen proto. Kirill Petrenko je jedním z největších žijících dirigentů a chválu slyší po každém představení, ale stejně vždycky hned odchází ze zákulisí do své místnosti a téměř ho není možné dostat na večírek. Časem zjistíte, že je pro vás zásadní jakýsi vnitřní středobod koncentrace, o který musíte pečovat.

Z představení byli snad všichni nadšeni, ale co vy, autor? Netrápilo vás, že se jevištní provedení liší od toho, které jste si vysnil?

Při premiéře jsem si Jižní pól skoro neposlechl - tam byla tak zvláštní atmosféra a takový společenský tlak, že kolem mě hudba proběhla jen mimoděk. Když jsem přišel podruhé,

seděli v hledišti Jiří Bělohlávek, Zubin Mehta a plno dalších lidí, kterých si vážím, tak jsem se znovu moc nesoustředil. Až napotřetí se mi podařilo sednout si do rohu úplně vzadu; tehdy jsem měl pocit, že poprvé poslouchám.

A jaké to bylo?

Když něco napíšete, nejspíš to pak už nikdy nemůžete poslouchat osvobozeným uchem. Před očima vám projíždí partitura, v každé druhé minutě si řeknete: „Tohle jsem mohl udělat takhle a tohle ještě jinak...“ Ale občas naopak přicházejí okamžiky, jako když ve fotbale padne důležitý gól, a vy vydechnete: „Jo, ti to tam teď dali, paráda!“ Skladatel si je nejlépe vědom náročnosti toho, co se na jevišti děje, a když se nějaký okamžik povede, má až dětinskou radost.

To jsou momenty, které dokonce překonávají vaši představu?

Vlastně ano. Povedená partitura by vždycky měla nabízet veliké množství řešení - čím více, tím lépe. Nepíšu jen tu svou jednu jedinou představu. Nechávám se překvapovat tím, co všechno se dá s mými notami dělat. Nakonec, i interpreti pracují líp a raději, když vidí, že je můj kód do něčeho nenutí. Potřebují cítit svobodu.

Takže vy jim na prvním setkání říkáte, aby se uklidnili a pojali vaši skladbu po svém, svobodně?

Říkám: „Nikdy vám nebudu vnucovat, jak to dělat máte. Jenom naznačím, že takhle to dělat nemáte.“

A to se stává často?

Moc ne. Ale když už, tak se to musí v zárodku uhasit.

Hasil jste i v případě Jižního pólu?

Hasil. V naší opeře jde o dobývání pólu dvěma výpravami, britskou a norskou, a britská výprava, což je pět tenorů, čím dál víc mrzne. Polárníci postupně umírají, a tak jejich hlasy ztrácejí kvalitu operního zpěvu, což je obraz stále většího vyčerpání. Nakonec mají přejít k úplně přirozenému hlasu, kterým může zpívat každý, a tohle se naučit, to bylo složité. Operní pěvci jsou vyškoleni k tomu, aby dávali publiku nejlepší kvalitu, a já je nutil k tomu, aby to vyškolené a krásné potlačovali.

Neboli: „Zpíváš moc hezky, Rolando, to nesmíš!“

Ano. Několikrát jsem Rolandu Villazónovi říkal: „Moc zpíváš!“

A jak tenhle operní polobůh reagoval?

Rolando je otevřený člověk, takže ten psychologický práh překročil. Překonal v sobě největší paniku, kterou operní pěvci cítí - totiž představu, že ho hlas na jevišti opustí.

Až na dřeň

Tak tedy - obětoval jste Jižnímu pólu hodně?

Byly to tři roky náročné práce, ale „obětovat“ není správné slovo. Lidi jako já se pro svou práci dobrovolně rozhodli a vědí, že to někdy půjde na dřeň. Ano, během té doby jsem se musel vzdát spousty koníčků, shodil jsem deset kilo, občas jsem byl ve stavech pekelného přepracování, ale jako oběť jsem si nepřipadal nikdy.

Jak vypadají ty vůbec nejhorší stavy?

Najednou jedete v takovém tempu, že vymažete veškerý zbytek svého života, jste v jakémsi vegetativním stavu. Když na ta období myslím teď, vybavuje se mi hlavně pocit, že je můj mozek větší než lebka, ve které přitom musí zůstat... Jako by se přehříval. Sám s tím už počítám, ale důležitější je získat okolí, aby do toho šlo s vámi. Všichni blízcí moji vášeň znají, ale nikdo ji samozřejmě nemůže úplně sdílet, takže to od nich vyžaduje velké pochopení.

Když tvoříte, chováte se jako sobec?

Lidi si asi mohou myslet, že jsem ohromný sobec, ale pro mě je to trochu jinak. Autor má v okamžiku práce pocit, že úplně všechno dělá jen pro to dílo, například mně se zdá, že jsem jenom filtr, skrz který ta muzika prochází. A během toho si jen přeju: „Kéž bych konečně měl trochu času pro sebe...“ A přitom pro ostatní to vypadá, že dělám jen pro sebe všechno.

Takhle asi vznikají složité situace - hlavně ve vztahu k dětem.

Velmi složité. Během práce na Jižním pólu obě děti doslova odrostly. Začal jsem, když byly vlastně malé, a teď už se - hlavně u čtrnáctiletého syna - zřetelně hlásí puberta. Když jsem začal, oba chodili na základku, a teď už chodí na gympl, i jedenáctiletá dcera... Jinak mám ale štěstí. I když jsem se během práce na Jižním pólu rozvedl, tak matka mých dětí je i nadále ohromně tolerantní a bere spoustu praktických starostí na sebe. A moji rodiče nebo sestra taky hodně pomáhají.

Když jdete na dřeň, soustředíte se na skladbu od rána do večera?

Funguje to ve vlnách. Vždycky mívám několik týdnů až měsíců v kuse, kdy se musím soustředit opravdu hodně. No a potom, když nějaký větší celek konečně napíšete, přichází fáze úplného umrtvení, kdy máte chuť jenom spát. A i jindy občas nastávají okamžiky, kdy třeba sedím s lidmi u stolu, chtěl bych se bavit, ale najednou jsem úplně vypnutej.

A to jsou chvíle, kdy vás něco nového napadá?

Třeba... Jde o to, že o své skladbě přemýšlíte pořád dokola, pořád ji slyšíte. V partituře jsou statisíce notových znaků a vy jich potřebujete co nejvíc udržet v jediný okamžik v paměti, abyste dosáhl na všechny kontexty. Když tolik informací nasajete, na nějakou dobu to

vytlačuje obecné každodenní starosti.

Jak řešíte situace, kdy v mozku vrcholí kreativní proces, ale zároveň je třeba dojít někam pro dceru?

Vlastně jsem za tyhle situace rád, protože to bývá jediná kotva k reálnému životu. Ještě se mi nestalo, že bych se na děti netěšil - ale asi se i u toho občas tvářím, jako by mě to obtěžovalo.

Nikdy se nestalo, že by dcera čekala marně?

Opravdu ne, naštěstí mě moje rodina někdy i na poslední chvíli zastoupí... Ale uznávám, že v období psaní musí pro nezávislého pozorovatele hraničit moje vnější projevy s pokrajem duševního zdraví. Nejspíš jsem prapodivně zamlklej a občas dělám rozhodnutí překvapující i lidi, kteří mě dobře znají.

I když jsou z vašeho pohledu racionální?

Třeba loni jsem na poslední chvíli zrušil domluvenou dovolenou s kamarády. Nakonec to přijali, ale chtělo to pro pochopení pár piv.

Asi jste nestíhal, ne? Nebo jste měl nové nápady...

Obojí. Prostě jsem cítil, že z toho skládání nemůžu vystoupit. Nebo možná bych mohl - ale taková dovolená by nikomu neprospěla.

Říkáte, že o skladbě hodně přemýšlíte za chůze. Proto jste během práce na Jižním pólu shodil deset kilo?

To spíš kvůli stravování. Po vydatnějším jídle mívám pocit, že už fantazie není v pohotovosti, tak někdy jedu radši jenom na zeleninu a hubnu... To jsem ještě dopadl dobře, protože jiní řeší stejnou potíž alkoholem a dalšími substancemi.

Tušíte, kolik kilometrů jste nachodil, když jste si tuhle operu připravoval?

Dávám tak osm denně, takže si spočítejte, kolik to je za tři roky. Když jsem si loni uběhal ten kotník, měsíc jsem měl být v klidu, ale najednou mi šla práce mnohem hůř - a tak jsem se venku stejně belhal.

S Villazónem na pivo

Jižní pól má za sebou první mnichovskou sérii, pět představení. Co pro vás zatím bylo největší pochvalou?

Z čistě muzikantského hlediska ty chvíle na konci, kdy bylo hrobové ticho - ve dvoutisícovém sále slyšíte každé polknutí. Nejspíš jste tedy dostal tolik lidí současně do stavu společného

zážitku, což je pro mě nejvyšší myslitelná meta. A plno lidí mi pak říkalo, že by šli hned znova, to se u soudobohudebního nářezu nestává často.

I vaše děti dvě hodiny vydržely, nebo už chtěly tablet?

To víte, že si možná chvílemi vzpomněly i na tablet, ale absolvovaly se mnou už spoustu koncertů a jsou je schopné bez vrtění zvládnout. Děti jsou obecně přístupnější, než si myslíme - před pěti lety jsem v drážďanské opeře uvedl skladbu, které jsem říkal dětský komiks, Jakub Pestrokřídly se to jmenuje. Zazněla tam po Prokofjevově Pěťovi a vlkovi, což je dětská klasika, zatímco ten můj Jakub, to bylo velké experimentování. Jeden zpěvák byl ptáček, který jak dorůstal, tak se mu pubertálně lámal hlas; začal ve falzetu, skončil barytonem. Zpěvačka, objekt jeho první lásky, různě krákorala, cvrkala, šišlala nebo pískala. I orchestr vyluzoval netradiční zvuky, což dospělé často děsilo, ale děti to nadchlo. Po představení se v šatně snažily napodobovat všechno, co zpěváci vyváděli s hlasem, zatímco rodiče se jim snažili připomenout, jak pěkně melodický byl ten Prokofjev.

O jaké profesi jste snil, když jste byl dítětem vy?

Já nad tím nepřemýšlel, ale je pravda, že jsem celá odpoledne hrával na housle nebo na piano.

Doufal jste, že se budete věnovat hudbě?

Ne. V patnácti jsem sice krátce uvažoval o tom, že půjdu na konzervatoř, ale pak jsem se přihlásil na gympl. I když jsem se hudbě pořád věnoval, tak mě nenapadlo, že by to mohlo být mé povolání - měl jsem nejspíš pocit, že to žádné povolání není.

Slýchal jste jako dítě, že jste v nějakém ohledu geniální?

Občas mi tak spolužáci na základce nadávali, působil jsem na ně jako šprt, ale nevím - mně spíš celá ta školní docházka připadala snadná. Mé vzpomínky na základku nejsou úplně šťastné. Celou dobu jsem si přál, abych byl jako ostatní.

Je vůbec možné, aby dnešní špičkový skladatel neměl vysoké IQ?

Sám jsem si IQ měřit nenechal, nevím ani, jak vysoké ho měli skladatelé v historii, ale když sleduju kolegy, tak mám pocit, že se vždycky musí spojit hluboký pozorovací prožitek s dobrým sluchem a jakousi kombinatorickou inteligencí. Není náhoda, že spousta lidí s nadáním na matematiku nebo na fyziku má nadání taky hudební. A asi není náhoda, že tyhle dva obory zajímají i mě.

Nicméně na vysoké škole jste začal studovat muzikologii. Pořád ještě vás nenapadlo, že byste mohl být autorem?

Ne. Chtěl jsem se hudbou zabývat teoreticky - nesmírně mě zajímalo objevování mechanismů,

podle kterých funguje. Na muzice je něco tajemně magického a já toužil zjistit, proč to tak je.

Jak tedy došlo k tomu, že jste se stal skladatelem?

Jen díky tomu, že jsem potkal profesora Milana Slavického. V devatenácti jsem z jakéhosi vnitřního popudu napsal první rozměrnou skladbu, která se panu profesorovi dostala do rukou, a tím to celé začalo. Řekl, že se skladatelem stanu.

Byla tak povedená?

Špatná. Nikde se nehrála a hrát nebude, ale Milan Slavický v ní skladatele identifikoval. Bez něj bych se asi nikdy neodvážil.

Co nejdůležitějšího vám dal Slavický do života?

Byl to člověk klidného nadhledu, což dodnes považuju za vzorové. Tahle vlastnost je dobrá jak v životě, tak v hudbě, protože aby skladatel mohl růst, musí se učit pozorovat své vlastní věci nezaujatě, zpovzdálí, nevnímat je jako svoje děti. Teprve když jste schopný je nahlédnout z nadhledu, máte v nich sílu škrtat, nebo je dokonce zahazovat.

Díky čemu jste se později dostal do skladatelské špičky?

O tomhle, myslím, rozhodly dva momenty. Zprvte ten, že jsem roku 2004 našel svého nakladatele, což je podobné, jako když je závodník přijat do automobilové stáje, bez které by si ve světě moc nezajezdil. No a potom, roku 2009, jsem dostal docela prestižní Siemensovu cenu. Teprve tehdy mě napadlo, že bych mohl opustit pevné zaměstnání, muzikologickou práci, a posledních pět let jsem už jenom skladatelem.

A můžete se věnovat jen skládání? Nebo to už nestačí a musíte svou práci taky náležitě propagovat?

Kolem Jižního pólu se strhla až nepřírozená vlna zájmu, která v kontextu soudobé hudby a opery překvapuje. Bavorská státní opera byla nadšená a já... já vlastně taky, i když to ubíralo soustředění na práci. A můžeme si za to sami, protože jsme s libretistou Tomem Hollowayem od začátku chtěli, aby byl Jižní pól přítomen na sociálních sítích, jak je to i u jiných velkých kulturních událostí běžné, ale v konzervativní opeře ne. Takže jsme například navrhli, že provedeme o opeře blog, že chceme, aby záznam i partitura byly na netu, že ji prostě zapojíme do dnešního světa. Chtěli jsme, aby to žilo, ale nenapadlo nás, jak velké haló z toho bude - a přinejmenším mě to potom trochu semlelo.

Už po vás chtěl někdo na ulici podpis?

V Mnichově mnohokrát. Odpoledne jdeme s dětmi koupit tužky a přitochí se paní, že by chtěla autogram. Což je krásné, ale zároveň to jsou chvíle, ve kterých se necítím svobodný. Ještě bizarnější bylo, když jsme vyrazili s Rolandem Villazónem na pivo - v hospodě nám dali stůl

pro štamgasty, ke kterému si v Bavorsku nikdo nedovolí přisednout, ale i tak se každou chvíli někdo zastavil a chtěl klábosit.

Villazón je skutečně velmi slavný. Byl jste z toho zpočátku nervózní?

Ani ne, měl jsem jinou potíž. Když opera navrhla jména Rolando Villazón a Thomas Hampson, tak jsem opáčil, že jsou sice velmi slavní, ale já bohužel nemůžu opustit svůj normální postup, a tak je nejdřív musím poznat osobně. Sice jsem z nahrávek věděl, jak skvěle zpívají, ale musel jsem se ujistit, jestli jsou ochotní jako lidi překročit vlastní stín.

Vy jste měl při výběru zpěváků právo veta?

To nevím - kdybych s nimi nesouhlasil, nejspíš by nikdo nadšený nebyl. Jsem v pozici člověka, který jim z hlediska mediální slávy nesahá po kotníky, a když si je potřebuju prolustrovat, vypadá to zvláštně. Tak jsem si jen tajně přál, abych si s nimi rozuměl, a všechna ta setkání byla naštěstí velmi příjemná. A osvobozující.

Mě pak coby laika překvapilo, že jsou všichni zpěváci na jevišti zároveň i hezcí lidé a dobří herci. Vždyť to vůbec nevypadá jako za období Luciana Pavarottiho!

Během jedné generace se opera změnila - dnes nestačí, když je hlas přírodním úkazem. To, že byl Luciano Pavarotti v celém svém majestátu jen postaven na jeviště, kde si odzpíval své, a pak byl zas odsunut, to už nepřípadá v úvahu. Nároky na pěvce jsou mnohem vyšší, musí dělat zároveň i divadlo. Opera ve své muzeální podobě už nemá budoucnost; podle mě to je vyřízená záležitost.

Jste například s Villazónem kamarádi?

Nevím, ale cítíme k sobě důvěru. Rádi se spolu bavíme.

Takže mu můžete zavolat a zajít na kafe?

To ano.

Co jste si nechal jako vzpomínku na Jižní pól?

Všichni účinkující mi podepsali první stránku partitury. Pak je taky zvykem, že si při premiéře dáváme dárky, a dva z nich pro mě mají mimořádnou hodnotu. Jeden jsem dostal od libretisty Toma - naše opera začíná a končí tím, že si polárníci Amundsen se Scottem posílají telegramy, a tak Tom přepsal libreto první scény kompletně do morseovky a nechal mi to zarámovat. Krásná věc.

A ta druhá?

Ta je od Rolanda. Dal mi komiks, který nakreslil přímo k premiéře a do kterého zahrnul

všechny protagonisty. Každý z nich má svoji bublinu.

Jak tam vypadáte?

Jsem v rohu zastoupený mořem not.

Dostal jste za tu spoustu not i spoustu peněz?

Objednávka byla finančně velmi zajímavá, ale pracoval jsem na tom tak dlouho, že jsem skončil na nule. Nicméně zatím bylo každé představení vyprodané, premiéra byla v televizním přenosu na Arte, tak to bude mít ještě další finanční efekt. To ale není tak důležité jako fakt, že si teď můžu mnohem víc říct, co, s kým a jak chci dál dělat.

Už zase chodíte po lesích s velkým tématem v hlavě?

No jasně, ale s jakým, to nebudu ani naznačovat. Při psaní Jižního pólu se potvrdilo, že jsme s australským libretistou Tomem výborný tandem, ačkoli žijeme na opačných stranách zeměkoule. Celé ty roky jsme si posílali vedle Jižního pólu i další nápady a teď dva z nich začínáme rozvíjet.

To myslíte na dvě skladby zároveň?

V téhle přípravné fázi můžu dělat paralelně na několika věcech; to ještě není chvíle, kdy by se začínal vařit mozek. Ta nastane tehdy, až budu mít koncept hotový a začnu ho dostávat na papír.

Takže vy teď vyjdete ven, otevřete jeden ze šuplíků ve svém mozku a začnete brousit nějaké nápady?

Vlastně jo. Zpěváci se mě v Mnichově u vína ptali: „Jak to vlastně píšeš?“ A to je složitá otázka, sám nevím. Součástí řemesla je vymyslet si figl, jak uspořádávat své vlastní myšlení. Musím si najít kontejnery, do kterých nápady pořád ukládám. Nechávám je tam kvasit jako takový tematický oblak, to se děje právě teď. V těch kontejnerech dlouho škrtám, potom je spojuju do větších celků. Ale okamžik, kdy mě napadne nějaká klíčová myšlenka, ten se nedá odhadnout ani popsat.

Kdyby vás před hodinou něco napadlo, omluvil byste se mi ze zbytku rozhovoru a odešel?

To se mohlo stát. Člověk před nápady musí mít úctu a v okamžiku, kdy přijdou, udělat i ta rozhodnutí, která pro ostatní vypadají jako egoistická. Bohužel je to jediná možnost, jak být své skladbě věrný.

Kategorie psané žurnalistiky - Nejlepší reportáž

Porota:

Rudolf Hermann, dlouholetý korespondent Neue Zürcher Zeitung pro východní a střední Evropu, **Tomáš Hirt**, antropolog ZČU, **Alexander Kaczorowski**, polský novinář a esejista, **Marie Peřinová**, bývalá koordinátorka Novinářské ceny

Vítěz:

Osoblaha (ne)buduje, (ne)tančí a (ne)zpívá

Tomáš Poláček (Reportér Magazín)

Vyjádření poroty:

Porota oceňuje poutavost a bohatý jazyk, s nímž autor zprostředkovává atmosféru místa, které je stranou okolního světa. Text, v němž se velmi dobře prolíná osobní pohled autora s historickými, politickými i ekonomickými souvislostmi, se čte téměř jako povídka. Jde o formálně, obsahově i jazykově ukázkový příklad reportážního žánru.

Osoblaha (ne)buduje, (ne)tančí a (ne)zpívá

Tomáš Poláček (Reportér Magazín)

V obci bez budoucnosti

Po železnici je to z Prahy výlet na půl dne, ale konečně jste ve špičce úzkého výběžku, ze tří stran obklopeného Polskem. Rozhodnete se zůstat, protože na takový zapadák jen tak nenarazíte, a občas vám někdo zavolá: „Kdeže to jsi? Kde? Neznám.“ V lepším případě pak: „Tam je nezaměstnanost a úzkokolejka!“ Ale na to si vzpomene jen málokdo, většina vnitrozemí neví o Osoblaze nic.

Pozor, něco tu nehraje. Poplach na vsi! Podle všeho jsem prokázal reportérský čich, schopnost objevit se v pravý čas na správném místě: „No to snad ne, to není možný,“ slyším toho kluka nadávat.

Právě jsem vyšel ze samoobsluhy, v níž jsem si vyfotil regál s vitacitem – dávno se mi vypařilo z mozku, že něco takového existuje, a dojíámá mě to; vitacit byl kokainem mého dětství.

„Do háje,“ trhá si vlasy onen dvacetiletý chlapec před obchodem, „co je tohle za drzost?!“ A já jsem vzrušený. Po Osoblaze bloumám čtvrtým dnem, ale doposud jediné drama jsem zažil včera v poledne, když zmizel dlouhosrstý jezevčík z otevřeného okna v prvním patře nad

hospůdkou U Irči, což je hned tady naproti – tam, kde se ulice trošičku rozšiřuje a začíná si říkat náměstí.

O půl jedné jezevčík na parapetu zase seděl, tak jako vždycky, a vyhlížel další auto, které Osoblahou projede.

Nicméně teď jde o víc. „Můžu nějak pomoci?“ přitochím se k mladíkovi snaže se netvářit jako novinář, nýbrž jako solidární spoluobčan.

„Ukradli mi horský kolo,“ zamumlá objekt mého zájmu. „V obchodě jsem byl tři minuty a ono už tu není.“ Zasmušile pravím, jaká je to hrůza, ale v srdci mi vybouchuje Popocatépetl štěstí. Akce! Z Města Albrechtice přijedou policajti – a já budu coby takříkajíc svědek u toho!

Nostalgie u děla

Na Osoblaze je fascinující, že ačkoli tu nic není, jsou tu čtyři hospody. Navštíviju všechny, ale základnu jsem si vybudoval v Nostalgii, která je hned vedle jedné z nemnoha zdejších pozoruhodností, totiž protiletadlového děla, které připomíná vítězství nad fašismem, ačkoli tu z něj za války nikdo nestřílel. V sedmdesátých letech dělo přivezli z jakéhosi muzea, ať v té Osoblaze aspoň něco mají, a po převratu už se párkrát ozval návrh, aby bylo zase odvezeno. Nikdy neměl šanci na úspěch, protože právě u děla prý bylo v období posledních čtyřiceti let počato mnoho a mnoho občanů.

Většina z nich tady už nežije, poněvadž zmizeli za prací do Opavy, Prahy nebo do Londýna, ale dělo zůstává a plní funkci světce na Václaváku. V Praze se sejdeme „pod vocasem“, v Osoblaze u děla – rozdíl je v tom, že u děla vyruší reprodukcí se páry méně svědků.

Druhým místem, kde se Osoblažané scházejí, je empírová kašna na náměstí, ale ta se nachází přímo pod oknem starostovým, takže je v případě potřeby moudřejší vydržet a popojít k dělu, klidnou chůzí to trvá dvě minuty. Ale jinak je ta kašna zajímavá, protože pamatuje starou Osoblahu, tehdy vlastně Hotzenplotz. Zbytek obce je už socialistický – při osvobození (nevím, jde-li o správný termín, když tu žili Němci) se zřítlo devadesát procent budov.

Ale ke kašně se ještě dostaneme, teď zpátky k dělu, respektive do té nejsocialističtější ze všech socialisticky vypadajících restaurací, do Nostalgie. Je to hnusná šedivá krabice, ale i ceny jsou skoro jako za starých časů – když se nahlásíte předem, dostanete polední menu za 62, když přijdete jen tak, za 71 korun.

Takže co máme dnes? Kulajdu a kuře na paprice. K tomu Ostravar dvanáctka, díky, platím, tady máte stovku – nevracejte nic, to je dobrý.

Zaráží mě, že v hospodě obědvám skoro sám, je nás tu tak pět. Během půlhodiny si ovšem patnáct Osoblažanů přišlo pro jídlo s jídlonosičem. Pro Pražáka je to neobvyklý pohled – když se kolem poledne prochází obcí (je to něco mezi střediskovou vesnicí a městysem, dvanáct stovek obyvatel), nepotká nikoho jiného než hladově vyhlížející kastrůlkáře a unuděné

Romy. Ale vaří tady dobře, musím říct. Rozhostil se ve mně klid, nikam se mi nechce. Nejspíš počkám, kdo si ke mně přisedne a co mi řekne.

Na nákupy do Polska

„Proč se tenhle podnik jmenuje Nostalgie?“ zajímá mě a na odpovědi se všichni shodují: „Hospoda tu existovala už za socialismu a my starší vzpomínáme, jak bývala plná...“ Dnes plno není, naopak. Tucet hostů snad přijde večer, ale nával bude až v pátek a sobotu. „U nás panuje všeobecně nostalgie po státním statku,“ nechávám se uvádět do obrazu, „který kdysi dával jistotu. Každý měl práci, bydlení, zájezdy ROH, zábavu...“

Nejdéle posedím s lokálním intelektuálem, učitelem dějepisu Marianem Hrabovským, který ve svých sedmačtyřiceti letech nostalgií netrpí, „naříkat nebudeme,“ ale lakonicky shrnuje situaci: „Nedá se nic dělat, jsme kraj levicový. Před třiceti lety tu měli skoro všichni dobře placenou práci v zemědělství, odjezdili si své traktorem, dojičky si své oddojily a pak je čekala Jugoslávie nebo Bulharsko. Ke konci režimu si mohli dovolit i video, prostě vesnický luxus.“

Po převratu pak soukromí zemědělci zrušili živočišnou výrobu, která se nevyplácela, a na rostlinku potřebovali jenom pár zaměstnanců a moderní techniku. Traktoristé s dojičkami stáli před problémem – nic moc nedovedou, starou práci dělat nemůžou. Spousta jich skončila na pracáku, vleče se to dodnes – v létě má Osoblaha sedmnáctiprocentní a v zimě pětadvacetiprocentní nezaměstnanost.

Učitel Hrabovský patří mezi honoraci, bere více než dvacet tisíc korun měsíčně, to je na Osoblahu skvělé. Pracuje i manželka Jana, i když ta jen za polovinu jeho platu – je ošetřovatelkou v místním domově důchodců.

Takže je to celkem dobré, asi tu už zůstanou. Kromě toho, že jsou zaměstnaní, mají ještě několik dobrých důvodů: „Hlavně svatý klid,“ povídá Hrabovský, ale vlastně to ani říkat nemusí, klidu jsem si všiml. Osoblahou projede auto výjimečně, takže kdybych tady vychovával děti, beze strachu je vypustím z baráku samotné; nic se jim nestane.

„Pak je tu pěkná příroda. Rybaření, houbaření, turistika, kolo... A na tom kole pět minut do Polska.“ Bezprostřední blízkost hranice je výhodná, Osoblahané za ni jezdí nakupovat. „Za deset minut jste v polském Kauflandu, kde nakoupíte srovnatelné zboží za dvě třetiny ceny, protože u nás v obchodech je draho – všechno se musí dovážet z dálky...“

Zatímco do Polska jezdí všichni, do Prahy skoro nikdo, Praha je vzdálené město z televize. Město politiků, kteří podle názoru místních žijí naprosto odtržení od reality a povinně by se měli přestěhovat na měsíc sem, aby se uklidnili.

Jednou tu byl Havel, třicet let po něm Zeman. Tomu lidé zatleskali, ale nikterak fanaticky, politikou tolik nežijí. „Že by tu byl Zeman idolem, to bych neřekl.“

„Tak kdo?“ ptám se Hrabovského, a ten nemusí dlouho přemýšlet: „Žijí tu spíš starší lidé, takže by se všichni shodli na jediném jménu. A to je Karel Gott.“

Hlavně nemakat

Na půl cesty mezi Nostalgii a dělem (což je padesát metrů) si návštěvník všimne jakési záhadné prkenné dráhy. Pokud se umí zeptat, zjistí nakonec, že to je „cykloodpočívadlo“, ale teď na jaře tu odpočívá pouze romská omladina.

Pokuřují, utloukají čas, a když je chci rozptýlit přátelským slovem, hned mi řeknou: „Udělal jste životní chybu, že jste sem přijel, protože tady nic není – tohle je místo jen pro důchodce, většinu dne doma hledíme do počítače...“

Osoblažané se s Romy sžívají obtížně, dřív tu žádné neměli. Takto zní nejčastější věta, kterou od starousedlíků uslyším: „Já nejsem rasista, ale...“

Marian Hrabovský to vysvětluje z učitelského pohledu: „Když se sem před čtyřmi lety začali stěhovat, ve škole jsme to záhy pocítili. Najednou jsem zadal úkol, ale noví žáci si odmítali být jen otevřít učebnici: Já to nebudu dělat, k čemu mi to bude? Naivně jsem se ptal: Copak chceš mít pětky? Vždyť tě nevezmou nikam na školu! A oni: Nikam nechci, půjdu na pracák... To člověka sráží.“

Jistě to není problém jen osoblažský, ale tady je nově, a proto dráždí. Začalo to tím, že zdejší podnikatel koupil v rámci privatizace velmi levně pár paneláček, které tvoří centrum poválečné Osoblahy, a protože chce mít byty plné, začal se poslední dobou soustřeďovat na Romy, kteří nepracují, a tím pádem mají jistotu dávek na bydlení – jsou mu schopní platit i trojnásobek průměrných nájmů ve zdejších obecních bytech.

Úkol je tedy jasný: nikdy legálně nedělat. Načerno ovšem skoro všichni muži pracují, jsou šikovní, zednické nebo kopáčské práce jim jdou. Osoblahy to vidí a bublá vztekem, i když na druhou stranu je třeba uznat, že jinak jsou zdejší Romové nekonfliktní. Nepřepadávají, skoro nekradou, nevytvářejí smetiště.

Žijí si po svém, izolovaně. Když dostanou dávky, uspořádají mejdan, ale potom jsou zase bez peněz a vysedávají na cykloodpočívadle, což v projíždějících cyklistech zapudí myšlenku na odpočinek, takže nashle, my šlapeme dál.

Rom, který se utrhl

Věta „Nejsem rasista, ale...“ neznamená alibistickou verzi věty „Jsem rasista,“ protože když se Rom snaží, místní si ho oblíbí.

Na sklonku druhého osoblažského dne potkávám už zhruba podvacáté drobného Roma s nápisem APK na bundě a tentokrát se k němu přidám.

Láďa Suchý, asistent prevence kriminality. Třicet osm let, pět dětí, dvě vnoučata. Šéf zdejšího ochotnického spolku, dokonce zastupitel, v rámci Osoblahy respektovaná osobnost. Mně by se jeho práce líbila – celý den špacíruje obcí a dbá na pořádek: „Jak se máte, nepotřebujete s něčím pomoci nebo poradit?“ zjišťuje a všichni mu přátelsky kynou.

Pozvu Láďu na kávu, nasype si do ní čtyři cukry: „Přistěhovali jsme se před třemi lety, protože v Osoblaze bydlel můj bratr a říkal, hele, na technických službách by ses tady možná chytil... Když jsem přijel, zdejší lidi nekomunikovali, byl jsem pro ně Romák, hotovo dvacet, ty zlostné pohledy jsem vnímal, ale když člověk ukáže, co v něm je, berou ho jinak.“

I on původně bydlel s rodinou v paneláčku, ale pracoval, a tudíž musel platit nájem ze svého. „Když už po mně chtěli 9 800, tak jsem řekl finito a pronajal si rodinný domek, kde platíme pět tisíc.“

Láďa Suchý sice nejezdí nikam na dovolenou a řízky jí jen ve sváteční dny, ale nemůže si stěžovat, žije důstojně.

„A ti ostatní,“ ukážu na paneláčky, ve kterých žije těžko říct kolik, ale plus minus dvě stě Romů, „ti ostatní o takovou budoucnost nestojí?“ Prý by i stáli, odpovídá Láďa: „Ale chtěli by všechno hned. Dostávají třeba možnost, aby přes sezonu nastoupili do takzvané Rychlé rot, což jsou veřejně prospěšné práce, ale z deseti oslovených zůstanou tři, zbytek je okamžitě na nemocenské. Kdyby dostávali prachy každý pátek, snad by do roboty chodili, ale čekat měsíc na výplatu? To raději počkají na dávky a budou dělat melouchy.“

Děti Ládi Suchého jsou prý rasisti: „Vůči vlastním, Romákům. I ony už si uvědomují, jak je zvláštní, že když mají jet se školou na výlet do Ostravy a je potřeba pět set korun na cestu a na divadlo, tak ostatní rodiče žádají o příspěvek sociálku, ale my nemůžeme, protože tatínek pracuje. Stát by měl podpořit lidi,“ shrnuje Láďa, „kteří pracovat chtějí.“

Starostové a jejich starosti

Kdo se chce v Osoblaze ubytovat, má dvě možnosti. Přes léto v pěkném kempu u koupaliště, celoročně pak v penzionu u Václava Kaldy, někdejšího starosty, který se živí coby masér a z garáže si vybudoval minilázně. „Dvě stě padesát korun na osobu a noc,“ řekne vám do telefonu skoro omluvně, takže není o čem přemýšlet.

Kdyby spoléhal na masáže místních, neuživí se, ti nemají peníze, jak se ukázalo například při marném pokusu o udržení cukrárny (prodáte-li za víkend dvacet zákusků, přestane vás podnikání bavit). Proto Václav Kalda jezdí na dva dny v týdnu masírovat do Ostravy, což je běžné. Za prací dojíždí většina místních – první skupinka chodí na vlak deset minut před čtvrtou ranní, za hodinu budou v Krnově...

Kalda je snad jediným občanem Osoblahy, který nevidí budoucnost pesimisticky, protože pořád ještě věří v jakési státní pobídky: „Pokud stát nechce neustále dotovat z daní tyhle slabé oblasti, tak mu nezbude než nějak podnikatele podpořit.“

On s manželkou by u tohoto dějinného zvratu nejspíš nebyl a jeho děti, ty už vůbec ne. „Přes dvacet let se inteligentní a schopní mladí stěhují pryč. Naše děti vystudovaly vysokou. Kluk je právník, holka zdravotní sestra, tak co by tady dělali? Dcera by tu navíc nenašla partnera,“ zasměje se Kalda, načež zvažní: „I my bychom se nejradši přestěhovali na chalupu u Luhačovic, protože když děcka odešla, zdejší dům je zbytečně velký a nákladný. Ale zatím se zdá, že je barák v Osoblaze neprodejný. Nikdo ho nechce ani za polovinu odhadní ceny.“

Nechám pana Kaldu masírovat a vyrazím na náměstí (jezevčík kontroluje situaci) za starostou současným, Antonínem Rousem.

Z okna se dívá směrem ke kašně, pod níž sedí jeden ze tří místních bezdomovců, alkoholik Štefan. Tohle je výhoda malé obce – o svých bezdomovcích ví. Těm dvěma dalším dokonce nabídla byt, Štefan nic nechtěl. Nechávací ho tedy přespávat v rozpadající se budově někdejšího statku a popíjet ovocné víno. Několikrát denně za ním zajde někdo z APK: „Štefane, žiješ?“

Panu starostovi je šestapadesát let, po vojně se přistěhoval z Brna, což je příběh společný pro polovinu místních – přišli sem za prací a za levným bydlením. Osoblažsko bylo výhodné, protože nabízelo náborové nebo pohraniční příspěvky, už se tomu ani nechce věřit.

I starosta Rous ve své kanceláři zmiňuje důvody, proč mít Osoblahu rád: „Kriminalita je drobná, obvykle jde jen o krádež dřeva, železa nebo piva postaveného na zahradě... A ta naše mírně zvlněná krajina je krásná – sám jsem myslivec a rád si čistím hlavu procházkami po revíru...“

Pak ještě připomíná sport, v Osoblaze je populární volejbal, fotbal a tenis: „Kdokoli zaplatí dvě stovky za rok, může na našich hřištích sportovat každý den.“

Starosta se snaží udržet i kulturu, ale jde to ztuha – nikdy už se nevrátí doba minulého režimu, kdy se tu pořádával festival jménem „Osoblaha buduje, tančí a zpívá“ a kdy sem přijel dokonce Waldemar Matuška.

Dnešní mladí musí na koncerty nebo na diskotéky do Krnova, osoblažský společenský život skomírá. I když... „Pořádáme Osoblažské hudební léto, pokaždé do toho vrazíme čtvrt milionu z obecního rozpočtu. Letos tu vystoupí třeba Lunetic nebo Střihavka.“

Co se týče budoucnosti, starosta patří do armády smířených pesimistů, protože vidí, jak zdejší populace stárne: „Nechci raději slyšet přesná čísla, protože bych nejspíš zjistil, že zatímco na konci socialismu byl věkový průměr třicet let, dnes je to pětáctýřcet,“ hlesne: „Pokud nebude práce, nedá se ten trend zvrátit, jenomže i když se nějaká objeví, je tu další potíž – nebudou lidi. Ti mladí, co zůstali, mají nízkou kvalifikaci a obvykle dávno nepracují, pokud tedy kdy pracovali. Každoročně zaměstnáme dvacet místních na veřejně prospěšných pracích, ale pro spoustu z nich je to první zaměstnání – co od nich chtějí?“

Spousta zdejších už rezignovala, jak nám potvrdí rozhovor dvou žen, které vysedávají u kašny,

a z něhož zaslechneme útržky: „Musíme počkat do jedenácti, než otevřou nějaký pajzl, kde si dáme pivo,“ prohodí jedna k té druhé. „Tady je to tak na dožití... Čekárna na smrt...“

„Víte, co mě mrzí?“ obrátí se ke mně naposledy starosta: „Za dob fungování statku byl velký boj o zahrádky, ale dnes má obec volných zahrádek dost a nikdo je nechce. Nezaměstnaní leží doma a mají jistou sociální dávku, tak proč by investovali energii do toho, aby něco vypěstovali? Přitom my bychom jim tu zahrádku nabídli za dvě stě korun ročně...“

Ten, který uspěl

I v Osoblaze se najde úspěšný člověk, zemědělec Ilja Miovský. Vyrážím za ním z kopečka směrem k nádraží – k tomu nádraží, které je vedle židovského hřbitova největší zdejší atrakcí, protože na něm končí úzkokolejka a parní lokomotiva přiváží přes léto každý víkend několik stovek turistů.

Statkář Miovský se pochopitelně dostává do řečí, což by se stalo každému, kdo by bral měsíčně vyšší než průměrný plat – a Miovský, nadšený myslivec, ten si dokonce může dovolit výlety za zvěří do Namibie.

Závistivější sousedé drbou, že to měl jednoduché, když coby někdejší hlavní agronom statku disponoval skvělými kontakty a znal kvalitu zdejších půd, takže si mohl nakoupit tu nejlepší. Přející sousedé odpovídají, že se holt snažil a vystudoval vysokou školu, což mu dalo oproti traktoristům výhodu.

Pana Miovského zastihnu v osm ráno mezi traktorem a kombajnem a hned se dočkám historky ilustrující starostova slova o tom, že by práce na Osoblažsku možná i byla, ale teď jde o to, je-li o ni zájem: „Nastalo zaměstnávám šest lidí,“ předesílá, „ono to stačí. Míval jsem tendenci dávat práci i dalším, a jednou jsem se rozhodl, že přes sezonu přijmu lidi z úřadu práce, aby mi pomohli s ošetřením cukrovky – oni budou mít do čeho píchnout a já ušetřím za pesticidy, které jsou poměrně drahé a nedělají cukrovce dobře. Proto jsem vykolíkoval pole pro třicet lidí a na úřadu práce požádal, ať mi je dodají. Nezaměstnaní opravdu přicházeli,“ pokračuje Miovský, „jenomže první řekl, že je nemocný, druhý, že se musí starat o nemocného bratra, zkrátka ze třiceti lidí mohl nastoupit jen jeden, Honza.“ Čímž vzpomínka nekončí: „Vzal jsem ho na pole, říkám, Honzo, tady budeš okopávat, a on: Šéfe, nemám motyku! Nevadí, já mám – z kufru žigula jsem vytáhl svou a od té doby jsem Honzu ani motyku neviděl. Plevel vyrostl do fáze, kdy jsem musel třikrát zvýšit dávku pesticidů, abych ho zlikvidoval, a od té doby mě už nenapadlo, že bych vzal cizí lidi na ruční práci...“ Načež se Miovský přidává k refrénu obehnané písničky: „Velkorysý systém sociálních podpor nemotivuje lidi k tomu, aby tuhle nekvalifikovanou, manuální práci dělali. Mohl jsem nabídnout třeba jen o tisícovku víc, než je minimální mzda, a to se jim prý nevyplácí...“ Miovský ve svých dvašedesáti letech nepopírá, že se má s celou rodinou dobře. „Firma obhospodařuje 760 hektarů,“ upřesňuje, „z čehož devadesát procent vlastním. Jsem spokojený.“

Hlad jsme nikdy neměli

Pak zajdu do školy a ptám se sedmáků: Co máte na Osoblaze rádi? A co vám tady vadí? Z odpovědí jsem poněkud zklamán, je to pořád dokolečka. Za všechny ocituju třináctiletou Elišku: „Výhoda je, že tu není moc rušno. A nevýhoda? Že je tu nuda.“

Pak vyrazím hledat pamětníky a zakopnu o jedenaosmdesátiletou paní Michalčíkovou. „Jak stárnu,“ rozpovídá se někdejší učitelka v mateřské škole, „doléhá na mě, že jsou tu těžko dostupní lékaři – když mám problém, musím do Krnova, někdy do Opavy. Ale já si nejsem zvyklá stěžovat...“ Má dost času, tak vypráví svůj příběh. Volyňská Češka, narozená na Ukrajině, doma vždy mluvící česky. Po válce přijela s rodinou ve vlaku, cesta trvala dva týdny, ve vagonu se vezli i jejich dva koně a dvě krávy. Vzpomíná na to, jak byla Osoblaha rozbombardovaná, jak se jí tu, třináctileté dívce, nelíbilo. Gauneři z revolučních gard už vyrabovali a ukradli, co se dalo, patnáct stovek Němců bylo odsunuto. V polorozpadlých domech se zabydlovali přistěhovalci ze všech koutů; nejen volyňští Češi, ale taky Řekové a lidé z celého Československa.

Paní Michalčíková pořád vidí, jak později letěl do povětří kostel, kam ale stejně chodilo čím dál méně lidí, na čemž se po převratu nic nezměnilo – v dnešní Osoblaze nemá smysl dělat bohoslužby. Farář přijede jen jednou týdně do domova důchodců, kde zbylo posledních pár oveček... Ale nějak se žilo, nějak se žije, a jestli se žít bude, to už není starost paní Michalčíkové: „Jak říkám, důležité je, že hlad jsme nikdy neměli a na nic jsme si nestěžovali.“

Krádež kola vyřešena

Všichni se shodují, jak je tu bezpečno, pokud tedy pomineme dvě vraždy – osobažský pomatenec Otakar Q. nejprve roku 1991 probodl svého syna, a když ho pustili z kriminálu, rozsekal roku 2006 v chatičce u židovského hřbitova dámu, která se mu uvolila dělat garde v popíjení. Ale Otakar Q. je pořád za mřížemi, takže je tu skutečně klid, tedy dokud se neobjevím já.

„Ukradli mi horský kolo,“ slyším toho chlapce, „stálo jedenáct tisíc!“

„K nevíře,“ diví se kolemjdoucí a veřejně slibují, že budou bicykly zamykat.

„Máš na někoho podezření?“ přiběhl i Láďa Suchý. A slyší odpověď: „Možná jo, támhle ti cigáni celou dobu blbě čuměli... leda... počkejte, ještě mě napadlo, že si s jedním kámošem děláme občas naschvály... Haló? Andreasi? Neviděls moje kolo? Ty debile!!!“ A Osoblaze spadne kámen ze srdce. „Sorry,“ přijíždí za pár vteřin Andreas, „viděl jsem ho tu opřený, tak jsem se trochu svezl a napadlo mě, že bych si mohl dát v Nostalgii jedno.“

Ještě párkrát zazní slovo „debil“ a pak voláme do Města Albrechtice, aby se nezlobili, ale ať ty své policajty povolají nazpět; v Osoblaze už je zase klid, to jenom kámoš žertoval.

Načež se oba přátelé vydávají lehkým krokem do Nostalgie – a jezevčík blaženě zírá z okna.

Osoblaha

Počet obyvatel: 1 146 (k 1. 1. 2015) Výsledky 2. kola prezidentské volby 2013: Miloš Zeman 84,9 procenta odevzdaných hlasů (volební účast: 48,02 %) Parlamentní volby 2013: KSČM 30,59 %, ČSSD 25,77 %, ANO 15,86 %, Úsvit 13,03 %, TOP 09 3,39 %, ODS 3,39 % (volební účast: 40,2 %) Komunální volby 2014: Různí nezávislí — 9 mandátů, KSČM — 1 mandát, Úsvit — 1 mandát

Nominace:

Česká stopa ve zjizvené Amazonii

Tomáš Nídr (Reportér Magazín)

Vyjádření poroty:

Porota oceňuje důkladné rešerše, využití velkého množství zdrojů a investigativní práci autora. Díky globálnímu rozměru mohou tuto reportáž přetisknout jakékoliv noviny ve světě, současně však autor v tématu nachází originálním způsobem českou stopu, skrze kterou se dostává k širším souvislostem. Autor tak navazuje na východoevropskou tradici reportáže.

Česká stopa ve zjizvené Amazonii

Tomáš Nídr (Reportér Magazín)

Kácení pralesa a kšefty

Jsou za ním miliardy korun, má český původ a získal české občanství. Přesto se u nás o Dennisovi Melkovi, podnikateli narozeném v San Francisku, ví málo. Firmy spojené s Melkou vykácely nejprve v Asii, poté v peruánské Amazonii tisíce hektarů deštného pralesa – oficiálně kvůli pěstování palmy olejná a také kakaovníků. Protestují indiánští aktivisté, kritizují ho ekologické organizace, a dokonce i některé peruánské úřady – ve vzduchu létají obvinění z ilegálního kácení a prodeje vzácného dřeva z tropického pralesa. Případ americko-českého podnikatele ukazuje, jak se dnes likviduje deštný prales.

Třicítka amazonských indiánů kráčí nasupeně po prašné polní cestě, kolem ní každých deset metrů hromady větví. Zbytky peruánského deštného pralesa se vlivem tropického klimatu rychle rozkládají a poskytnou půdě živiny pro zbrusu novou plantáž palmy olejná. Tam, co ještě před dvěma roky rostla džungle, je jen vykácená pustina, která se táhne do dálky jak ruská step – prostor má šest tisíc hektarů; jako kdybyste naskládali vedle sebe 9 000 fotbalových hřišť. Z dřívější druhové pestrosti pralesa zbylo pár žlutých motýlů, kteří se třepotají nad apokalyptickou krajinou.

Pro obyvatele obce Santa Clara de Uchunya byla divoká příroda součástí jejich širšího domova, kam chodili lovit opice anebo sbírat dlouhé listy na střechy svých chýší. Nyní však už do míst, která byla podle jejich názoru nelegálně vykácena, nemohou. Jsou to plotem ohraničené pozemky firmy Plantaciones de Pucallpa a jejích drobných společníků z řad místních farmářů.

Za zmíněnou firmou stojí Dennis Melka. Syn československých emigrantů, který se sice narodil ve Spojených státech, avšak v posledních letech používá pas České republiky.

Strkanice v tropech

Pochodujícím indiánům zahrazuje cestu zhruba šedesátka mužů v čepicích a v oblečení s logem firmy, které sem narychlo přivezl kamion povoláný vysílačkami členů ochranky. Je to jako scéna z jakéhosi westernu 21. století. V prudkém odpoledním slunci stojí dvě skupiny. Vypadá to, že se do sebe pustí. Několik indiánů má v ruce mačety. Za nimi s odstupem pár metrů stojí mladík ve fotbalovém dresu argentinské reprezentace a drží před sebou motorovou pilu jako meč. Je v pohotovosti, jen ji nastartovat, kdyby se situace zvrhla.

Muži do sebe několikrát strčí. Členové ochranky odění do černého mají co dělat, aby mezi oběma tábory udělali alespoň užoučký koridor. Spustí se bitva. Naštěstí jenom slovní.

„Zloději, táhněte z naší půdy.“ „Líní indiáni, začněte se živit prací.“ „Zrádci, nechali jste se koupit za almužnu,“ volají indiáni. Čemuž odpoví sehrané budovatelské skandování dělníků: „Chceme klid na práci, chceme klid na práci.“

Hlavní postavou v celém hemžení je osmačtyřicetiletý Washington Bolívar. Jako jediný připomíná opravdového indiána. Zatímco ostatní jsou oblečení podle zglobalizované módy do levných čínských hadrů, on má na sobě bílé triko s tradičními geometrickými vzory, které mu udělaly ženy v jeho vesnici. Hlavu má po stranách vyholenou, zbytek dlouhých vlasů, pod kterými prosvítá lysina, si spojil do culíku. „Je to válečnický účes mého etnika Kashibo-Kakataibo. Můj kmen měl vždy dobré bojovníky, právě naši předci dokázali nejdéle vzdorovat ve čtyřicátých letech postavení dálnice do Amazonie. A bránit se musíme i teď, když zase ničí náš domov palma olejná,“ tvrdí odhodlaně. Přesně v duchu svých slov, že lídr „musí mít koule a nebát se schytat ránu“, se vrhá doprostřed skupiny dělníků.

Vyloženě provokuje, aby mu v té přetlačované někdo jednu ubalil. Snaží se co nejvíce využít toho, že na místě je reportérka a kameraman významné peruánské televize Panamericana. „Pse, ukradl jsi mi zemi,“ křičí na muže, který je podle oblečení, sebevědomého postoje i frajersky položených slunečních brýlí na čele na první pohled boss. Scénu pozoruje s kyselým úsměvem, odmítá se představit a schovává se před kamerou za zády svých podřízených. Novinářka Carla Muschiová na něj volá otázky. Zatímco jiní dělníci trousejí něco o zkorumpovaných médiích, boss pouze zapumpuje zatnutou pěstí do vzduchu. A začne skandovat: „Chceme klid na práci, chceme klid na práci.“ Ostatní se k němu hned poslušně přidají.

Na obě strany

Washington Bolívar buď prošel nějakým mediálním tréninkem, nebo je přirozený komunikační talent. Koneckonců i to tričko s indiánskými vzory, pod kterým se mu rýsuje výrazné břicho, na sebe oblékl až s počátkem natáčení.

Když se situace po půlhodině uklidní, vyleze do větví koruny mohutného pokáceného stromu a prohlašuje: „My džungli nechráníme jen pro nás indiány, ale pro celé Peru a celé lidstvo.“ A nazpět ve vesnici poplácává po hřbetě dvě štětinatá prasata, která přerývají zemi se zbytky

spálených plastových lahví. „Jsou zdomácnělá, ale nikdy jsme to nepotřebovali. Stačilo jít a ulovit je lukem a šípy do pralesa. Jenže poté, co tu vykáceli plantáž, všechna divoká zvířata utekla.“

Jenže jaký právní nárok na prales mají obyvatelé teprve před 40 lety založené vesnice, ve které promíšeně žijí zástupci tří kmenů amazonských indiánů i Peruánci původem z hor? Ve vlastnictví pozemků je v Peru neuvěřitelný nepořádek. Bolívar přiznává, že komunita na půdu pod plantážemi nemá žádný právní nárok. „Ale vždycky mohla chodit do okolních lesů, aby lovila, sbírala plodiny nebo materiál na stavbu domů. To už teď kvůli palmě nejde,“ začíná se rozhovorem. „Od pradávna tu žili naši předci – v této oblasti kmen Shipibů. Podívej, já jen chci, aby nám vláda nechala, co je naše. Kdo byl v Amazonii první? My, nebo Peruánci?“ ptá se řečnický. A pak se začne mračit: „Jaký je vůbec tvůj postoj? Buď les chráníš, nebo ne! Buď bráníš zájmy indiánů, nebo ne! Nemám rád takové to pokukování na obě strany.“ Odpověď, že novinář musí „pokukovat“ na obě strany, se mu vůbec nelíbí.

Ovšem komunikace s druhou stranou, se zástupci vlastníka pozemků, taky není snadná. Edward Portman, tiskový mluvčí americko-českého podnikatele Dennise Melky mi z Londýna mailem i telefonicky sděluje, že jeho šéf nemůže poskytnout interview z důvodů časového vytížení a že návštěva plantáže není možná. V budoucnu se prý uspořádá novinářská exkurze a on mi dá vědět. Zástupce firmy přímo v Pucallpě Alfredo Rivera Loarte se v e-mailu pro změnu vymlouvá na počasí, které návštěvu neumožňuje. Byť si svoji cestu do Amazonie nachystám schválně na nejsušší období roku.

Nezbývá než si pro informace dojit bez ohlášení přímo do centrály firmy, která sídlí v pátém patře pětihvězdičkového hotelu River Ucayali v centru peruánské provinční metropole Pucallpa. Sekretářka se sice dlouho vymlouvá, že nikdo z jejích šéfů není přítomen, ale nakonec se k interview za společnost uvolí právník Renzo Puyen, kterého chytíme díky spikleneckému upozornění hotelové ochranky u vchodu do podzemní garáže. Evidentně pomůže, že na rozhovor přicházím s reportérkou Muschiovou z televize Panamericana, kterou jako zástupkyni peruánského vlivného média nelze odbýt tak bezstarostně jako českého novináře na volné noze. „Investovali jsme v regionu 70 milionů dolarů. Tisícovce lidí jsme dali práci. Postavili jsme k plantážím kvalitní cesty, které mohou využívat i všichni lidé, kterým to usnadnilo dopravu. Provincie Ucayali se díky nám rozvíjí,“ líčí už ve své kanceláři přínos, který firma regionu dala.

Odlesňování Amazonie prý není fatální. Až palma vzroste, vykácený prostor se zase zazelená. „Za padesát let vy už tu nebudete, já už tu nebudu, ale ta plantáž bude existovat dál,“ říká, zatímco si průběh rozhovoru natáčejí pro jistotu hned dva jeho spolupracovníci. Zalituje, že z připravovaného zákona o Amazonii nakonec vypadla – k hlasitému oddychnutí ekologů – lobbisty tlačená větička o tom, že palma olejná je vhodná k reforestaci, tedy znovuzalesnění džungle.

Právník Puyen dokáže zůstat v klidu, když na něj reportérka útočí. Jen zřídka ho nechá dokončit argumentaci, a když se jí snaží cosi vysvětlit pomocí mapy, zastaví ho slovy: „Peru nerozumí vašim mapám.“

Přece se nakonec Renzo Puyen začne zamotávat – a to při dotazech na roli Dennise Melky v celém byznysu. Nejdříve ho označuje pouze za jednoho z akcionářů, pak za hlavního reprezentanta zahraničních investorů. Ale po chvíli na přímý dotaz přiznává, že Melka je zplnomocněncem, který má ve firmě hlavní slovo. Zdánlivě podivná hra na schovávanou, když Melkovi lidé v e-mailové korespondenci neváhají o svém šéfovi psát jako o předsedovi. Toto mlžení však má, jak se později ukáže, své důvody.

O Dennisu Melkovi se ví v České republice jen málo, přestože se podle svého mluvčího při pravidelných návštěvách příbuzných bez problémů domluví česky. Až do loňského roku se jeho jméno v místních médiích jen mihlo, podle archivu Newton Media se Melka objevil v článku Lidových novin z 18. srpna 1998 o prodeji hotelu InterContinental a v textu Eura z 2. ledna 2006 o nepodařeném nákupu Aero Vodochody.

Do zpráv několika českých médií se Melka dostal v květnu 2015 na základě kritických článků v britském deníku The Guardian o jeho aktivitách poblíž Iquitosu na jiném místě peruánské Amazonie. Nechal totiž odstranit na 2 000 hektarech prales a začal pěstovat kakao: na firemních webových stránkách tuto aktivitu spojuje s módním a ekologicky vyhlížejícím přívlastkem „sustainable“ (trvale udržitelný).

V oněch několika člancích se o Melkovi hovořilo jako o „kakaovém králi“ – přitom se na jeho plantážích ještě nesklidil dostatek suroviny ani na jednu tabulku čokolády. Z pochopitelných důvodů – kakaovník potřebuje nejméně čtyři roky růst, než začne dávat první plody.

Až k tomu však dojde, bude skutečně patřit mezi největší světové producenty, protože tato plodina se dnes na celém světě pěstuje především na parcelách drobných zemědělců. Melka firmu United Cacao, která má sídlo v karibském daňovém ráji na Kajmanských ostrovech, v listopadu 2014 uvedl na londýnskou burzu. Konkrétně na Alternativní investiční trh (AIM), který je otevřený dosud neetablovaným, a tedy rizikovějším společnostem s velkým potenciálem. O necelý rok později firmu kotoval také na burze v Limě.

Co je však důležité, kakao je v Melkově podnikání teprve novinkou, jeho tradičnější komoditou je právě palmový olej.

Nejprve olej, pak dřevo

Dennis Nicholas Melka se podle California Birth Index narodil 7. června 1973 v americkém San Francisku v rodině československých emigrantů. Vystudoval mezinárodní vztahy na ceněné Georgetovské univerzitě ve Washingtonu.

Podle stručného životopisu od Edwarda Portmana, který za něj vyřizuje kontakty s médii (používá při tom obvykle zkrácené jméno Ed Portman), byl Melka v letech 1995 až 2005 zaměstnancem investiční banky Credit Suisse First Boston, jež pro něj měla práci v New Yorku, Londýně, Praze, Singapuru a Bangkoku. Poté se pustil sám do investování. Soustředil se na jihovýchodní Asii, v řadě projektů se tam spojil s miliardářem a zakladatelem nízkonákladové letecké společnosti AirAsia Tonym Fernandesem. Například spolu rozjeli úspěšný řetězec

Tune Hotels, jehož slogan zní „pětihvězdičkové ubytování za jednohvězdičkové ceny“. Dalším jejich „dítětem“ je virtuální mobilní operátor TuneTalk.com či finanční služby Tune Money.

Nejzásadnější se však stala jeho investice do plantáží v malajsijské části Bornea. Palmou olejnou nechal osázet téměř 25 tisíc hektarů. Svoji firmu Asian Plantations před rokem prodal jednomu z celosvětově největších hráčů tohoto odvětví Felda Global Ventures za 120 milionů liber, což v přepočtu činí zhruba 4,5 miliardy korun. Je to šestinásobná hodnota, než společnost měla v listopadu 2009, kdy ji kotoval na londýnském AIM.

V roce 2010 pak Melka rozšířil svoje palmové podnikání i do Peru, kde se dosud výroba tohoto typu oleje přes vhodné klimatické podmínky nikdy pořádně nerozjela. „Jenže jemu nejde o olej. To byla jen záminka, aby ve spojení s vlivnými lokálními politiky bohatě a snadno vydělával na nelegálním obchodu se dřevem. Jako by sbíral zlato rovnou ze země. V Malajsii se to naučil a v Peru to opakuje,“ říká ve skypeovém rozhovoru Clare Rewcastleová Brownová. Tato zakladatelka internetového zpravodajského serveru Sarawak Report jeho aktivity na malajsijské části Bornea dlouho sledovala a Melku označuje za jednoho z viníků rychlého odlesnění tohoto tropického ostrova.

Podobnou obavu vysloví v peruánském hlavním městě Limě u šálku kávy i právnička Julia Urrunagaová. Je šéfkou peruánské pobočky Environmental Investigation Agency (EIA). Jde o nadnárodní nevládní ekologickou organizaci, jejíž jméno by šlo kostrbatě přeložit jako Vyšetřovací služba pro životní prostředí. Kudrnatá čtyřicátnice dohlížela na napsání podrobné zprávy o tom, jak rozmach palmy olejně zrychluje mizení amazonského pralesa.

Melka hraje ve zprávě, která je volně dostupná na internetu, hlavní úlohu. Podle Urrunagaové je v Peru největším „odlesňovačem“ současnosti. „K odvezení jím ilegálně pokáceného dřeva v okrese Nueva Requena by bylo potřeba dvaceti tisíc nákladáků,“ píše se ve zprávě. „I tak velké množství se dá bez upoutání pozornosti prodat. Bohužel tu existuje řada administrativních triků, kdy zkorumpovaní úředníci nezákonně poražené stromy zlegalizují. Je to dobře promazaný stroj,“ dodává ekoložka.

Taková obvinění již citovaný zástupce Plantaciones de Pucallpa, právník Renzo Puyen, důrazně odmítá: „Na obchod se dřevem nemáme licenci. Všechno, co pokácíme, zůstane na místě jako hnojivo.“ Podezřelý však je, že na plantáži se hromadí haldy větví a koruny stromů – zato silné kmeny, které jsou hlavním artiklem pro obchod s tropickými dřevinami, nikde zahlédnout.

„Tato oblast už dávno nebyla džunglí, jak si představujete. Byla to narušená zóna, kde už všechno hodnotné dřevo bylo dávno vytěženo a kde se ve velkém pěstovala koka,“ dodává právník.

Urrunagaová tento argument smete ze stolu, když na svém notebooku ukazuje satelitní snímky. Ty z roku 2010 ukazují v hranicích současných Melkových plantáží sytě tmavě zelenou.

Ořezávání plíc zeměkoule

Ekologové popisují džungle v Jižní Americe, Africe a jihovýchodní Asii jako plíce planety, které dokážou zmenšovat lidskou nadprodukcí oxidu uhličitého, a tím planetu chránit před udušením. Kromě toho se v těchto ekosystémech nachází pestrá směs rostlinných a živočišných druhů, které bez pralesa nemohou přežít. Nejslavnějšími z nich jsou indonéští orangutani.

Pro země, které džungle pokrývá, však představuje zdroj bohatství.

Nejen kvůli pokácenému dřevu. Pod kořeny se často nalézá ropa nebo další nerostné bohatství. Vykácená plocha také může být využita pro plantáže výdělečných plodin, jako je palma olejná, kakao, káva nebo sója. Případně se půda rozdělí mezi bezzemky, čímž se v rozvojových zemích uklidňuje sociální napětí, které vzniká kvůli prudkému nárůstu počtu obyvatel. Barvu označující primární, původní prales s řadou světle zelených „kapes“ sekundární džungle, která vyrostla po kácení. Je tu i pár červených flíčků, které znamenají vykácenou paseku, kde se nejspíše pěstovala koka pro černý trh s narkotiky.

Zato snímky z roku 2014 až na pár zelených skvrn signalizují spoustu červeně vykácených oblastí a žlutá místa, kde byla vysázena palma.

„85 procent Melkových plantáží byl primární prales,“ říká právnička Urrunagaová z nevládní organizace EIA. Uznává přitom, že taková primární džungle, jaká tu byla před Kolumbem, už v Peru neexistuje. „Téměř všude po naší Amazonii působí nelegální dřevorubci, kteří jdou po těch nejvzácnějších stromech. Kdybychom za panenský prales měli považovat jen ten, kde se ještě najde mahagon, tak na něj rovnou můžeme zapomenout,“ říká.

Samozřejmě ani těch zhruba 11 tisíc hektarů, které s Melkou spřízněné firmy kvůli palmě vykácely, by obří ekosystém Amazonie nijak neohrozilo. Ale celý případ ukazuje, jak byznys dokáže účinně likvidovat tropický prales. „Každá taková plantáž je jako šipka, od které se po jejím zabodnutí do džungle šíří deforestace (odlesňování, pozn. red.) všemi směry,“ vysvětluje právnička z EIA s tím, že její vlast nemá ujasněno, co s dosud řídko obydleným územím na východ od And chce udělat.

Pro Peru, které má svůj společenský život koncentrovaný na pobřeží a v horách, představuje Amazonie tradičně oblast určenou k dobytí. Proto se tam nově příchozí chovají jako na okupovaném teritoriu, což nejvíce odnášejí původní etnika. Počet indiánů, kteří se v hloubi divočiny drží v odstupu od „civilizace“, se odhaduje maximálně na několik stovek.

Takové přežití mají čím dál těžší. Peru už zlikvidovalo desetinu původního rozsahu své části Amazonie. Pro lepší představu – celková vykácená plocha je velká jako celé Česko. Les dále rabují nelegální dřevorubci, těžaři zlata i hledači ropy. A hlavně malí zemědělci, které do parné nížiny vyhnala populační exploze v Andách. Několikahektarová políčka si obstarávají žďáření. Když jim půda, o kterou se neumějí řádně starat, přestane dávat dostatečnou úrodu, vypálí si další kus džungle. Přitom Peru se zavázalo, že k roku 2021 odlesňování skončí.

Německo a Norsko jim na ochranu „plic planety“ poskytne stamiliony dolarů.

Jenže politici republiky, jejíž ekonomika je závislá na mezinárodních cenách kovů těžených v Andách, by Amazonii rádi využili i jako motor ekonomického růstu. Proto vítají zájem investorů, kteří s sebou přinášejí systém rozlehlých plantáží. Na rozdíl od většiny rozvojového světa je Peru vůči zahraničnímu kapitálu velice otevřená země, cizinci si například mohou bez problému kupovat půdu. Ve srovnání třeba s Afrikou je Peru stabilním koutem planety s demokratickými, byť zároveň chaotickými a lehce zkorumpovatelnými institucemi.

Nezbylo ani 30 procent stromů

V Indonésii a Malajsii, kde se vyrobí 85 procent z téměř 60 milionů tun světové spotřeby palmového oleje, už pomalu není místo na nové sazenice, takže Peru se zdá vhodným místem další expanze.

Pěstitelé palem kritiku za odlesňování odmítají s tím, že palma olejná je vzhledem ke svým výnosům relativně skromná. Hektar půdy osázené tímto původně africkým stromem dá zhruba desetkrát více oleje než hektar osetý sójou, řepkou nebo třeba slunečnicí, takže kácení tropického pralesa podle nich chrání přírodu na jiném místě planety. Po této potravinářské surovině, kterou najdete i ve svých kuchyních a koupelnách zamaskovanou například v čokoládách, špagetách nebo rtěnkách, podle prognóz Organizace pro výživu a zemědělství dále prudce poroste poptávka. Očekává se, že roku 2050 bude 2,5krát vyšší. Jinde než kolem rovníku se takové množství vypěstovat nedá.

„To, jestli je palma olejná vhodná pro rozvoj Amazonie, je na jinou debatu. Ale tady jde hlavně o to, že Melka na své půdě kácí primární prales bez potřebných povolení,“ říká Urrunagaová. Pak se pustí do vysvětlování, co Melkovi chybí: „Nejprve musí každý na centrálním ministerstvu zemědělství předložit vyhodnocení vlivů na životní prostředí. Pokud mu to schválí, tak musí požádat regionální vládu o povolení změny využití svých pozemků. Teprve po tomto procesu, který může trvat přes rok, se smí pustit do práce. Ale v tomto případě se vše zaseklo hned na začátku.“

Melkův právník Puyen se ale ošívá: „My v Plantaciones de Pucallpa nic takového nepotřebujeme. Koupili jsme hektar jeden po druhém od rolníků, kteří je obdrželi na základě dekretu 838. Už to byla zemědělská půda.“ Tento dekret se v Peru používá od roku 1997, kdy lidem postiženým řáděním maoistických povstalců ze Světlé stezky zdarma poskytuje pozemky na venkově.

„I kdyby všechny formality dodatečně přeci jen splnili, očividně nedodržují jednu zásadní věc. Peruánské právo po majitelích půdy v Amazonii vyžaduje, aby třicet procent vegetace na ní nechali netknutých,“ říká Urrunagaová.

Upozorňuje i na další podezřelé okolnosti. Melka přišel v roce 2010 jako dost tajemný investor. V řadě naskenovaných dokumentů ve svém počítači na ukázkou vybírá několik zakládacích smluv firem se základním jměním 1 000 solů (tedy zhruba 7 500 Kč). Melka v nich

nefiguruje jako zakladatel nebo majitel, ale „pouze“ jako zplnomocněnec s rozhodovacími pravomocemi. „Takových společností jsme prozatím odhalili 25. V nich na vedoucích místech rotují ta samá jména. Je to úmyslně vytvářený zmatek. Taková komplikovaná struktura se hodí pro znepráhlednění převodů peněz a pozemků pro každého, kdo by se o tyto investice zajímal,“ upozorňuje. „Proto je složité zjistit, kolik hektarů pralesa už je v jeho rukou,“ dodává. Číslo 35 000 hektarů, které mám od Melkova mluvčího Portmana, považuje přinejmenším za třikrát podhodnocené.

Až později přišly společnosti United Cacao a United Oils, k nimž se Melka otevřeně hlásí jako jejich zakladatel a předseda. Na webových stránkách těchto firem se snaží budit dojem investora, kterému jde hlavně o pozvednutí chudých Peruánců. V pravém horním rohu mají například počítadlo vyčíslicí, kolika lidem už dali práci. Dalším venkovanům přispívá mikrofinancemi na pěstování kakaa či palmy s tím, že od nich jejich sklizeň bude vykupovat.

Urrunagaová otvírá další naskenovaný dokument SUNARP (úřad shromažďující rejstříky veřejné správy). Ukazuje, že mizení Amazonie je přímo spojeno i s Českou republikou. V průběhu roku 2014 (převážně srpna) si Melka nechal ve všech firmách, které Urrunagaová dohledala, změnit údaje z do té doby používaného amerického pasu na pas České republiky.

Kde se v něm to náhlé vlastenectví vzalo? Expertka na trestní právo z Univerzity Karlovy Jana Navrátilová sice není s Melkovým případem přímo seznámena, teoreticky však podle ní existují dvě potenciální výhody českého pasu nad americkým, pokud by se jeho držitel v Peru dopouštěl trestné činnosti. „USA by díky dlouhodobé zavedené spolupráci byly pružnější při vydání svého občana než Česko nebo by jeho úřady snáze spolupracovaly s peruánskou justicí při jeho vyšetřování na americké půdě. Dalším rozdílem je, že v USA se tresty sčítají, zatímco u nás v případě více zločinů nejde trest nad horní sazbu toho nejzávažnějšího,“ říká do telefonu.

Melka při rozhovoru pro byznysově zaměřený server Directors Talk, pro který si dle četnosti jeho vystoupení umí najít čas, všechny stížnosti „radikálních nevládních organizací s koloniálním přístupem“ odmítá. Organizace EIA má jeho činnost nejvíce zmapovanou, ale rozhodně není v Peru jeho jediným kritikem. Dostává se mu pozornosti od zdejších novinářů i úřadů. V červenci 2014 byla jeho firma Plantaciones de Ucayali vyzvána k úhradě pokuty ve výši zhruba 8,5 milionu korun za nedovolené kácení. Výhrady ke způsobu jeho podnikání mají také na ministerstvu životního prostředí. Ministr zemědělství Juan Manuel Benites mluvil na konci října 2014 před Kongresem o tom, jak Melkovy firmy porušují tamní pravidla, ale nijak nezakročil.

Problém s peruánskými úřady je v tom, že si po vydání rozhořčené rezoluce řeknou, že tím svůj kus práce udělaly, a už nesledují, jestli nižší instance přistoupily k nápravě. Nemluvě o tom, že stát v rozlehlých a těžko přístupných prostorách Amazonie nemá kapacitu sledovat, kde dochází ke kácení.

Dalším problémem Peru je zkorumpovanost institucí především na obecní a regionální úrovni. Například minulý guvernér provincie Ucayali Jorge Vélasquez Portocarrero je dnes

obžalován v desítkách případů zpronevěry a zneužívání pravomocí. Právě tento muž šel Melkovi na ruku, tvrdí člen krajského zastupitelstva Rómulo Bonilla Pomachari. „Vélasquez mu prodal 4 760 hektarů, které byly ve vlastnictví provincie. Bylo to za průměrnou cenu 208 solů za hektar. To je směšně málo. Navíc neměl souhlas našeho zastupitelstva, takže celý prodej je od počátku nulitní,“ rozkládá živě rukama.

Divoký západ v Amazonii

Zanedbaná kancelář advokátky Isabel Valdiviové v centru Pucallpy je spíše kumbálem, kam by si její český kolega uložil maximálně kolo. Ze všech přítomných teče pot, protože vetchý větrák nestíhá rozhánět večerní tropické vedro. Kdyby na stole nebyl notebook, návštěvníkovi by se mohlo zdát, že se posunul v čase o třicet let zpátky.

Korpulentní padesátnice Isabel Valdiviová zdarma zastupuje rolníky z vesnice Bajo Rayal, kteří se dostali do konfliktu s Melkovými lidmi. A rozhodně se neschovává za právnickou opatrnost, když popisuje, jak si Melkovy firmy svévolně zabírají i okrajové části sousedících pozemků, které patří jejím klientům. „Je to zlý člověk. Směje se lidem do obličeje. Jako té paní, která v centru Pucallpy protestovala s transparentem: ‚Vrať mi moji půdu.‘ Ale Bůh mu to spočítá u posledního soudu. Tady na zemi se spravedlnosti nedočkáme. V Peru nikdy za deforestaci nebyla potrestána žádná velká ryba,“ chrlí ze sebe.

„Nejdříve nám nabízeli odkup půdy. Když jim to nevyšlo, tak spolupráci s tím, že nám s pěstováním pomohou,“ líčí Rubén Alex Díaz Quinchoa. „Ale já nestojím o to zasázet si na celém svém poli palmu a pak být závislý na tom, zda si úrodu ode mne vykoupi, nebo ne. Tím bych se mu vydal na milost,“ říká malý čtyřicátník. V Bajo Rayal vede odpůrce Melky, zatímco větší část obce se nechala k pěstování palmy přesvědčit. „Bojím se, že jim pomůže dostat se do dluhů a pak mu jejich vlastnictví propadne,“ říká s tím, že většina jeho sousedů kvůli nízkému vzdělání nerozumí obsahu smluv.

Když Rubén palmu nepřijal, přišly prý výhrůžky od lidí z další firmy spojené s Melkou. „Třeba přede mnou prohlašovali, že když se nenajde mrtvola, neexistuje ani zločin. Nebo mě varovali, že by se mi mohlo stát, že mi v autě policie objeví kokain,“ líčí rozzlobeně. Půl roku si dokonce platil bodyguarda, který s ním chodil i na pole.

Právnička Valdiviová má podobné zkušenosti. „Jednou mi na prahu nechali nábojnici, podruhé zas mrtvou krysu s připevněným nápisem ‚Neplet se do toho!‘ Jindy mi zas prošli kolem otevřených dveří kanceláře dva chlápci a významně mi ukázali, že mají za opaskem pistoli,“ líčí s tím, že na cestu domů už si nikdy z obavy o bezpečnost nebere taxík. „Starají se teď o mě klienti, kteří mě vozí domů ve svých autech,“ říká právnička se smutným úsměvem o poměrech, které připomínají Divoký západ.

Na všechna výše uvedená obvinění a pochybnosti aktivistů, kteří kvůli různým osobním animozitám nejsou v odporu vůči odlesňování schopni se spojit, se chci ještě přeptat Eda Portmana, abych slyšel i verzi druhé strany. Ale ještě než stihnu otázky zformulovat, dostanu od něj e-mail. Je plný příloh, které mi mají ukázat skutečnou tvář „falešného indiánského

lídra“ Washingtona Bolívara z počátku reportáže.

Washington Bolívar skutečně vypadá jako profesionální ekologický bojovník. Otec dvou dětí tvrdí, že svůj nákladný život ekologického aktivisty financuje jen ze svého pole s banány. Ve vesnici Santa Clara de Uchunya o padesáti domcích, kde organizuje protest, nebydlí. Říká, že ho zdejší obyvatelé na základě příbuzenských vazeb vyzvali, aby jim pomohl v prosazení jejich zájmů proti mocné společnosti se zahraničním kapitálem.

Avšak Bolívar je jen jedním z bodů ve stížnosti Melkova právníka. V mailu je také výčitka, že jsem se já objevil ve zpravodajském pořadu televize Panorama. Reportérka Muschiová mě prosila, abych divákům přiblížil postavu Dennise Melky. Ve dvacetiminutové reportáži z toho zbyly dvě neobjevné věty o tom, že ho ekologické organizace obviňují z nelegálního kácení pralesa.

Portman nakonec slíbí, že se souboru mých osmnácti doplňujících dotazů bude věnovat. Na připomenutí v průběhu září odpovídá, že na tom pracuje. Po poslední urgenci dostanu e-mail od Melkových právníků z Los Angeles, že zváží žalobu, pokud nepřestanu šířit falešná obvinění. Takové varování dostali i jiní novináři, kteří se o jeho podnikání hlouběji zajímali.

Někoho zabít

Dva dny po novinářské návštěvě plantáže na ni chtějí indiáni proniknout znovu, aby mohli dokázat nedovolené kácení. Opět po té samé cestě, i když tentokrát je to těžší, protože během dvou dní ji stroje rozbily k neprůjezdnosti. Tentokrát přišli i tři policisté a hlavně Katherine Riquerová Antúnezová, která je šéfkou Generálního ředitelství pro záležitosti životního prostředí na ministerstvu zemědělství. Také na tuto úřednici dostanu ze strany Melkových spolupracovníků několik oskenovaných dokumentů, které upozorňují na její údajné podvody při předchozím působení na ministerstvu zdravotnictví. Neváhají ji označit za gangstera.

Všechno se opakuje – jen ve větším. Indiánů je zhruba šedesát, pracovníků nejméně dvě stě. Zase tryskají emoce, lítají nadávky a obvinění, zase se obě skupiny strkají. I teď pracovníci plantáže zablokují nezvané návštěvníky jen kousek od plotu. Nenechají vstoupit ani vysokou reprezentantku ministerstva.

Co bude vůdce protestů Washington Bolívar dělat? „Asi budeme muset změnit strategii a někoho zabít.“

Nominace:

Budu všude kolem tebe

Martina Riebauerová, Tereza Vaisová (Reportér Magazín)

Vyjádření poroty:

Reportáž plynule propojuje osobní přístup autorek s příběhy hrdinů i s celkovým kontextem problému úmrtí nenarozených dětí. Autorky zobrazily téma, o kterém se moc nepíše, a zpracovaly ho dojemně, ale současně bez zbytečného patosu.

Budu všude kolem tebe

Martina Riebauerová, Tereza Vaisová (Reportér Magazín)

Nenarozené děti

Následující stránky by asi neměly číst ženy (a jejich muži), které se v příštích dnech chystají porodit. Mohly by je zbytečně vyděsit, protože téměř jistě se jim nic takového nestane. Jejich dítě je neopustí v den porodu, ale narodí se krásné a zdravé. Všichni však takové štěstí nemají.

Jim je věnován tento text a tři základní vzkazy: Může se to stát. Nikdo to nezavinil. A ten podstatný: Nejste sami. Ostatně i my jsme na to musely být dvě. Divadlo Kampa v Praze, čtyři ženy hrají svůj příběh. Všechny v minulosti ztratily své děti, všechny shodou okolností v květnu a všechny to zvládly. Publikum se topí v slzách, slzavá údolí se ovšem střídají se salvami smíchu. Protože v každé bolesti je i naděje, v každé smrti nový začátek. Budu všude kolem tebe. Tak se hra jmenuje. Děti se převtělily v anděly a pozorují své matky. Dělalí si z nich legraci, kárají je a škádlí, ale hlavně jsou pořád s nimi. A zpívají.

Mami, neboj, jsem tu u tebe.

Mami, neboj, jednou za mnou přijdeš do nebe.

Je to svým způsobem terapie. Pro ty, které hrají, i pro ty, kteří se dívají. Nejspíš sami něco podobného zažili nebo se to stalo jejich blízkým.

Martina s Julií

Sedím v kavárně s příznačným názvem V sedmém nebi. Je jaro, rok 2015. Naproti mně Julia, její partner Radek, přezdívaný Sunny, a pod stolem pes. Tříčlenná mladá rodina. Jenže ještě před půl rokem měli být čtyři.

Nějak nevím, jak začít. Jmenuji se Martina, jsem zasloužilá matka dvou velkých dětí, a přesto

se vůbec nedokážu vžít do situace mladého páru. Dokázala bych normálně pít kávu jako oni? Dát povel psovi? Mluvit o tom všem s úplně cizím člověkem? Hledám slova pro první otázku, ale naštěstí se do toho pustí Sunny sám.

„Bylo to první těhotenství, sluncem zalitý. Všichni říkali, že kdyby bylo všem jako Julii, to by se to rodilo. Prostě učebnicový příklad.“

Velkou nemocnici nechtěli, a tak si vybrali Hořovice, proslulé vstřícným prostředím. Julia týden přenášela. Ve středu byli na kontrole, a protože všechno bylo v pořádku, pozvali je znovu na sobotu. U monitoru porodní asistentka náhle zpozorněla. Odběhla beze slova a vrátila se s lékařkou. Je nám to velice líto, ale neslyšíme srdce...

Jak neslyší srdce? To přece není možné. Vždyť ještě ráno cítila pohyby, tím si je Julia naprosto jistá! Musí to být omyl. Ano, určitě je to omyl.

Jenže pak přišel další lékař, ultrazvukové vyšetření a omyl se změnil v jistotu. Vaše miminko je bohužel mrtvé. Julia začala brečet. Dostali se Sunnym patnáct minut pro sebe. Už si ani přesně nepamatují, co se během nich dělo. Pak šlo vše ráz naráz. Papíry a zase papíry. Pohřeb si zařídíte, nebo máme my? Rodný list, který je zároveň úmrtním. Jméno neuvedeno, ale byl by to chlapec. Nechtěli to předem vědět, teď už z papírů vědí. Pak antibiotika, uložení na lůžko, čekání na porod. Normální porod, žádný císařský řez. Je to pro matku bezpečnější. Julia byla v šoku, ale zpětně je za to vděčná.

Porodila druhý den odpoledne, celé to trvalo jen dvě hodiny. „Sunny byl se mnou. Musel být. Můj záchytný bod, bez něj by to nešlo. Byli jsme tam spolu a drželi se navzájem.“

Oni dva a nikdo jiný. Tak si připadali. Nejosamocenější na světě. Nikomu se určitě nic podobného nikdy nestalo. Jen jim. Medicína dnes přece všechno dokáže anebo aspoň předem odhalí. Všechny ty vývojové vady a různá poškození.

Vím, o čem oba mluví. Když jsem v pátém měsíci po posledním testu našla doma vzkaz od staršího syna: „Volej hned na gynekologii,“ jako by se zastavil svět. Neuměla jsem si představit, že by to mělo špatně dopadnout. Že bych rodila/potrácela pětíměsíční dítě. Ale zařadila jsem se mezi velkou většinu těch šťastných, kde to dopadlo dobře. A i kdyby ne, byla jsem na špatnou zprávu aspoň trochu připravená. Ne jako Julia se Sunnym. Tuší oba aspoň zpětně, proč se to stalo? Mají nějaké vysvětlení? Sunny pokrčí rameny. Nejspíš prý placenta, která přestala vyživovat plod.

„Gynekolog nás do Hořovic předával s podezřením, že se mu na placentě něco nezdá. Že vidí nějaké tečky, jakoby infarkty. Ale lékař, který Julii přebíral, říkal, že je to normální, že vše je v pořádku a stačí jen porodit.“

Stejně nepřipraveni byli i na rozloučení se svým dítětem. Takže se s ním vlastně nerozloučili. Vůbec je neviděli, lékaři je hned odnesli.

„Až na internetu jsem pak zjistila,“ vypráví Julia, „že jiných lidí, kterým se to taky stalo, se v nemocnici zeptali, zda chtějí dítě vidět, pochovat, udělat otisk nohy. Netušila jsem, že takové možnosti vůbec existují. Byli jsme přece jediní na světě... I doktoři si tak připadali. Koukali do země, šoupali nohama. Když jsem si po měsíci byla pro dokumenty u lékařky, u níž jsem rodila, po chvíli se omluvila, že ji čekají další pacienti.“

Těsně před porodem se stala zvláštní věc. „Když Sunny odjel domů pro věci a mně dali na pokoj, dívala jsem se z okna. Na nebi byly červánky a já viděla v dálce letět racka. Mraky zpomalily a racek vletěl mezi ně. V ten moment jsem ucítila, že ten racek je moje dítě. Když Sunny přijel a říkal, že se máme rozhodnout s pohřbem, věděla jsem, že už žádný pohřeb nepotřebuju, protože už ve mně nic není. Díky tomu možná proběhl porod snadněji. Věděla jsem, že mám v sobě už jen tělo bez duše, protože duše dítěte je v nebi.“

A dál... dál zatím nic. Když vidí v kočárku miminko, napadne ji: Teď by bylo tomu mému půl roku. Otázka na další dítě zůstává nevyslovena, ale visí ve vzduchu.

„Po šestinedělí jsem měla pocit, že chci hned další, abych tu ránu zalepila, ale gynekolog mi řekl, ať nechám tělo půl roku odpočinout. Teď nevím.“

Sunny zavrtí hlavou. „Bojím se té doktorské šikany. Už po porodu nás začali strašit a honit po vyšetřeních. Mohlo to být tohle nebo tohle... Nic zásadního nenašli, ale už teď vím, že další těhotenství bude strašné. Tohle byla pohoda, velká pohoda. Do devátého měsíce Julia jezdila na skútru, teď bude na rizikovém od prvního měsíce v nějaké velkoporodnici... Jenže když neposlechneme a pak se něco stane, budeme za to zodpovědní. I tak bych se těm vyšetřením při dalším těhotenství vyhnul, jak nejvíc by to šlo.“

„Já ne, asi budu vystresovaná, okolí také, chci mít velkou nemocnici co nejbliž,“ namítne Julia, ale Sunny se nedá. „Radši bych odjel do pralesa. Nebo aspoň do jiné země.“

Jejich blízcí a kamarádi se beztak stáhli, nevědí, jak o tom mluvit, a tak nemluví vůbec, aby se jich snad nějak nedotkli. Loučíme se a i já se skoro na rok odmlčím.

Ještě se pokusím zkontaktovat lékařku z Hořovic. Jak to prožívá někdo „na druhém břehu“? Nadto žena? Z její facebookové stránky zjišťuji, že sama porodila. Na fotkách drží v ruce miminko, usmívavá, šťastná. Musela otěhotnět krátce poté, co Julii odrodila mrtvého syna. Jako ledová královna nevypadá, určitě měla strach. Volám jí, ale rozloučí se a pokládá telefon. Píšu jí dopis, ale nezareaguje. Nesoudím ji. Možná mi do jejích pocitů vlastně vůbec nic není. Nejsme prostě připraveni.

Nevím, jak na to, nedokážu se pustit do psaní. Dokud nenajdu mladičkou novinářku Terezu. Budeme na to dvě.

Tereza s Lucíí

Jmenuji se Tereza, bude mi třiaadvacet a těhotenství v nejbližší době neplánuji. Netuším, jaké

to je mít děti a bát se o ně, i když jsem odmalička slýchala: „Počkej, až jednou budeš mít vlastní děti!“

Momentálně mám trochu jiný strach. Jak se bude bezdětná mladá holka bavit se ženou, která o to své přišla?

Lucie Burdová patří k těm, o nichž byste řekli, že mají krásný život. Hezký vztah s manželem, velký dům a v něm tři děti. Tedy – ty tři v něm bydlí. To čtvrté, Amálka, bydlí v jejich srdcích. Letos v květnu to bylo devět let, co o Amálku přišli. Dřív než ji stačili poznat. Nejstarší dceři Máje byly tehdy téměř tři roky. Kája, která je dnes ve druhé třídě, a nejmenší Eda svou sestru nikdy nepoznaly.

„Naše holky vědí, že mají sestru. Kája o ní pořád mluví. Vid', Kájo.“ Kája se usměje a přisedne si. Amálku bere jako součást života. „Holky se naučily rozpoznat, kde o tom mluvit mohou, a kde ne.“

Sedíme u stolu, Lucie vypráví, Kája si maluje, Eda spí venku v kočárku. „V roce 2007...“ začne Lucie, ale Kája jí skočí do věty: „Já to vím!“ „Tak řekni,“ vybídne ji matka a dítě spustí.

„Ty ses den předtím, než jsi ji porodila, šla zeptat, jestli už je na to čas. Ale oni ti řekli, že ještě ne. Ale ten čas už byl a oni prostě řekli, že není. Ty jsi druhý den přišla, porod byl, ale mělo se to udělat den předtím, protože ten den už měla Amálka málo kyslíku. A kvůli tomu se to stalo.“ Lucie se na Káju udiveně usměje. I přes svůj nízký věk pochopila mnoho. „Takhle nějak se to opravdu stalo,“ kývne Lucie a začne vyprávět svou delší verzi příběhu.

„Měli jsme skoro tříletou holčičku a čekali druhou. Chtěla jsem co nejpřirozenější porod, protože není nic nepřirozeného rodit děti. A tak jsem hledala porodnici a porodní asistentku, která by tomu byla nakloněná.“ Lucie nakonec oboje našla v Neratovicích. Měla už deset dní po termínu, protože ale přenášela i první dceru, nepřišlo jí na tom nic zvláštního – i když zpětně si říká, že pro lékaře by to váhu mít mělo. I celé těhotenství ale probíhalo v pořádku. „Jednu noc jsem měla sen, v němž se mnou mluvila duše Amálky. Řekla mi, že už se chce narodit. Že já jsem máma, já rozhoduji a nějakou dobu za ni ještě rozhodovat budu. Že proto jsem máma a proto si mě vybrala.“

Ráno se Lucie probudila s pocitem, že musí porodit. Mateřská intuice. „Jedeme, nechám si vyvolat porod,“ oznámila manželovi, jakkoli do té doby byla zastávkyní přirozenosti.

Uklidňoval ji, že když už vydrželi doted', vydrží i pár dní navíc, ale nakonec ustoupil. „Domluvili jsme se, že hned, jak se porod rozběhne, dám mu vědět. Zamával mi a já šla.“

Lucie se ujala porodní asistentka a připravila monitor. V té chvíli se mateřská intuice ozvala znovu: Amálčino srdíčko tluče nějak jinak. „Zeptala jsem se sestřičky, jestli jí srdíčko nepříjde zrychlené. Nepřišlo. Prý je to normální, jak už děti v bříšku mají málo místa a vrtí se.“ Vše ještě přišel zkontrolovat lékař. „Podíval se na monitor a podepsal mi ho. To, že podepsal, znamenalo, že je vše v pořádku.“

Lucie se lékaři snažila vysvětlit důvody, proč chce zůstat a porodit. Ale místo toho, aby si prosadila svou jako o pár hodin dříve u manžela, ustoupila lékařské autoritě. Tuhle lekci si pak odnesla do života. „Na prvním místě je tvá intuice a pocit. Až potom jsou ostatní lidé, i když jsou vzdělaní. To musíš ctít i za cenu boje.“ Tehdy však manžel přijel a Lucii odvezl zpět domů. Bylo 4. května. Krásný slunečný den. Rodina se šla i s Májou projít na hřiště. „Pamatuji si, že na celé té vymetené obloze se objevil jeden malinký mráček. A na mě začalo kapat. Řekla jsem to manželovi, ale namítl, že při takové obloze to přeci není možné. Ukázala jsem mu na tričku mokré flíček. A měla jsem pocit, že je něco jinak, něco se děje. To všechno ale vidím až zpětně.“

Lucie si na hřišti sedla a vyhrnula tričko, aby na břicho mohlo svítit slunce. „To je naposled, co ucítíš slunce, problesklo mi hlavou. Ale zapudila jsem to, člověk má tendence negativní záblesky nevnímat.“ Mimochodem, psychologové nemají pro tyto tajemné pocity jasné vysvětlení. Vědí jen, že ženy to tak prožívají, některé možná i zpětně, a že je to pro ně důležité. Porod se blížil, a taky bylo potřeba obstarat nákup. Cestou domů chtěla Lucie pro jistotu na monitor. Čekala hodinu a půl, Mája zatím spala v autě. Když se na Lucii dostalo, Amálčino srdíčko už netlouklo.

„Klidně nás můžete žalovat.“ To byla první věta, kterou vnímala. Spontánní porod vytrvale odmítala. „Chtěla jsem se od všeho odstříhnout tím, že se nechám uspat, oni dítě vyndají a bude hotovo. Bála jsem se konfrontace se smrtí, myslela jsem, že když ji uvidím, bude bolest ještě větší.“ Bylo jí zle psychicky i fyzicky. K čemu je celý ten porod a snaha? K ničemu.

Manžel Lucii řekl, že společně to zvládnou. Dodal jí sílu. Po porodu měli dvě hodiny, kdy mohli být s Amálkou o samotě. „I když člověk cítí velkou bolest, přišel i obrovský klid a smíření.“ Lucie po této události přehodnotila svůj život. Neměla potřebu řešit „běžné pozemské věci“. Chtěla být jakýmsi lepším člověkem, aby na ni Amálka byla tam někde pyšná. Podepsala výpověď v reklamní agentuře, hodila za hlavu mateřskou, práci, peníze. Ani ji nenapadlo nechat si napsat nemocenskou kvůli špatnému psychickému a fyzickému stavu. Připadala by si, že dělá něco špatného.

Ovšem to, že přestala řešit existenční věci, ji dohnalo. Když půl roku nato znovu otěhotněla, neměla ani podporu, ani práci. „Mrzí mě, že se k tomu firma tenkrát nepostavila více lidsky. Na personálním museli vědět, co by se dalo dělat, mohli mi sami nabídnout nemocenskou. Nezachovali se správně.“

Pitva neprokázala žádnou příčinu smrti Amálky. „Patolog nám řekl, že se to stává. A až tehdy poprvé jsem měla dojem, že nejsme jediní. Už mi bylo jedno, že neznám příčinu.“

Nejhorší je celý ten strach kolem. Strach žen samotných, ale i strach okolí. Strach z komunikace. „Jenže když se lidé uzavírají před špatným, nedostane se k nim ani to dobré.“

I proto Lucie říká, že má čtyři děti. Ne vždy, ale často. „Proč neříct, jak je hezký, že můj prcek má nahoře ségru, která ho ochraňuje?“

Cestou domů jsem byla zvláště klidná a zároveň našťvaná. Klidná, protože jsem viděla silnou ženu. Našťvaná, protože těhotenství má být nejhezčím obdobím života, co jsem tak od okolí slyšela. Proč dá příroda matce na devět měsíců radost, naději a očekávání, když to před samým koncem přehodnotí? Chci mít vůbec děti?

Bezmoc mocné medicíny

Docent Antonín Pařízek je vedoucím lékařem perinatologického centra a zkušeným porodníkem v Praze u Apolináře. S podobnými případy se osobně také setkal. Jako každý, kdo je často na porodním sále. Zdravá maminka, nekomplikovaný průběh těhotenství – a najednou, zcela nečekaně, tragédie. Žena přijde, že jí není dobře, že necítí pohyby. Někdy se dítě samo zamotá do pupečníku, jindy se na pupečníku utáhne pravý uzel nebo v něm náhle vznikne krevní sraženina. Dítě se ocitne bez kyslíku a živin, které mu dodává placenta. „Mnohdy zpětně ani nedokážeme určit příčinu katastrofy,“ říká docent Pařízek. „Každý takový případ se vždy podrobně rozebírá. Pokud se nenajde zanedbání zdravotní péče nebo zásadní porušení životosprávy u těhotné ženy, pak používáme termín neodvratitelná ztráta.“

Rodiče mrtvého dítěte se často dožadují okamžitého porodu císařským řezem, ten je však na místě jen při ohrožení života matky. Mnohem bezpečnější je přirozený porod, neboť jizva na placentě po císařském řezu může být riziková při dalším těhotenství. Epidurální analgezie dokáže přirozený porod učinit téměř bezbolestným – samozřejmě pouze fyzicky.

„Pro každého porodníka je po této složité proceduře největším zadostiučiněním, když se žena zeptá po porodu mrtvého dítěte, kdy bude moci mít další,“ tvrdí Antonín Pařízek a dodává: „Úmrtí jinak zdravého plodu kolem porodu je nepředvídatelná a raritní komplikace, která se stává a stávat bude a u níž neexistuje prevence, dokonce nemusí pomoci ani ultrazvuk.“ Na ultrazvuku navíc žena nemůže být pořád. Zvláště když si myslí, že porod je ta nejpřirozenější věc na světě. A ona taky velice často je.

„Takzvaná mrtvorozenost dnes činí tři promile,“ říká další z odborníků, zástupce ředitele Ústavu pro péči o matku a dítě v Praze-Podolí, docent Ladislav Krofta. „To znamená, že tři plody z tisíce odumřou po 22. týdnu těhotenství. Tedy 300 ročně. Často je to jedno z dvojčat nebo děti s vývojovou vadou. Skutečně náhodných úmrtí je strašně málo a za poslední roky se s tím nepodařilo nic moc udělat. Víme, že se to děje, ale nevíme, co s tím.“

Určité nové poznatky se přesto v posledních dvou třech letech objevily.

„Ukazuje se, že řada těch žen nosí plod, který vykazuje náznaky, že by mohl odumřít, akorát že my se to nedozvíme. U půlky z nich se tomu skutečně nedalo nijak předejít. Ale u té druhé poloviny je problém v tom, že před porodem přestanou růst kvůli špatné funkci placenty.“

Ano, o tomhle přece mluvil Sunny. Gynekolog upozorňoval na tečky na placentě. Ale ne, ani to ještě nemusí nic znamenat. „Důležitá je hmotnost dítěte. Ta se zjišťuje podle ultrazvuku. Žena jej absolvuje celkem třikrát, a to v 13. týdnu, 20. a pak mezi 30. a 32. týdnem. Jenže ono zpomalení,“ popisuje lékař poslední poznatky z kongresů, „se objevuje až ve 34., 36. či

38. týdnu. Odborně se tomu říká pozdní forma intrauterinní růstové restrikce. Plod už bohužel nemá v placentě žádnou rezervu, a tak poměrně rychle a zničehonic dojde k tomu, že dítě zemře.“

Riziko je tím vyšší, čím je žena starší a čím déle přenáší. Tuto větu gynekolog vyslovuje zvláště opatrně, protože je zřejmé, že kdekoho vyděsí. A každé přenášení automaticky neznamená průšvih.

Takže co s tím? Jak to zjistit? To je ten problém. Uvažuje se o tom, že by se do pravidelných vyšetření zařadil čtvrtý ultrazvuk, což by znamenalo další náklady, nebo že by se ten třetí přesunul na později. Ovšem standardní postup to zatím není.

„Každopádně nechat ženu přenášet, aniž by lékař věděl, v jaké kondici plod je, není v pořádku,“ tvrdí Ladislav Krofta.

Sama žena by si měla monitorovat pohyby. Jednoduchá pomůcka: tři pohyby za třicet minut, to je norma. Pokud je něco jinak, pak rychle do nemocnice.

Ve své profesní kariéře se docent Krofta setkal s náhlým úmrtím dítěte před porodem mnohokrát, tři ženy navíc osobně dobře znal. „Vždycky to bylo hrozné. Je to černá můra každého, kdo dělá v porodnictví. U dvou z těch tří žen bylo podezření, že braly návykové látky. U té třetí – je to asi deset let – mohl být plod právě na oné hraniční váze.“ Těm dvěma případům by prý asi nedokázal předejít.

Tomu jednomu možná ano.

Nejasné zákony, rozdílná praxe

Na situaci, kdy dítě zemře před porodem, nejsou české zákony do detailů připraveny, vše by měla důkladněji ošetřit až novela zákona o pohřebnictví, o kterou se momentálně dohadují lidovečtí poslanci s vládou. Zatím jsou přístupy v praxi nejasné, rozdílné a de facto svévolné. Část nemocnic již nabízí rodičům možnost si mrtvé dítě pochovat a v soukromí se s ním rozloučit, ale není to tak rozhodně vždy a všude.

Do čtyř dnů mají rodiče právo požádat o ostatky dítěte, v opačném případě je nemocnice spálí. V lepším případě humánně v krematoriu, v horším v nemocniční spalovně. Zmíněná novela by pak měla uzákonit klasický pohřeb mrtvě narozeného dítěte jak na hřbitově, tak v křesťanském zařízení. Ostatky miminka je možné uložit na hřbitově, ale také například doma na zahradě, byť s určitým omezením: na vlastním pozemku nelze pohřbít lidské pozůstatky, ale lze například postavit pomníček a k němu uložit urnu.

Matrika posléze vydá dítěti rodný list. Tento list neobsahuje rodné číslo, a tak je zároveň listem úmrtím. Dole v poznámce na něm musí být uvedeno, že jde o dítě mrtvě narozené. S tímto dokumentem pak mají rodiče nárok na vyplacení pohřebného.

Naopak, jak uvedlo ministerstvo práce a sociálních věcí, porodem mrtvého dítěte nevzniká nárok na porodné. Žena má nicméně právo vyčerpat mateřskou dovolenou v délce celkem 14 týdnů. A může si také nechat napsat nemocenskou kvůli psychickému a často i špatnému fyzickému stavu. V něm ji ostatně čeká ještě milion dalších věcí, které je potřeba udělat.

„Nikdy mi nedošlo, kolik praktických záležitostí to všechno obnáší. Informovat kolegy v práci. Oznamit to příbuzným. Zrušit výběrové řízení na mou pozici. Vyhodit vše, co připomíná očekávání miminka. Změnit plány na příští týden, měsíc, rok. Napsat e-mail všem známým. Nezbláznit se z toho.“ Tolik Petra K. v knize psycholožky Lucie Lebduškové Čekala jsem miminko, ale...

Pět dějství smutku

Jednotlivé fáze, jimiž si musí oba rodiče v takové situaci projít, mají svůj poměrně zákonitý cyklus.

Tou první fází je popírání, šok. Někdo se spletl. Musí to být omyl.

Pak hněv, agrese. Muž hledá viníka, nezřídkla křičí, chce mluvit s vedením, psát stížnosti. Žena zase obviňuje sebe.

Následuje fáze smlouvání. Snaha vrátit čas, vyměnit svůj život za život dítěte.

Poté deprese. Pláč a uzavření se před světem. Pozor, jde o důležité období smutku, které musí proběhnout a může trvat i několik měsíců.

A nakonec, dříve či později, přijde ono očekávané smíření. Paradoxně je tím hlubší, čím intenzivněji se oba rodiče s dítětem po porodu rozloučí.

Příběh Lucie Dolejší, třetí hrdinky tohoto textu, která posléze založila webové stránky pro ženy se stejným prožitkem, dokládá mnohé z uvedeného – a v mnohém se podobá i předchozím příběhům. I ona měla silnou intuici, že se něco děje. I ona si připadala nejosamocenější na světě.

„Jednu noc mi bylo špatně – zvláštní bylo už to, že jsem si den předtím začala balit tašku do porodnice – a tak jsem probudila manžela, aby mne odvezl do nemocnice,“ vypráví mladá žena, po pěti letech od ztráty Filipa již usměvavá a vyrovnaná. Své vysněné, milované, ale mrtvé dítě potě rodila dva dny. Shodou okolností též v Neratovicích. „Přišlo mi to nemorální, nedůstojné, kruté. Nakonec jsem za to strašně vděčná. Mnoho žen, které mi píší, své dítě nikdy nevidělo, rovnou jim ho odnesli.“ Lucie se naopak setkala s velkou empatií personálu. „Drželi za ruku mě i manžela, sestřička brečela při porodu se mnou. Pak jsme dostali samostatný pokoj. Syna nám přinesli krásně umytého a zabaleného v zavinovačce, vypadal jako naprosto dokonalé a zdravé miminko. Objímala jsem ho a cítila jeho kůži. Dodnes lituju, že jsme si ho nevyfotili, ale manžel se bál, že by nás to pak víc bolelo. Každopádně nás tento prožitek navždy spojil.“

Filípka, respektive jeho urnu, pohřbili na zahradě do země. Vybrali si krásný jarní den a na desku nechali vyryt jméno a otisk nožičky, který jim udělala sestřička v nemocnici. Domněnka, že pohřeb, otisk nebo třeba pramínek vlasů jen připomíná onu hroznou chvíli, je

mýtus. „Naopak. Rodiče, kteří se s mrtvým dítětem rozloučili, snášejí situaci v budoucnu lépe. Jinak je trápí otázka, kde právě je? Co se s ním stalo? Přišla za mnou maminka po jedenácti letech, pořád se jí to vrací, když vidí kočárek,“ říká psycholožka Ilona Špaňhelová, která se ženám a rodinám v dané situaci dlouhá léta intenzivně věnuje. K hrobu lze pak chodit i s dalšími dětmi. Budou vědět, že měly sourozence. Že to nebylo jen nějaké „to“.

Rodiče Lucie Dolejší naopak Filípkovo jméno nikdy nevyslovili. A přátelé se odmlčeli. „Byla to asi obrana, dnes už to chápu. I když přijde ve chvíli, kdy je nejvíc potřebujete. Akorát jim to neumíte sdělit, stejně jako oni neumí mluvit s vámi.“

To je totiž další mýtus. Že není vhodné mluvit s matkou o jejím mrtvém dítěti. Často naopak, otázka je jen kdy a jak. Ona si sama řekne. „Stačilo by přijít za dcerou, obejmout ji a říct: To bude dobrý,“ nabádá babičky psycholožka Špaňhelová.

A konečně není vůbec nutné od smutku izolovat ostatní děti v rodině. „Synovi bylo deset. Muselo pro něj být těžké vidět mámu na dně. Jak jen leží a brečí, jak jsou jí všichni úplně jedno včetně něho. Musel pochopit, že to není tím, že ho nemiluju. Možná ho to ale něčím vybavilo do života. Třeba bude jednou jinak reagovat, až bude jeho slečna těhotná. Nebo to prostě pozitivně promění jeho vztah k ženám a dětem,“ věří Lucie Dolejší.

A pak vysloví větu, kterou beze zbytku pochopí jen ti, kteří mají onu zkušenost. „Přestože to byly tehdy nejhorší dny, týdny a měsíce mého života, tak přesto mě smrt našeho syna velice obohatila a posunula mě v životě dál.“

Nejste v tom sami

Pomoc někdy může přijít i z tak neosobní strany, jako je internet. Najdete tu například web Dlouhá cesta. Rodiče si vyměňují zkušenosti a pocity, nebo prostě jen čtou. Aby věděli, že nejsou sami.

Čtyři ženy, které se tu náhodně potkaly – mezi nimi i Lucie Burdová – šly ještě dál. Chtěly si zahrát divadlo. A tak oslovily ředitelku Divadla Kampa Ivetu Duškovou, zda by s nimi nenastudovala hru. „Nejdřív jsem váhala. Je to těžké téma a já se bála, aby to nebyl jen doják nebo nějaké mentorování.“ Nakonec kývla. „Fajn. Půjdeme do toho, ale nic neslibuju.“ Scházely se jednou týdně, tancovaly, nacvičovaly, smály se. A hlavně se držely hesla Ivety Duškové: „Žádné citové vyděračství. Musíme ukázat sílu a naději.“ Povedlo se.

Vlastní zkušenost je to, co se nejlépe předává dál. Právě Lucie Burdová po ztrátě Amálky založila odnož Dlouhé cesty určenou těm, kteří přišli o dítě ještě před porodem. Pojmenovala ji Prázdná kolébka. Na jejích stránkách jsou k nalezení cenné rady, kontakty na odborníky, příběhy.

„Začaly se mi ozývat maminky, kterým jsem mohla pomoci, protože už jsem vše měla odžité a zpracované. Měla jsem sílu, motivaci a potřebu dál pomáhat. Ale ona je to oboustranná terapie: skrze sebe pomáhám druhým a naopak. A vím, že jsem to dobře zvládla i díky tomu,

že jsme se s Amálkou rozloučili.“

Na Prázdné kolébce vymyslela rubriku Láskyplné vzpomínky. Aby mámy jen nesmutnily, ale vzpomínaly na to hezké, co s miminkem prožily.

Jsou to takové vzkazy malým andělům. Krásné a bolavé zároveň. Je u nich fotka, obrázek z ultrazvuku, dvě těhotenské čárky nebo, a to nejčastěji, bílé srdce z obláčků na modrém nebi. Jako by to byla obrácená křídla andělů. A jméno.

Štěpán. „Jsem strašně ráda, že jsem si tě mohla ještě pochovat, prohlédnout, opusinkovat, rozloučit se. Můj malý andílku, moc mi chybíš.“ Žofie. „Naše přenádherná holčičko, za těch společných devět měsíců jsme společně zažili tolik krásného! Dala jsi nám tolik lásky, tak moc jsi ovlivnila naše životy.“ Jeden vzkaz je úplně prostý.

Nella. „Miluju tě. Máma.“

Epilog

Divadlo Kampa ještě jednou. Lucie Burdová sedí na židli a usmívá se. Za ní stojí Amálka s bílými křídly.

„Mami, jdu se rozloučit. Jdu se narodit jiné mamince. Žárlíš? Víš, já jsem se tehdy jen lekla a nechtělo se mi ještě na svět. Teď už to chci zkusit.“

A už jsou tu zase slzy, ale s nimi přichází i jakási záplava štěstí a dojetí.

Úplně stejný pocit se dostaví pár dní nato, když v mailové schránce najdu svatební oznámení. Julia a Sunny si dovolují oznámit, že se chtějí vzít. A pak na nějakou dobu odjet hodně daleko.

Kategorie psané žurnalistiky - Nejlepší komentář

Porota:

Lukáš Fila, novinář, šéf vydavatelství N Press, **Martin Hála**, sinolog, **Hana Ripková**, výkonná ředitelka Fulbrightovy komise, **Jiří Schneider**, ředitel Aspen Institute

Vítěz:

Série komentářů

Jan Moláček (Aktuálně.cz)

Vyjádření poroty:

Přehlednost, logičnost a jasná formulace názoru ukazují řemeslnou zručnost Jana Moláčka. Porota obzvláště oceňuje schopnost uchopit složitá témata a popsat je jednoduchým a srozumitelným jazykem, to vše bez sklouznutí do argumentů postavených na klišé. Podle poroty je jednoduchý a srozumitelný jazyk výsledkem píle a soustředěnosti. V době, kdy diskutujeme problém odtrženosti liberální elity od většiny občanů, se jedná o důležitou schopnost.

Série komentářů

Jan Moláček (Aktuálně.cz)

Omyl. Zeman není lidový prezident ani zastánce občanů proti povýšenectví elit

Nepřátelství, nenávist, nebo dokonce boj elit proti občanům ve skutečnosti existuje pouze v řečech těch, kdo potřebují, aby se rozhořely, píše v komentáři Jan Moláček.

Spory mezi Milošem Zemanem a jeho odpůrci z řad většinou vzdělaných a lépe situovaných městských liberálů bývají občas interpretovány jako boj „elit“ hájících své privilegované postavení proti „obyčejným lidem“, za něž se – jako jediný – staví právě prezident. Nic nemůže být vzdálenějšího pravdě.

Předně – žádný takový boj neprobíhá. Jistě, z řad snobstějších příslušníků městské smetánky občas zazní poznámka, která je vůči sociálně slabším spoluobčanům necitlivá nebo rovnou urážlivá. Je pravda – a je to špatně – že řada lidí, kteří by nikdy nevypustili z úst slovo „negr“ nebo „čmoud“, bez uzardění vtipkuje o „sockách“ či „solvinách“. Někteří takzvaní liberálové nemají problém s hidžáby ani burkinami, což by bylo v pořádku, kdyby ovšem na druhé straně nevedli bezmála svatou válku proti ponožkám v sandálech, cyklistickým dresům a outdoorové obuvi v ulicích měst.

Nesmyslná je ale teorie o jakési třídní nenávisti ze strany elit vůči zbytku společnosti. Zaprvé – i ti, kdo dnes bydlí v Praze nebo Brně a mají zajímavou a dobře placenou práci, často jezdí za rodiči a příbuznými na vesnici nebo do paneláku, kde sami vyrostli. Česká republika je příliš malá na to, aby lidé, kteří se mohou tvářit, že jim nečouhá sláma z bot, zaplnili alespoň středně velkou pražskou kavárnu.

Zadruhé – právě městští liberálové bývají zcestovalí a velmi dobře vědí, že být „elita“ v Praze neznamená při pohledu z Berlína, Londýna či New Yorku vůbec nic.

Ti, kdo neustále mluví o zradě (nebo dokonce vlastizradě) elit, mluví ve skutečnosti o svém toužebném přání, které, jak už to bývá, se i v tomto případě stalo otcem myšlenky. Vůdčí, respektované osobnosti intelektuálního a kulturního dění společnost stabilizují a brání před lehkovážným podléháním populistickému mazání medu kolem huby. Kdo chce voliče manipulovat a ovládat, musí je nejprve od tohoto vlivu odstříhnout. Není to nic nového pod sluncem – každý autokratický a totalitní režim propast mezi občany a elitami cílevědomě hloubil. Řeči o zradě představují první fázi. V dalších fázích pak profesori historie a filozofie „dělají něco užitečného“, například v uranových dolech.

Nepřátelství, nenávist, nebo dokonce boj elit proti občanům ve skutečnosti existuje pouze v řečech těch, kdo potřebují, aby se rozhořely.

Ještě důležitější je ale jiná věc. I kdyby takový boj skutečně probíhal, tak by bylo zcela absurdní tvrdit o Miloši Zemanovi, že stojí na straně obyčejných, znevýhodněných, neprivilegovaných občanů.

Těžko říct, co k obyčejným lidem Miloš Zeman skutečně cítí, ale navenek dává najevo pohrdání. Jak jinak si vysvětlit, že si za nejbližšího spolupracovníka vybral někdejšího vysokého manažera vymahačské firmy, která ždímalá své zisky ze sociálně nejzranitelnějších? Kancléř Vratislav Mynář působil v letech 2009–2012 jako místopředseda představenstva společnosti Tessile ditta services. Pokud je někomu tento název povědomý – ano, vzpomínáte si správně. Přesně tato skupina měla svého času smlouvu s pražským dopravním podnikem a z banálních pokut za jízdu načerno vyráběla s pomocí právníků a exekutorů mnohonásobně vyšší pohledávky, které řadu sociálně slabších občanů dostávaly do bezvýchodné situace.

Nepřekvapí, že exekutoři spolufinancovali i Zemanovu volební kampaň. Pokud neprivilegovaní spoluobčané, které často od pádu do spirály dalších a dalších půjček a exekucí dělí jedna neschopenka, čekají pomoc od Miloše Zemana, pak – obávám se – čekají marně.

Je smutnou ironií, že jejich zájmy naopak často brání právě ty „elity“, proti kterým se populistům podařilo nasměrovat tekutý hněv části společnosti. „Lžimédia“ odhalují byznysové pavučiny kolem továren na exekuce, neetické praktiky šmejdů všeho druhu, obchodování s lidskou chudobou v ubytovnách apod. „Neziskovky“ poskytují bezbranným obětem právní i materiální pomoc a snaží se prosadit zákony, které by dluhovým pastem zpřelámaly dobře namazané pružiny.

Pokud někdo ví o nějaké podobné iniciativě Miloše Zemana ve prospěch sociálně slabých, nechtě mi napiše, rád se poučím.

Zemanova popularita mezi chudšími a chudobou ohroženými obyvateli Česka vyrůstá z jiných kořenů. Bývají často popisované slovy „říká to, co si myslíme všichni“.

Lidová analýza tady přesně vystihla podstatu věci, ale s jednou podstatnou vadou na kráse – přestože u těchto slov ti, kdo je pronášejí, obvykle pochvalně pokývují hlavou, ve skutečnosti vyjadřují něco, za čeho si Zeman zaslouží kritiku, ne pochvalu.

Prezident – ač sám vzdělaný a inteligentní – rezignoval na nejdůležitější povinnost intelektuála: nazývat věci pravými jmény, ať už se to poslouchá příjemně, nebo ne. Říká to, co chtějí voliči slyšet, přitaká většinovým názorům, často zkratkovitým a stereotypním, a nenápadně tak spoluvytváří dojem, že každý příslušník „elit“, který se chová jinak, se nad „obyčejné lidi“ vyvyšuje a pohrdá jimi.

Je pohodlné a svůdné tomu věřit, není to ale pravda a lidmi ve skutečnosti pohrdá ten, kdo je v této iluzi utvrzuje. Dělá to obvykle proto, že místo konkrétních lidských příběhů v nich vidí jen volební lístky se zaškrtnutým políčkem vedle svého vlastního jména.

Každý rozumný vladař i politik dobře ví, že nejlepším radcem nebývá ten, který mu nejúlisněji lichotí a ve všem přitaká. Totéž ale platí i obráceně. I voliči by měli mít na paměti, že pokud někdo „říká to, co si myslí všichni“, ani zdaleka to ještě neznamená, že hájí jejich zájmy. Miloš Zeman je už prezidentem dostatečně dlouho, abychom viděli, čí zájmy ve skutečnosti hájí. Sociálně slabí to v žádném případě nejsou.

Martin Nejedlý, Jaroslav Tvrdík, Jaromír Soukup ani Petr Kellner se do této kategorie opravdu nevejdou. Ani s přimhouřenýma očima.

V hospodě si nezakouříš. Pravice hodila Hospodinovi na hlavu Desatero přikázání, i to jedenácté

Tak třeba „Cti otce svého i matku svou“. Vždyť je to sociální inženýrství! Co má nějaká instituce co strkat nos do rodinných vztahů? – Komentář Jana Moláčka.

Česká veřejná debata má nekorunovaného krále. Krále všech argumentů, před jehož majestátem všechny námitky blednou.

Jeho Veličenstvo Omezování Svobody I. tentokrát vládne debatě o zákazu kouření v restauracích. Naposledy myslím hájilo naše právo parkovat v Praze zdarma, kde se nám líbí. Nebo trávit neděle v hypermarketech? Už ani nevím.

Pokaždé když v Česku někdo navrhne pravidla pro některé odvětví podnikání či jinou aktivitu, ozvou se tři různé typy hlasů proti.

Zaprvé protestují ti, koho se pravidla mají týkat. Na tom není nic divného. Je normální, že se regulace otevírací doby nelíbí řetězcům, a parkovací zóny zase těm, kdo nechtějí nebo nemohou jezdit po Praze metrem. Pokud na druhé straně oni chápou, že jejich zájem není definitivní mírou všech věcí, je vše v pořádku.

Druhou kategorii tvoří věcné námitky. Zaznívá varování před důsledky omezení otevírací doby na zaměstnanost či možnost nákupu pro některé skupiny obyvatel, diskutuje se, zda zákaz kouření nevyžene štamgasty z hospod, nebo zda regulace parkování poškodí firmy v centrech měst. Některé argumenty jsou relevantní, jiné spíš úsměvné (třeba když se za ohrožení ekonomiky vydávají opatření fungující v ekonomicky mnohem úspěšnějších městech a zemích), ale i to je v pořádku – diskuse je od toho, aby oddělila zrna od plev.

Jenže pak zazní fanfáry, vše ztichne, a do debaty vstoupí Jeho Veličenstvo. Obvykle promlouvá hlasem politiků ze stran, které si zakládají na přívlastku „pravicové“. Nezdržuje se úvahami, zda bude opatření prospěšné, nebo škodlivé. To je dobré pro obyčejné smrtelníky. Král všech argumentů jakákoliv nová pravidla odmítne z principu – jako „omezení svobody“.

Debata rázem utichne. Není divu. Král má naprostou pravdu. Protiargument neexistuje. Ano, každé pravidlo je omezení svobody, s tím skutečně nelze nijak polemizovat.

Ovšem na druhou stranu – hlasům, které pouze konstatují samozřejmé, není třeba příliš věnovat pozornost. I král všech argumentů je ve skutečnosti nahý. Až si to uvědomíme, přijde o svůj trůn a veřejná debata v Česku se začne více podobat diskusím v zemích, kde se tak už stalo. Bude věcná, budou se v ní vážit různé legitimní zájmy a bude se v ní hledat – a proto i snadněji nacházet – řešení.

Těžko říct, zda někdy lidé žili v absolutní svobodě, ale jisté je, že ve chvíli, kdy se dva neandertálci dohodli, že příštího mamuta zkusí skolit společně, jejich svoboda skončila. Napadá mě – jak by asi dopadl Mojžíš po návratu ze Sinaje, kdyby mezi izraelskými staršími převládali představitelé „autentické“ pravice? (Někteří z těch dnešních prominou, že je v následujícím fiktivním rozhovoru tak trochu vykrádám.)

Mojžíš: „Tak jsem na Sinaji mluvil s Hospodinem. Budete koukat! Dal nám Desatero božích přikázání.“

Jozue: „No nazdar! Deset nových zbytečných regulací?“

Áron: „Jozue má pravdu. Hospodin pomalu okrajuje naši svobodu. Tos' nemohl odmítnout?“

Mojžíš: „Bylo mi to blbý. Přece jenom, vyvedl nás z egyptského otroctví.“

Jozue: „Nesmysl! To není zásluha Hospodina, ale masy obyčejných izraelitů, kteří svou nevykonností a pouhým pasivním životem v kulích propagandy, které už nikdo nevěřil, vytvořili předpoklady pro náš exodus.“

Áron: „Přesně tak. Ale tys byl vždycky naivní pravdoláskař. Tak povídej.“

Mojžíš: „První přikázání je: V jednoho Boha věřit budeš.“

Áron: „No, to jsem si mohl myslet! Takže sotva jsme přestali poklonkovat faraónovi, tak se máme hrbít před někým jiným?“

Jozue: „Mně to teda připadá horší než ten Egypt! Vždyť je to cenzura. Zase bude povolený jen

jeden oficiální názor? A když někdo řekne, co si myslí všichni, tak co jako ksakru?"

Mojžíš: „Hele, bacha, pak tu je: Nevezmeš jména Božího nadarmo! A Hospodin říkal něco o potrestání synů až do čtvrtého pokolení. Ale pánové, nerozčilujte se, trojka vám zaručeně zvedne náladu. Poslouchejte: Pomni, abys den sváteční světil. Dobrý, ne? Vždycky v sobotu si pěkně odpočineme!"

Jozue: „Já se picnu! To chce nikým nevolený Hospodin rozkazovat majitelům firem, kdy můžou mít ve svých vlastních, soukromých podnicích otevřeno?"

Mojžíš: „No, on říkal, že ti nejchudší, co pořád jen dřou, aby měli aspoň jeden den klid."

Áron: „Tak tohle může říct jenom neomarxista! Měls' mu vysvětlit, že právě ti nejchudší na to doplatí nejvíc! Třeba ti chudáci, co pracují pro mě – jen tak tak, že neumírají hladem.

A Hospodin je chce připravit o jednu denní mzdu?"

Jozue: „Navíc – podnikatelé budou muset ušlý zisk nějak nahradit. Takže zdraží zboží a chudí na něj nebudou mít!"

Áron: „Já teda říkám otevřeně – můj kamenolom, moje pravidla!"

Mojžíš: „No, já nevím. Ale hele, čtyřka je v pohodě: Cti otce svého i matku svou."

Jozue: „To že je v pohodě? Vždyť je to sociální inženýrství! Co má nějaká instituce co strkat nos do rodinných vztahů?"

Áron: „Přesně! To bychom to dopracovali! Nakonec to někdo ještě otočí a nebudeme ani smět řezat vlastní děti, ne? A že si to ten můj syčák Eleazar občas zaslouží, jen co je pravda!"

Mojžíš: „Hm. Ale poslouchejte, pětka, ta je jasná: Nezabiješ. No? To je přece fakt důležitý.

Přece člověk je božím obrazem!"

Jozue: „No tak to už je úplná blbost. Kdy prosím tě něco vyřešil plošný zákaz? Lidi se budou zabíjet dál, jenom se to celé přesune do ilegality!"

Áron: „Já Hospodina chápu, ale musí si uvědomit, že tohle páchání dobra nikdy nic pozitivního nepřineslo."

Jozue: „Moje řeč. Nulová tolerance je nesmysl. Kde je poptávka, tam je taky nabídka. Co tam máš dál?"

Mojžíš: „Dál je tu: Nesesmilníš."

Áron: „Cože?"

Jozue: „Jen tak? Bez ničeho dalšího?"

Mojžíš: „Ano."

Jozue: „No tak, já asi vím, jak to Hospodin myslel. Ale bude to muset upřesnit, aby bylo jasné, že se to týká těch odporných sodomitů, ze kterých je mi taky na zvracení. Řekni Hospodinovi, že tady může klidně ještě přitvrdit. Aby nám tu za pár let nepořádali nějaký procesí!"

Áron: „Hele, počkej – a nemohli bychom pod to šoupnout ještě obtěžování našich, izraelských žen cizincema? Rozumíš – nemyslím když sem tam někdo z nás... to zase nebudeme zavádět nějaký falešný koncept ženských práv. Ale myslím všechny ty dobře živené mladé muže z okolních kmenů!"

Jozue: „Dobrej nápad! Tak dál."

Mojžíš: „Sedmička je: Nepokradeš."

Jozue: „Hm, já teda nevím, jak Hospodin, ale já neznám účinnou metodu, jak rozlišit čisté a špinavé peníze."

Áron: „Ten sluníčkář se prostě rozhodl, že direktivou od stolu stvoří ideální společnost.

Nechce trh ani klasickou politiku a věří, že se dá vládnout humanistickými apely."

Mojžíš: „Hele, mě už to nebaví, příště se na tu Sinaj škrábejte vy, jsem zvědavěj, s čím přijdete.

Ale už jsme skoro na konci – dál je tu: Nepromluvíš křivého svědectví proti bližnímu svému.

Jozue: „Proti komu?“

Mojžíš: „Proti bližnímu svému.“

Áron: „To je nějaká novinka. Kdo to jako má být – ten bližní?“

Mojžíš: „No, Hospodin říkal, pro začátek prý všichni izraelité, ale off record mi naznačil, že by to výhledově měli být úplně všichni.“

Jozue: „Já jsem to tušil! Klasická salámová metoda. Podáš progresivnímu levičákovi prst a utrhne ti celou ruku!“

Áron: „Nic, pro vlastní děti sbíráme manu, nemůžeme pomáhat všem. Nakonec Hospodin ještě pošle někoho, kdo po nás bude chtít, abychom taky všechny milovali, ne? Jen ať si je pěkně nastěhuje k sobě!“

Mojžíš: „No, on naznačoval, že něco takovýho možná nakonec udělá. Ale pánové, jestli máte problém s bližním, tak to je blbý, protože v posledních dvou příkázáních je taky – hele: Nepožádáš manželky bližního svého a Aniž požádáš statku jeho.“

Jozue: „To je skoro stejný jako šestka a sedmička, ne? Prostě přebujelý byrokratický aparát, který nemá nic užitečného na práci, tráví čas neustálým vymýšlením obrovského množství zbytečných předpisů.“

Áron: „To jsou děsivě, děsivě špatná příkázání.“

Mojžíš: „Tak to vám teda pěkně děkuju! Co mám teď říct Hospodinovi?“

Jozue a Áron: „Hele – prostě se ho normálně zeptej ‚A vy jste kdo?‘ To by mohlo zabrat!“

Vytáhnout červenou kartu není „umlčováním nepohodlných názorů“. Demokracie má pravidla jako fotbal

Není žádná cenzura vylučovat z veřejné debaty požadavky typu Juden raus, Cikáni do plynu, nebo Islám v ČR nechceme, píše v komentáři Jan Moláček.

Je načase vypořádat se s jedním z nejčastějších obvinění, kterému mnozí z nás v poslední době čelí. Mám na mysli výtku často adresovanou liberálům, kteří podle ní pokrytecky odmítají připustit „jakýkoliv názor, který se jim nelíbí“, případně přímo „umlčují nepohodlné názory“.

Podle některých hlasů je dokonce nynější společenské uspořádání srovnatelné s komunismem, protože – stejně jako komunisté – prý stíhá ty, kdo ho kritizují.

Jak je to ve skutečnosti?

Demokracie je jako fotbal – hraje se podle pravidel. I ve fotbale se o některých pravidlech diskutuje a mohou se změnit. Nebudu předstírat odbornost, ale i já vím, že se dnes ofsajd posuzuje jinak než kdysi, že se za výhru dávají tři body místo někdejších dvou, že se bouřlivě diskutuje o využití videa v posuzování sporných situací. A na plácku si klidně můžete zakopat tři na tři a domluvit se, že gól platí jenom po zemi. I tak si fotbal užijete (možná víc než při leckterém zápase u televize).

Totéž platí pro demokracii. Volba prezidenta se může změnit z nepřímé na přímou. Některé země využívají poměrný volební systém, jiné většinový. Někde dokonce vyhrajete, i když váš protikandidát dostane o tři miliony hlasů víc a rozproudí se debata, jestli by to nemělo být příště naopak. V pořádku. To vše – a mnoho jiného – může být předmětem diskuse.

Ale jsou pravidla, o kterých diskutovat nelze. Ve fotbalových týmech musí být na začátku zápasu stejně hráčů a zápas musí začínat za stavu nula nula. I na plácku, kde si vytyčíte branky z odložených mikin, musíte vzdálenost mezi těmito improvizovanými tyčkami pečlivě odkrokovat. Krátce – nejde ani tak o to, zda bude platit gól jen po zemi nebo až po kolena, ale musí to platit pro všechny stejně. Kdyby Miroslav Pelta na zasedání UEFA navrhl, aby se české reprezentaci počítal každý gól za dva, nikdo by se s ním nebavil.

Přesně tak je to i ve svobodné, demokratické společnosti. I ta má pravidla a zásady, o kterých diskusi připustit nelze. Vlastně nejsou tak odlišná od těch fotbalových. Princip rovnosti všech lidí před zákonem a nedotknutelnost jejich základních práv a svobod nejsou technikálie, ale pilíře, na kterých demokracie a svoboda stojí.

Diskuse s někým, kdo navrhuje například perzekuci či diskriminaci druhých kvůli barvě pleti, etnické příslušnosti nebo náboženství, není možná. Ne proto, že s ním nesouhlasíme, ale proto, že popírá podstatu demokracie stejně, jako by pravidlo „Sparta má oproti soupeři vždy poloviční bránu“ popřelo podstatu fotbalu.

Demokratické země prosazování protidemokratických postojů většinou různými zákony omezují, což někdy vede k dalšímu zásadnímu nedorozumění. Čteme to dnes a denně – nynější politický systém je prý stejný jako komunismus, protože stejně jako komunisté pronásleduje své kritiky.

Je to pravda?

Pravda je, že totalita i demokracie se brání útokům proti své vlastní podstatě. Pomiňme teď, že komunisté to dělali svévolně a za nepřipustnou kritiku mohli označit cokoliv, což dnes není možné. Klíčový rozdíl je jinde.

Komunismus byl jako fotbal, v němž jeden tým měl o dva hráče víc, menší bránu a každý gól si počítal za dva. Demokracie je otevřená hra stejně početných týmů, pro něž platí stejná pravidla.

Komunismus (jako každá totalita) byl nelegitimní, protože nerespektoval ona „nezcizitelná“ práva, kterými jsou podle jednoho z nejslavnějších dokumentů lidské historie nadáni všichni lidé „svým Stvořitelem“. Z těchto práv naopak vyplývá legitimita boje proti jakékoliv totalitě. V demokracii je to ale přesně obráceně. Pokud někdo srovnává postihy protestů proti komunismu se stíháním útoků proti podstatě demokracie, pak to může dělat jen proto, že odmítá rozdíl mezi oběma systémy, pokud jde o jejich legitimitu. Demokracii chápe jako jednu z mnoha rovnocenných forem uspořádání společnosti, která nemá o nic větší nárok na obranu vlády sebe sama než orientální despota či komunistická státostrana.

S tím se nedá nic dělat, nelze nikomu přikázat, aby byl demokratem. Mnohdy ale právě ti, kdo útočí na principy demokracie a jejich obranu srovnávají s komunistickou cenzurou, označují sami sebe za obránce západních hodnot, tedy mimo jiné právě demokracie. Na tuto hru nesmíme přistupovat.

Pokud by se UEFA odmítla zabývat návrhem, aby se každý český gól počítal za dva, byla by to snaha „umlčovat nepohodlné názory“? Jistěže ne. Byla by to snaha nepřipustit konec fotbalu. Zdá se to jako samozřejmost, o které není třeba psát komentáře, ale už nějakou dobu se lana poutající nás k těmto samozřejmým a bezpečným kotvám povážlivě uvolňují.

Bylo by extrémně nebezpečné pokoušet se z veřejné debaty vytlačovat postoje, které respektují principy demokracie, a jsou proto legitimní, jakkoliv se někomu – třeba liberálům – nemusejí líbit.

Úplně stejně nebezpečná je ale opačná snaha – pokusy legitimizovat postoje, které demokratické principy pošlapávají. Není žádná cenzura vylučovat z veřejné debaty požadavky typu Juden raus, Cikáni do plynu, nebo Islám v ČR nechceme.

Ať si každý odpoví na otázku, které z těchto dvou nebezpečí nás dnes ohrožuje víc.

Nominace:

Série komentářů

Daniel Klimeš (Hospodářské noviny)

Vyjádření poroty:

Na textech Davida Klimeše porota ocenila poctivou rešeršní práci a velký záběr témat, kterým se věnuje, od politických, ekonomických až po hodnotové. Texty jsou trpělivě vybudované a mají silnou analytickou stránku. Porota pozitivně ohodnotila také schopnost přicházet se zajímavými tématy.

Série komentářů

Daniel Klimeš (Hospodářské noviny)

Ruské vyznamenání pro českého europolance

Není to špatná společnost. Režisér Andrzej Wajda či třeba čestný prezident Mezinárodního olympijského výboru Jacques Rogge. A teď Jiří Maštálka. Proč se ale ruský prezident Vladimir Putin rozhodl propůjčit nejvyšší státní vyznamenání pro cizince, Řád přátelství, nepříteli významnému komunistickému europoslanci, kterého ani pořádně neznají sami Češi?

Putin ocenil Maštálku prý za přínos k česko-ruským vztahům, a to jako politika i jako lékaře – poslední český lékař, o kterého se Rusové zajímali, byl přitom nejspíš někdejší politik František Kriegel, a to po invazi Rudé armády v roce 1968 nedopadlo zrovna nejlépe.

Zdánlivě bezvýznamný europoslanec Maštálka je dokonalým příkladem toho, jak na všech frontách Putin vnáší rozpory do unijního konsenzu. Ve zkratce by se mohla kremelská strategie shrnout takto: jednotlivcům pocty, stranám peníze, státům plyn. Jak říká o Putinově obléhání Evropy autor knihy o ruské propagandě Nic není pravda a vše je dovoleno Peter Pomerantsev: "Celkový plán je rozleptat evropskou jednotu."

Na stráži v europarlamentu

Maštálka sice nerozhoduje o tom, zda ta či ona země zruší sankce proti Kremlu, ale je nanejvýš užitečným advokátem ruských zájmů v Evropském parlamentu. Když před rokem Evropský parlament přijal ostré usnesení proti uvěznění ruského disidenta Alexeje Navalného, byl to právě Maštálka, kdo vystoupil s nejpevnější obhajobou ruského počínání.

"Podle mého názoru nelze považovat bez důkazů soudní rozsudek nad bratry Navalnými za zmanipulovaný," prohlásil a divil se, co ostatním europoslancům vadí na praxi, kdy neziskové organizace musí Kremlu hlásit, zda nedostávají peníze ze Západu.

A když loni došlo na schvalování zprávy o Rusku, nezbyvalo Maštálkovi, než s ní ostře nesouhlasit: “Obviňuje Rusko snad ze všech možných hříchů, které si lze představit.”

S rostoucí agresivitou Putinova Ruska Maštálka přitom nijak v obhajobě kremelského počínání neubírá. Když Evropský parlament před měsícem jednal o volném obchodě s Gruzíí, Moldavskem a Ukrajinou, Maštálka samozřejmě nemohl souhlasit: “Komise nebere přes dosavadní zkušenosti v úvahu historické vazby, které vznikly na tomto teritoriu, včetně vazeb na Rusko.”

Maštálka není možná český premiér, předseda strany, dokonce ani šéf komunistických europoslanců, ale tento absolvent Volgogradské univerzity je už roky neocenitelným advokátem ruských zájmů mezi europoslanci, kde se často formulují právě ostře protikremelské unijní postoje.

Sestava naposledy udělených Řádů přátelství ukazuje, jak dobře má Putin rozmyšlené odstřelování společných unijních pozic. Kromě Maštálky vyznamenání získal například rakouský vicekancléř a ministr hospodářství Reinhold Mitterlehner, který dostal příležitost svou vděčnost Putinovi okamžitě projevit. Na obchodní cestě v Moskvě minulý týden prohlásil, že “sankční politika Evropské unie nepřispěla k žádnému pokroku”, a za to získal příslib další spolupráce na produktovodu Nord Stream 2 pro OMV.

Doma v Rakousku už Mitterlehnera někteří kritizují za antievropské chování. Maštálku nejspíše nic takového nečeká, protože jeho projevy sice ve Štrasburku vzorně rozřeďují unijní kritiku Kremlu, ale doma v Česku o nich nikdo neví.

Bůh ochraňuj SSSR

Zatímco jednotlivce mají zlákat k prokremelskému vidění světa vyznamenání či nejrůznější poznávací cesty (raději ani nepřipomínejme lednovou cestu jiných dvou zákonodárců KSČM za separatisty do Doněcku), politické strany zajímá jediné – peníze na jejich činnost. A že takové peníze z Ruska na Západ plynou a že je to problém, o tom je přesvědčena dokonce už i americká rozvědka, která se zjevně bojí o pevnost evropských spojenců v NATO.

V lednu britský deník Telegraph přinesl informaci, že ředitel amerických tajných služeb James Clapper dostal za úkol pro Kongres seskládat důkazy o ruském financování evropských (většinou extremistických) stran. Podle Američanů Putin v Evropě zakládá novou studenou válku a úspěšný je podle dokumentů americké rozvědky ve Francii, Nizozemsku, Maďarsku, Rakousku nebo v České republice.

Dobře je to vidět na penězích z ruských bank: v roce 2014 z nich přitekly půjčky do maďarského Jobbiku, řeckého Zlatého úsvitu či italské Ligy Severu. V Česku je známý případ francouzské Národní fronty, který na konci roku 2014 odhalil web Mediapart. První česko-ruská banka půjčila Národní frontě Marine Le Penové devět milionů eur.

To je ale jen finanční stránka věci. Důležitý je také celkový ideologický dozor této skupiny

finančních vazalů. Česká Bezpečnostní informační služba to loni nazvala “novou kominternou”, což odkazuje k sovětské organizaci, která se stala nástrojem prosazování moci za hranicemi SSSR v minulém století. A podobnosti opravdu najdeme: šéf italské Ligy Severu Matteo Salvini nosí trička s Putinem a jen loni byl v Rusku čtyřikrát na “politických konzultacích”. V květnu se Marine Le Penová snažila svou cestu do Moskvy utajit, ale když už informace prosákla ven, alespoň zkritizovala protikremelské sankce a francouzskou vládu, která je podle ní pod přílišným vlivem Američanů.

Najít ideologii nové kominterny přitom není těžké. Ať už pravý, či levý evropský extrém se více méně shoduje se slovy předsedy maďarského Jobbiku Gábora Vony, že Rusko je “ochránce pravých evropských hodnot”. Škodlivý evropský liberalismus bez pevných hodnot tak paradoxně kritizují jak praví extremisté z konzervativních pozic, tak i levicoví kritici Evropy, kterým chybí silná ideologie.

Za všechny zmiňme opět europoslance Maštálku, který prostě loni nemohl podpořit parlamentní kritiku kyrgyzského zákona pronásledujícího “homosexuální propagandu”: “I když hájím práva všech na svobodu vyjadřování, sexuální exhibicionismus jakéhokoli druhu pokládám za nekulturní projev svobody. A zdroj právě tak zbytečných a narůstajících konfliktů.” A dokázal dovést v krátké promluvě svou úvahu i k oblíbenému lkaní nad rozpadem SSSR: “Ekonomický a sociální propad po rozpadu Sovětského svazu je základním důvodem zhoršování postavení žen a šíření toho, co by se dalo nazvat, kulturní nervozitou’. Jejím projevem je onen zákon zakazující propagandu homosexuality.”

Putin, který považuje rozpad SSSR za největší geopolitickou katastrofu 20. století, by to jistě neřekl lépe. Ideologie nové kominterny tedy existuje i bez marxleninského základu.

Na sankční frontě neklid

A pak jsou zde tradiční lákadla pro evropské státy závislé na ruském plynu a ropě. Nicméně není možné nevysledovat, jak se Putin nyní chytře snaží rozetnout (zatím) jednotnou unijní sankční frontu. Cenným úlovkem byl minulý týden bavorský premiér Horst Seehofer, který oč více bojuje v uprchlické otázce s německou kancléřkou Angelou Merkelovou, o to více se usmívá, když Putin mluví v Moskvě o “speciálních bavorsko-ruských vztazích”.

Dobrá Putinova sázka je už nějakou dobu také Maďarsko Viktora Orbána. Orbán se loni v únoru předvedl pozváním Putina do Budapešti uprostřed sankční války, podle listu Népszabadság tento měsíc míří zase on do Moskvy, kde nepochybně nahlas zauvažuje o smysluplnosti unijních sankcí.

A dalším nadějným spojencem Ruska je třeba Řecko. Loni prý sice Putin odmítl řeckého premiéra Alexise Tsiprase, který chtěl po Kremlu půjčku 10 miliard dolarů, aby se zbavil otravných evropských věřitelů, ale v lednu náležitě ve velkém uvítal řeckého prezidenta Prokopise Pavlopulose. Ten na oplátku zadoufal, že se rusko-unijní vztahy brzy obrátí k lepšímu. Podobných želízek má Putin v ohni více (nezadržitelné Inutí českého prezidenta k Rusku není asi nutno připomínat).

Celkově je to dokonale sehraný kremelský orchestr, kde se pozornosti dostane všem od jednotlivých politiků přes strany až po celé vládní reprezentace.

Odolat je prostě těžké. Jak sám loni zauvažoval europoslanec Maštálka, není sice “žádný Putinův fanoušek, takový, jaké známe z hokeje”, ale je snad možné pána Kremlu neobdivovat? Každý přece musí vidět to, co čerstvý nositel Řádu přátelství z Česka: “Putin má nesporné charisma. Je přesný, racionální, hledá řešení. A jestli něco slíbí, tak to splní.”

Sebevražda Británie snad probudí Evropu

Ve svém snad nejznámějším díle nazvaném Sebevražda sociolog Émile Durkheim rozdělil dobrovolný odchod ze světa do čtyř kategorií.

A kdo se touto optikou podívá nikoliv na sebevraha, nýbrž na Británii a její rozhodnutí opustit Evropskou unii, může brexit zařadit do všech čtyř. Výsledky referenda o brexitu není těžké vidět jako egoistickou sebevraždu. Lamanšský průliv se v hlavách Britů rozšiřuje už dekády – integrace jádra unie postupuje stále dopředu a Britové čím dál víc stojí stranou. Jsou jiní, jsou čím dál méně slyšet a teď tuto frustraci konečně radikálně ukončili.

Stejně tak není těžké vidět v osudu Británie takzvanou anomickou sebevraždu, ke které dochází, když člověk ztratí sociální orientaci. Aby premiér David Cameron v roce 2015 vyhrál parlamentní volby, o dva roky dříve slíbil vyhlásit referendum. Dlouho se nic nedělo, až pozdě Britové zjistili, jak moc se jejich zavedené brblání na Evropu změnilo s blížící se reálnou příležitostí vyvrhnout všechen ten dušený euroskepticismus.

Není však vyloučené, že brexit byl sebevraždou fatalistickou – tak dlouho se Britové svým liberalismem snažili změnit kontinent k obrazu svému a výsledek byl čím dál horší, byrokratičtější a federalističtější, až to bylo k nesnesení.

Teď se ale při zneužití díla velkého sociologa zaměříme na sebevraždu altruistickou – předpokládejme, že britské, zjevně zcela špatné rozhodnutí může probudit Evropu do nové éry, kdy bude funkčnější, efektivnější a méně odstředivá než dosud. Koneckonců, není vyloučeno, že na tom Británie ještě vydělá.

Její odchod bude pomalý a úmorný a kdo ví, jestli nakonec po letech vyjednávání vůbec nastane.

Delorse oslavit, Junckera oběsit

Přestože nyní všichni upírají pozornost k dění u vládních konzervativců, kteří se rozštěpili a dobrovolně přišli o úspěšného premiéra i eurokomisaře, co je na konzervativcích vlastně tak divného?

Jejich euroskeptické křídlo se už několik dekád sváří s opatrně proevropským postojem,

jednotnou linii tak od strany ani nikdo nečekal.

Naprosto zásadní změnou však prošli opoziční labouristé. Ti si Evropu historicky spojují se sociálními jistotami, protože za časů vlády Margaret Thatcherové to byl předseda Evropské komise Jacques Delors, kdo britským dělníkům sliboval jistoty, které jim premiérka odmítala dát. Stačí vzpomenout na Delorsův projev před britskými odbory na podzim 1988, který Thatcherovou rozlítl k nepříteli a vedl k jejímu slavnému bruggskému projevu.

Všichni labourističtí lídři se proto vždy brali za Evropu, i ti z blairistické nové levice. Ale socialista starého stříhu Jeremy Corbyn, který stranu vede nyní, bojoval za Evropu s výrazem kyselým, jako by právě spolkl citron. Jeho stínoví ministři mu teď po odhlasovaném brexitu právem odcházejí. Corbynov výkon nepochybně přispěl k tomu, že Evropa přišla o Británii a Británie o Evropu.

Na druhou stranu je ale zřejmé i to, že popularita Bruselu na ostrovech spadla tak nízko, že níž už to snad ani nešlo. Zatímco Delorse kdysi britští odboráři oslavovali více než ti z jeho domovské Francie, sentiment Britů vůči současnému předsedovi Evropské komise Jeanu-Claudu Junckerovi asi nejlépe vystihl člen Monty Pythonů John Cleese: podpořil hlasování o brexitu a Junckera navrhl oběsit.

Británie ve své "spanilé izolaci" je samozřejmě případ sám pro sebe, ale oba trendy lze porůznu vidět i na starém kontinentu. Levice už Evropskou unii nepodporuje tak jako dříve. A Brusel je nenáviděnější než kdy dřív. Když se obojí setká, je to průšvih – jak nedávno ukázalo třeba Rakousko.

Nepochopený krach euroústavy

Britská altruistická sebevražda nám to snad připomene. Je třeba opustit teorii neofunkcionalismu v evropské integraci. Tedy že integrace jednoho sektoru se přelije do dalších sektorů a že tím postupně dosáhneme hlubší a hlubší integrace. Jistě tomu tak může být – příkladem je integrace eurozóny během hospodářské krize –, ale tento přístup vytváří nesnesitelné odstředivé tendence, které se všude po Evropě projevují růstem nacionalismu.

Velkým varováním, že jízda ke Spojeným státům evropským připomíná spíš film Nebezpečná rychlost, byl už krach evropské ústavy v roce 2005 (mimořádně tehdejší britský premiér Tony Blair nebyl na rozdíl od Davida Camerona ani na okamžik tak šílený, aby v euroskeptické Británii uvažoval o výslovném referendu).

Kromě krachu celého federalizačního projektu bylo ale neméně důležité i to, že Francouzi a Nizozemci tehdy evropskou ústavu odmítli ze zcela odlišných důvodů. Těžko tolik států prostě napasovat pod deštník jedné ideje.

Tehdejší nizozemský premiér Jan Peter Balkenende proto po konci ústavy narýsoval vizi Evropy, která má pro všechny smysl. Penze, sociální zabezpečení, daně, kultura, vzdělání a zdravotnictví musí být zcela v rukou jednotlivých států. Naopak v oblastech energetiky,

azylové politiky, imigrace, životního prostředí, kriminality, boje s terorismem a zahraniční politiky má být Evropa výrazně jednotnější, třeba i tak, že se v mnoha oblastech zruší právo veta.

Tento promyšlený, uměřený a především jasný plán bohužel zapadl a euroskeptici všech barev dál mohou číhat na to, do jaké oblasti politiky se Evropská komise zakousne příště. Britové nám svojí sebevraždou připomínají, že toto jasné rozdělení musí už konečně nastat. Slepá ulička do europarlamentu

Zajímavým rysem britského referenda byla všeobecná shoda v tom, že Evropská unie je zcela nedemokraticky řízený útvar. Jeden z lídrů kampaně za brexit Boris Johnson dokonce v závěrečném verbování prohlašoval, že pokud Britové nevystoupí, dál se “povezou v kufru auta, které řídí někdo se špatnou angličtinou a jede neznámo kam”.

Přitom po přijetí Lisabonské smlouvy v roce 2009 – smlouvy napsané po padlé euroústavě, bohužel však ne v duchu, jaký nastínil Balkenende – mělo být vše transparentnější a demokratičtější. Brity to však nepřesvědčilo.

Výrazně posílil Evropský parlament, který spolurozhoduje o spoustě nových oblastí. Schvaluje mezinárodní smlouvy. Rozhoduje o celém unijním rozpočtu. Jenže málokdo z Evropanů získal pocit, že je teď europarlamentem více reprezentován.

Ano, v Bruselu a Štrasburku probíhají demokratické boje na ose pravice–levice. Ale na ose “více pravomocí státům – unijním orgánům” orgán stále selhává, respektive svou integrační politikou vytváří jen nepřijatelné okrajové nacionalistické kluby. Evropská debata se nevyvíjí.

Naprosto se neosvědčila ani takzvaná lidová iniciativa. Myšlenka, že milion Evropanů vždy spustí potřebnou změnu, byla až příliš idealistická – většina lidí nejspíš ani neví, že nyní mohou hlasovat pro zamezení plastových odpadků v mořích či zachování tradiční rodiny. Selhávají také samotné státy, protože nevyužívají prostředky, které mají. Čeští poslanci či senátoři mohou dát Bruselu takzvanou žlutou kartu, a když to udělají i jiné země, nová unijní legislativa má utrum. Ale to se děje málokdy, respektive třeba Švédové jsou aktivní, Češi vůbec ne.

Celý slavný pokus s Lisabonskou smlouvou, jak snížit demokratický deficit a posílit jediný přímo volený evropský sbor, europarlament, prostě zkrachoval. A čím více budeme tento problém řešit posilováním Štrasburku, tím horší to bude.

Vícerychlostní Evropu

Brexit ale nemusí být jen negativní zprávou. Britové si jistě brzy uvědomí, co by ztratili odchodem z jednotného evropského trhu, a Evropanům dojde, jak hodnotné jsou věci, které už považují za samozřejmé.

Je však potřeba se rozhodnout, jak dál bez Británie. Jednou z možných odpovědí je samozřejmě

integrační spurt v duchu neofunkcionalismu, Francie i Německo požadují razantnější provázání eurozóny.

Důsledkem toho ale budou další a další země, kde se mainstreamové strany odkloní od unie a kde bude Brusel vnímán jako strašák.

Pro Česko není nijak výhodné se z donucení přičlenit k integračnímu jádru s německým eurem, ale nemůže si přitom vůbec být jisté, zda se stejně rozhodne také sousední Polsko či Rakousko. Mnohem logičtější poučením z brexitu – nejen pro Česko – je spíš vytvoření vícerychlostní Evropy, kdy jen u málokteré politiky spolupracuje všech 28 států a je to tak v pořádku. Při tolika členech už prostě není možné všechny navléknout do oblečení jedné velikosti.

Pokud toto poučení z altruistické sebevraždy Británie nepochopíme, nedivme se, že přijdou další evropské sebevraždy. A ty už bohužel budou fatalistické.

Jak evidence tržeb změní republiku

Patříte také mezi lidi, kteří nevědí, co si mají myslet o elektronické evidenci tržeb? Za týden se spouští její první fáze pro restaurace a ubytování, ovšem okolnosti jsou stále nejasné: hájit hospodské, kteří neplatí daně, samozřejmě nelze, je ale nutné kvůli tomu rozjíždět tak mohutnou elektronizaci podnikání a přes internet posílat berňáku každé naúčtované pivo?

Když nevíte, tak zkuste osvědčený postup – co není jasné zdálky, může být jasné zblízka. Poptejte se v různých hospodách na místě, kam rádi jezdíte, a on vám už z toho vystoupí jasný obrázek.

Pravděpodobně zjistíte, že hospodští a poskytovatelé ubytování reagují v podstatě trojím způsobem: Ano, je to správné opatření. Ano, je to správné, ale takto to být nemělo. Ne, je to špatně a já zavírám.

Ministr financí Andrej Babiš to má jednoduché. Ty první velebí, druhým příliš nenaslouchá a třetí považuje za podvodníky. Což je příliš jednoduchý pohled na život v této zemi. Už první fáze evidence změní republiku víc, než si nyní uvědomujeme.

Pohled z Lužických hor

Vybírám si hezký kout Lužických hor, kde to už roky mám rád. Provozovatel hospody s ubytováním na jednom z nejhezčích vrcholů hor je s EET spokojený: “Myslím, že je to správné. Vše se dá zvládnout a za tu slevu DPH na jídla z 21 procent na 15 to stojí,” říká.

Už nyní je plátcem DPH, což si žádá spoustu byrokracie, takže nové požadavky státu ho nezervozňují. Už také slyšel o krachující konkurenci v okolí, ale nemá z toho ani radost, ani pochyby. Prostě daně se mají platit a hotovo.

Trochu jiné je to v nádražní hospodě pod kopcem. Také její provozovatel přechází na EET, ovšem nadšený není. "Jsme ve zkušebním provozu, ale pořád netuším, jak to budu ve špičkách stíhat. Teď jsem účtoval a mezitím si roztočil pivo. Od prosince budu čekat na spojení, vytištění účtenky. Budou se mi tu tvořit fronty," předpokládá.

Přesně na takové hospody při zavádění EET nikdo nemyslel. Většinu dní drou bídu s nouzí, jen o obědech a víkendech mají plno. Počet personálu však zůstává stejný, majitelé nemají peníze na to, aby zaplatili více zaměstnanců.

Provozovatele "nádražky" také straší technické provedení. Nemá problém s penězi – na nákup pokladny dostane "od Babiše" jednorázovou slevu pět tisíc korun –, ale s výpadky internetu. To nemusí být problém pro hospodského z velkého města, ale v pohraničí, kde 3G zůstává často neznámou zkratkou, to komplikace je.

"Ve zkušebním provozu nám vypadl proud, to se stává, a tedy i internet. Asi na patnáct minut. Technicky vím, co dělat, jak to později zaevidovat," říká hospodský řádně, leč bez velkého nadšení. "Problém jsou ale hosté, na ty nikdo nemyslí. Mám všechno v pokladně, lidi chtějí na vlak a dohaduju se s nimi, co měli. Asi si budeme vedle evidence postaru ještě čárkovat na papír. Ale nevím, jak to tedy stihneme."

Žádný z operátorů vítajících byznys s EET, který jim nečekaně nadělil ministr Babiš, si navíc není jistý, zda taková kvanta dat budou přes jejich síť "běhat".

V této chvíli jen z ministerského dokumentu víme, že k tomu, kolik transakcí proběhne v republice během špičky, "žádné použitelné statistiky nejsou dostupné". A tak se kalkuluje s počty ze sousedního Rakouska. Jak to nakonec opravdu bude, uvidíme od příštího týdne. Respektive ještě později, až se objeví první reportáže o hospodských potýkajících se s výpadky sítě, kdy jednou rukou čárkují na papír a druhou si ukládají data, aby je pak do 48 hodin svezli někam k internetu a poslali Babišovým lidem.

A pak je tu třetí kategorie hospodských, kteří se o EET bavit nechtějí, protože zavírají. Ale naštěstí se o nich ráda baví konkurence, někdy se zadostiučiněním, jindy s lítostí.

Kdo podvádí na daních, končí. Kousek od restaurace na vrcholu Lužických hor i od zdejší nádražní hospody se zavírá restaurace v blízkém městečku. Už nyní "jela" na pól plynu, mnoho daní asi neodvedla, EET je pro ni likvidační. Ministr Babiš má na tyto hospody a černé pronájmy apartmánů jasný názor – jsou to podvodníci, pryč s nimi. Ale tak jednoduché to není.

"Nevím jestli na koncích těchto hospod stát něco vydělá. Ano, možná neodvedly všechno na daních, ale také spoustu oprav a dalších věcí nedávaly do nákladů. A městečku to neprospěje, že přijde o hospodu," přemítá jeden ze zdejších hospodských.

Trochu jsme tu socializaci přešvihli

V této trojjedinosti reakcí hospodských se skrývá celý problém EET. Ministr Babiš si myslí, že

ti, které vytlačí ze systému, protože se pohybují v šedé ekonomice, nevytvoří žádné ztráty. Ale už u první fáze evidence se v případě hospod ukáže, že tomu tak úplně není. Ztráty nemusí být jen ekonomické, mohou být i sociální. Do české vesnice hospoda patří, je to často poslední sociální pojítka místního společenství, když už tam byla zrušena škola, pošta a nakonec i jednota.

Nyní do této restaurace přichází EET, která nutí nejen přiznávat veškeré tržby, ale také pravidelně vydělávat měsíčně několik stokorun navíc na paušál za internet k EET. Z pohledu majitele Agrofertu jsou to samozřejmě drobné. Ale pro hospodského, který na pár pivech a utopencích otočí za večer jen tisícovku, to malé peníze nejsou.

Babiš si už sociální dopad nejspíše začíná uvědomovat. Podle něj by v obcích, kde se kvůli EET zavře i poslední hospoda, mohla restauraci “provozovat třeba obec”. To je ale absurdní. Starosta se nemá co starat o to, zda je naražený nový sud. Tak to bylo před rokem 1989 a o problému líných a nepříjemných státních hospodských, kteří v neděli zavřou, aby mohli jít fandit místním fotbalistům, mluvil přece už komunistický předseda Milouš Jakeš ve slavném projevu na Červeném Hrádku krátce před listopadovou revolucí: “Tu jsme to v minulosti trochu přešvihli, abych to tak řekl, s tou socializací.”

Další překážka podnikání

Babišovu řešení, které inspirovala elektronická evidence zavedená v Chorvatsku, nelze vyčítat koncept, ten je správný, daně se mají platit. Ale provedení není vhodné. Inspirace chorvatskou fiskalizací byla mylná z několika důvodů. Podle mezinárodních srovnání je podíl šedé ekonomiky v Chorvatsku zhruba 27 procent, v Česku jen asi 15 (i čestné Švédsko má podíl 13 procent). Zatímco plošný elektronický nálet měl v Chorvatsku smysl, v tuzemsku rozhodně tolik podvodníků není.

Pokud na to Babiš říká, že nám stejně uniká spousta miliard, pak by se měl podívat do vlastní ministerské studie. V ní dokazuje, že největší úniky plynou z obchodu, oprav automobilů, dopravy a stavebnictví. Tedy při výměně motorového oleje či nalakování oken za platbu na ruku. Tam měl směřovat svou pozornost. Rozhodně se ale republika primárně nerozkrádá nezdaněnými pivy a noclehy.

Další problém, o kterém se bohužel nemluví, je ten, že EET zvyšuje už tak neúměrně vysokou zátěž při zakládání a provozování firmy. Přitom republika dlouhodobě nepřežije, nebude-li podporovat podnikání. Nemůžeme být všichni státními zaměstnanci.

Podle žebříčku Doing Business je celosvětově Česká republika na nelichotivém 81. místě v obtížnosti rozjezdu podnikání. Přispívají k tomu třeba vysoké odvody ze mzdy zaměstnanců a nyní bude ještě nutné každou transakci posílat “přes berňák”.

Stačilo by posílit finanční úřad

Všech cílů, které si předsevzal ministr Babiš s EET, mohlo Česko dosáhnout mnohem snazší

cestou – posílením finančního úřadu. Jeho 15 tisíc úředníků má nyní průměrný věk kolem 50 let, berou 26 tisíc hrubého a třeba v Praze může firma očekávat daňovou kontrolu pouze jednou za 120 let. Pokud by stát řady berních úředníků rozšířil, zvýšil jim platy i kvalifikaci, podnikatelé nejen v restauracích by se jejich návštěvy opravdu začali obávat. Pak bychom došli ke stejnému výsledku jako s EET. Podvodníci by své podniky zavřeli. Stát by to stálo méně peněz. A poctivým podnikatelům by nepřibyla povinnost neustále se prostřednictvím EET hlásit bernáku a kontrolovat připojení k internetu.

O pramalém nadšení pro evidenci svědčí i to, že v polovině ověřovacího měsíce listopadu si komunikaci se státem vyzkoušelo ani ne sedm tisíc podnikatelů ze zhruba 40 tisíc, kterých se bude týkat první fáze EET. To nevěstí nic dobrého.

Babiš s berňákem budou 2. prosince stát před volbou, zda ty tisíce nepřihlášených podnikatelů hned potrestat vysokou pokutou, či nikoliv. Zdravý rozum napoví, že ne zdaleka všichni jsou podvodníci. Ale může být Babiš shovívavý, když mu to jeho vlastní zákon zakazuje?

Nominace:

Série komentářů

Alexandr Mitrofanov (Právo)

Vyjádření poroty:

Texty Alexandra Mitrofanova se vyznačují netradičním, osobitým stylem a vyčnívají fejetonistickým přístupem. Autor má sice jasnou pozici, ze které píše, ale snaží se jí vždy zdůvodňovat a překládat argumenty na její podporu. Nespokojí se pouze s představením svého názoru.

Série komentářů

Alexandr Mitrofanov (Právo)

Ten zpropadený Sobotka

Nejcitovanějšími slovy J. V. Stalina v Česku jsou po listopadu 1989 tato: „Kadry rešajut vsjo. Kádry rozhodují o všem.“ O citovanost se zasloužil Miloš Zeman.

Tady je věta z interview pro Právo začátkem roku 2014, v níž se tuto zálibu snaží zlehčit: „S poněkud ironickým podtextem jsem rád citoval Josefa Vissarionoviče Stalina a jeho slavný výrok ‚kadry rešajut vsjo‘.“ Prostě ironik. Ale věta pokračuje: „On mimochodem většinu těch kádrů nechal postřílet, což je druhý příběh.“

AK-47 byl zařazen do výzbroje Sovětské armády v roce 1949. Stalin umřel v roce 1953.

Diktátorovi se také všeobecně připisuje další výrok: „Je-li člověk, je problém. Není-li člověk, není problém.“ Anatolij Rybakov ale tuto poučku podle svých slov během práce na své slavné trilogii Děti Arbatu fabuloval. Přesto se trefil do diktátorova myšlení tak přesně, že se výrok začal hojně používat, ač není původní.

Shrňme: Kadry rešajut vsjo. Nevyhovuje-li kádr, je třeba ho odstranit (kalašnikov už byl na světě). A je-li nebezpečný kádr sproveden ze světa, mizí s ním jeho problém.

Teď se podívejme, pro koho představuje nebezpečí Bohuslav Sobotka. Pomůže nám v tom ta hodná paní, která svým dotazem vyvolala odpověď prezidenta republiky, že se premiéra lze zbavit kromě způsobu demokratického, ve volbách, také nedemokraticky, kalašnikovem. Tato žena řekla: „Jak víme, pan Sobotka určitě nestojí za českým národem, ale proti němu.“

Stejně pokřikovali lidé, kteří přišli Sobotkovi vyhrožovat přímo k domu, v němž bydlí. Prezident se často odvolává na to, co mu říkají tajné služby. Že by mu tuto věc zatajily, je málo pravděpodobné. A tak se to všichni tito dobří lidé dozvěděli s takovou jistotou, že ona

paní už jen říká „jak víme“?

Dozvěděli se to ze spolehlivého zdroje. Z národa vyloučil Sobotku Jiří Ovčáček. Ale nikoli jako nějaký Ovčáček, ale jako mluvčí prezidenta republiky. Jsme sice v Česku za prezidentování Miloše Zemana, ale ani u nás neztratilo platnost pravidlo, že mluvčí hlavy státu nemluví za sebe, nýbrž za šéfa. Navíc žádné dementi nenásledovalo. Naopak: Zeman označil premiéra za bezpečnostní riziko pro český stát.

Není třeba být Einstein, aby jeden pochopil, jaký český stát měl Zeman na mysli. Takový, jehož podhoubí i věrchuška jsou propojeny s Kremlem přinejmenším tak, jak to okatě demonstruje on sám. Takový, který jde cestou Orbána a Kaczyńského a pracuje na tom, aby přestal být součástí EU nejdříve fakticky, pak formálně. Takový, v němž vládne tandem oligarchy a monarchy.

Ten zpropadený Sobotka tomu stojí v cestě.

Složky, plky, alibista, s Babišem budoucnost jistá

Hádali se tuhle dva čápi, kde že leží Babišovy složky. Jeden že je to obrovitánské hnízdo, které střeží dva komáři zabijáci, kterým Babiš říká Bakala a Kalousek. Druhý že jde o perníkovou chaloupku s velkým nápisem nad vchodem: „Děti, to je to nejcennější, co mám. Ježibaba.“

To jsou ale hloupí ptáci. Andrej Babiš nemusí mít žádné složky. Nemusí vůbec nic. Když má vysvětlit, komu patří Čapí hnízdo, odpovídá, že politici, novináři, podnikatelé, mediální magnáti, protikorupční aktivisté buď prý někoho nepřímo zabili, nebo prý něco ukradli, či se na něco pasují, a když už na někoho výjimečně nemá vůbec nic, tak aspoň řekne, že se povídá, že je to duše prodejná.

Jenže tam chybí ono „prý“ a všechny tyto plky jsou opatřeny jmenovkami dotyčných. Klasické Rádio Jerevan: „On ten Ivan Ivanovič ukradl auto? To je ale hajzlík! – Ne, neukradl on, ale ukradli jemu. A nebylo to auto, nýbrž kolo.“

Zkuste ale tohle vysvětlit občanovi, který jen něco zaslechl. „Na každém šprochu pravdy trochu, víte... Všichni kradou!“

Nelže a nekrade pouze Babiš. Ostatně to zdůraznil hned na začátku svého včerejšího sněmovního projevu. Než začal zkoumat, kdo kolik bere, a mluvit o bojlorech... Pardon, to byl Jakeš. Na závěr projevu však zčistajasna sdělil, že lhal. Kde jsi, Máno, abys nám řekla, co je směroplatné?

Tak aspoň já se pokusím pana ministra financí zastat. Nelhal. Čestně plnil své volební heslo, které přece znělo: Aby se za nás nemusely naše děti stydět. Navíc je Andrej Babiš strašně ovlivnitelný rodinou.

Považte: kdyby svého času nevstoupil do KSČ, vyhnul by se sice následným miliardám, ke kterým se včera s odporem k těm prachům přihlásil, ale zase by si ho nikdo nevšímal a mohl by někde v ústraní krmit kozy.

Položme si ale zásadní otázku: Kdo přivedl mladého Andreje násilím, s taháním za ruku, kterou si tolik chtěl vytrhnout a utéct, do uliční organizace komunistické strany? Maminka. Sám to opakovaně vyprávěl. Kvůli komu teď lhal, až se mu od úst prášilo? Kvůli dětem. Připravte si kapesníky, podle scénáře musí publikum slzet.

V současné době se vědci z celého světa přou, co primárně způsobuje popsané chování, jež pozorujeme u předmětného politika. Jedni trvají na tom, že jsou to hlísti alibisti, jiní se nenechají zvíkat ve víře, že jde o centrum udavandum.

Ale vážně, pro ty, kteří ho chtějí volit i po včerejšku: Lidi, doopravdy si přejete, aby tohle zasedlo celé Česko jako své hnízdo?

To je úchvatný moment, prezident je disident

Někteří umělci, místo aby zpívali, nám začínají kritizovat prezidenta. Otrnulo jim za té demokracie! Správně to napsal prezidentův Ovčáček: „Angažovaní umělci. 1948, 1977 a teď 2016. Třeba opět uspořádají seanci v Národním divadle a budou podepisovat prezenční listinu.“ Vždyť náš prezident je disident! Vy to nevíte?

To bude tím, že vám ještě nebylo šedesát a nebyli jste v Rusku. Mně šedesát sice bude napřesrok, ale v Rusku jsem byl mnohokrát. Dokonce jsem se tam narodil. Tak vám to rád zprostředkuju. Koukněte na tuhle stránku a pod fotku zde. Co tam stojí? Správně: „Miloš Zeman je svého druhu disidentem mezi lídry zemí EU, kteří jsou pokorní vůči Washingtonu.“ Tady ještě píšou, že disidentem Západu je celé Česko zde. Tak to prr. To si teprve musíme zasloužit. To chce ještě splnit mnoho náročných úkolů, které se týkají zdravého jádra společnosti. Ale nejdříve ze všeho si musí široké masy uvědomit, jaký je správný způsob uspořádání.

Podívejte se. Vždycky je někdo nahoře a někdo dole. Tím neříkám, že nahoře mají být peněžní žoky nebo nedejbože knížata. V žádném případě. Ale lidi to tak chtěli, že jim vždycky vládl někdo nadřízený. Ten, koho mohou uctívat, poslouchat a on se o ně bude starat.

Aby lidé měli jistotu, že nebude rušen člověk na pozici, kterou včera pěkně v České televizi nazval předseda Senátu z ČSSD Milan Štěch „kompetentní vedoucí šéf“, musí být v zemi pořádek. A ne, jak říkal pan Štěch, že tady budeme pořád mít „nějaké skupiny lidí, které se proti něčemu vyhraňují“. Moje řeč!

Pan Štěch taky říkal, že mu vadí, že na veřejné budovy může kdokoli vyvěsit jakýkoli prapor. A že kdyby se povedlo zasáhnout do vnitřních záležitostí Číny v otázce lidských práv, tak by to mohlo dopadnout jako s arabským jarem. Není tedy pravda, že nahoře nemáme správné politiky!

Přátelé! Poučme se, jak to řeší v Turkmenistánu. Prezident vyhlásil Měsíc zdraví a štěstí a celá země jako jeden člověk začíná den kolektivní lidovou rozvíčkou. Už nebude nikdo mít virózu!

Završil bych svou úvahu slovy, která jsou víc než čtvrtstoletí stará, ale neznamená to, že ztratila platnost: „A proto je tak důležitá ta podpora zespodu. Aby my jsme mohli říct: Ne my si to přejem, to lid to žádá. My s tím souhlasíme, s tím lidem. A ne prostě, aby my jsme tam byli sami jak kůl v plotě a neměli jediného slova podpory.

Kategorie psané žurnalistiky - Nejlepší analyticko-investigativní příspěvek

Porota:

Hana Huntová, marketingová a mediální konzultantka, **Milan Kruml**, specialista vývoje a mediální analytik České televize, **Zdeněk Kudrna**, komentátor a profesor na univerzitě ve Vídni, **Jiří Skuhrovec**, data analytik

Vítěz:

Série textů k čínské CEFC a působení v Česku

Redakce HlídacíPes.org

Vyjádření poroty:

Téma bourá mýty tradičně předkládané české veřejnosti a demaskuje tvrzení o pozitivním vlivu čínských investic. Porotci oceňují dlouhodobou práci autorů, netradičně v českých podmínkách je tématu věnováno tolik prostoru, v českých médiích se jedná o výjimečnou práci. Porotci oceňují detailní práci se zahraničními zdroji a objem zpracovaných dat a zároveň není ignorován mezinárodní kontext.

Série textů k čínské CEFC a působení v Česku

Redakce HlídacíPes.org

Tvrdíkoví právníci kvůli Číně hrozí žalobou i českému poslanci. Zastrášují mě, říká

Robert Malecký

Několik českých médií, ale také například poslanec a místopředseda TOP 09 Marek Ženíšek obdrželi v minulých dnech předžalobní výzvu, aby se zdrželi informování o společnosti CEFC ve spojitosti s čínskou vojenskou rozvědkou. Výzvu jménem čínské společnosti rozesílá advokát Radek Pokorný a vedle žaloby v ní hrozí i možným trestněprávním postihem.

Marek Ženíšek napsal komentář „Zavřené dveře a pandí demokracie“, který 4. března otiskl zpravodajský server Echo24. V něm doslova stálo:

„Jeden by se divil. To by ale nesmělo být veřejným tajemstvím, že si Miloš Zeman z návštěvy Číny přivezl kromě příslibu pandy pro pražskou zoo i poradce pro čínské otázky. Ten byl

mimořádně v minulosti předsedou organizace China Association for International Friendly Contacts (CAIFC), podle všeho napojené na vojenskou rozvědku Čínské lidové armády. A premiér tomu jen přihlíží, ba dokonce pomáhá. Nedivíme se, jeho poradcem pro čínské vztahy je Jaroslav Tvrdík.“

A ačkoli Ženíšek nikoho nejmenoval, vzápětí přišla předžalobní výzva. V ní advokát Radek Pokorný, který zastupuje CEFC, ale patří také k lidem blízkým premiéru Sobotkovi, už mluví o zcela konkrétní osobě. „Informace o předsedovi představenstva čínské CEFC (pan Jie Ťien-ming), o kterém se v citaci hovoří, je nepravdivá. Podle vyjádření klienta pan Jie Ťien-ming nikdy v organizaci CAIFC nepůsobil,“ píše advokát Pokorný.

Následuje obvyklá sada pohrůzek: zdržte se dalšího vyjadřování, článek stáhněte, vydejte prohlášení, že byl článek nepravdivý. Následovat mohou občanskoprávní, ale i trestněprávní kroky.

„Mohu potvrdit, že jsme na základě pokynu klienta vyzvali některá média, aby svá v textech uvedená tvrzení doložila, neboť dle názoru klienta jsou nepravdivá a neprokázaná,“ uvedl na dotaz redakce HlídacíPes.org advokát Pokorný.

Jinak to ovšem vidí poslanec Ženíšek i oslovená média. „Pikantní na celé věci je fakt, že já se v komentáři vůbec o CEFC, ani jmenovitě o jejím řediteli nezmiňuji. Z toho usuzuji, že pánům Tvrdíkovi i Pokornému vadí spíše interpelace na premiéra, kterou jsem též podal,“ řekl Ženíšek.

Podle poslance jde ze strany CEFC o zastrašování. „Je to taková odzkoušená komunistická metoda – zastrašovat lidi – kterou si CEFC z Číny s sebou přivezla,“ řekl.

Ředitel vydavatelství Echo24 Dalibor Balšínek řekl, že redakce do Ženíškova komentáře doplnila zdroje, které pravdivost uvedených tvrzení potvrzují. Komentář na stránce zůstal, předmětný text má nyní tuto podobu: „Ten byl údajně v minulosti místopředsedou organizace China Association for International Friendly Contacts (CAIFC) – jak uvádí např. renomovaná agentura Bloomberg –, např. podle publikace vydané prestižním nakladatelstvím Oxford University Press napojené na vojenskou rozvědku Čínské lidové armády. A premiér tomu jen přihlíží, ba dokonce pomáhá.“

Vazby CEFC na čínskou vojenskou rozvědku jsou popsány i v odborných studiích respektovaných institucí jako je think-tank Project2049 i zprávách renomovaných světových médií jako je National Interest nebo The Diplomat. Ve svém textu pro HlídacíPes.org to uvádí sinolog Martin Hála.

Tvrdík popírá napojení svého šéfa na politické oddělení čínské armády. Tady je důkaz

Aleš Rozehnal

Ředitel čínské CEFC a poradce prezidenta Miloše Zemana Jie Ťien-ming v minulosti působil v Čínské asociaci pro mezinárodní přátelské kontakty (CAIFC). Jaroslav Tvrdík to popírá, čínská CEFC za to hrozí žalobou. Jde přitom o fakt, pro nějž důkazy dává sama čínská firma.

Dalo by se čekat, že pokud nějaká společnost v České republice vstoupí do státem regulovaného bankovního byznysu a jejíž představitel se dokonce stane poradcem českého prezidenta, půjde o strukturu čitelnou, důvěryhodnou a prověřitelnou. Opak je však pravdou; některá fakta o čínské společnosti CEFC vzbuzují navíc značné pochyby.

Velkou záhadou je především samotný šéf představenstva CEFC a zřejmě vlastník této firmy Ye Jianming (v české transkripci Jie Ťien-ming).

Podle záznamů singapurských úřadů byl dříve předsedou představenstva Shanghai Zhen Rong, pobočky státní společnosti Zhuhai Zhen Rong, která byla sankcionována Spojenými státy za ropné obchody s Íránem.

Mnohem zajímavější je však to, že působil v Čínské asociaci pro mezinárodní přátelské kontakty (CAIFC). Což je zdánlivě nezávislá organizace, ale ve skutečnosti se jedná o propagandistickou platformu Politického oddělení Čínské lidové armády.

Pozoruhodné je, že poradce CEFC Jaroslav Tvrdík angažmá Ye Jianminga v CAIFC vehementně popírá: „Předseda představenstva CEFC ale v CAIFC v žádné pozici nikdy nepůsobil. Informace (...) nejsou pravdivé,” řekl například Lidovým novinám.

Nabízí se tedy vysvětlení, že i Jaroslav Tvrdík by tuto etapu v životě Ye Jianminga považoval za problematickou. Svědčí o tom i první právní kroky, které v této věci podnikl.

V takzvané předžalobní výzvě, kterou advokát Radek Pokorný zastupující CEFC rozeslal do některých médií (a například i poslanci TOP 09 Marku Ženíškovi), je dokonce pasáž týkající výhrady k působení CAIFC zdůrazněna tučným písmem:

„Informace o předsedovi představenstva čínské CEFC (pan Jie Ťien-ming), o kterém se v citaci hovoří, je nepravdivá. Podle vyjádření klienta pan Jie Ťien-ming nikdy v organizaci CAIFC nepůsobil,” píše advokát Pokorný s tím, že následovat mohou občanskoprávní, ale i trestněprávní kroky.

Jenže – informaci, že Ye Jianming v CAIFC skutečně působil potvrzuje pohled do oficiálních dokumentů samotné firmy CEFC. Konkrétně do výroční zprávy CEFC International za rok 2012.

Na straně šest v profilu členů představenstva společnosti a u osoby Ye Jianming stojí: „Má

skvělé zkušenosti v oblasti řízení velkých korporací. Mezi lety 2003 až 2005 pan Ye Jianming pracoval v CAIFC jako zástupce generálního tajemníka.“

Oficiálně potvrzené to není, ale podle obecně sdíleného přesvědčení je Ye Jianming synem generála Ye Xuanning, což byl ředitel čínské vojenské rozvědky do roku 1998 a po dlouhou dobu byl prezidentem Carrie (Kaili) Group, která byla jedním z prvních podnikatelských impérií Čínské lidové armády.

Ye Xuanning je pak synem jednoho z největších čínských maršálů Ye Jianyinga. Vazba Čínské asociace pro mezinárodní přátelské kontakty a Čínské lidové armády je více méně zřejmá. Vice-prezidentem CAIFC byl Xing Yunming, který byl šéfem čínské vojenské rozvědky, dalším vice-prezidentem byl Li Xiaohua, který je generálem Čínské lidové armády a zástupcem ředitele Politického oddělení Čínské lidové armády.

Vice-prezidentem byl rovněž Chen Zuming, který byl šéfem vojenské rozvědky před Xing Yunmingem. A konečně vice-prezident CAIFC je i Xin Qi, který je zástupcem ředitele vojenské rozvědky.

Vysoká účast bývalých představitelů Čínské lidové armády v CAIFC ukazuje, že se jedná pouze o prodlouženou ruku čínské armády, která má za úkol špionáž a propagandu.

Mezi CEFC a Čínskou asociací pro mezinárodní přátelské kontakty existují i další vazby. Profesor Xu Jialu, který je předsedou poradního výboru CEFC a předsedou Čínského institutu pro kulturu při CEFC prosazující „znovusjednocení“ s Tchaj-wanem, zastává zároveň důležitou pozici v CAIFC. Profesor Dai Xu působící na Univerzitě obrany Čínské lidové armády je současně činný v pekingské pobočce CEFC.

CEFC navíc financuje základnu Politické správy Čínské lidové armády v Fuzhou, která vede psychologické a propagandistické operace proti Tchaj-wanu a spolupracuje s další organizací Politické správy ČLA nazývaná Nishan Forum.

Vzhledem k nejasné vlastnické struktuře CEFC, k nejasným vztahům CEFC k Čínské lidové armádě, respektive její rozvědce, nejasné minulosti předsedy představenstva tak není zcela jasné, zda CEFC není pouze dalším z podnikatelských impérií armády a Ye Jianming není pouze rudým princem, který se do vedení dostal na základě dynastického principu.

Šéf čínské CEFC osobně odmítl spojení s vojenskou propagandou. Přibyl však nový dokument

Robert Malecký

„Předseda představenstva čínské CEFC Ye Jianming (Jie Tien-ming) nikdy nepůsobil v jakékoli pozici v Čínské asociaci pro mezinárodní přátelské kontakty (CAIFC), a neexistuje tak žádný důvod spojovat CEFC s čínskou armádou nebo rozvědkou,“ trvá na svém čínská společnost. Reaguje tak i na text HlídacíPes.org, který upozornil

na výroční zprávu CEFC International z roku 2012, podle níž Ye Jianming pracoval v CAIFC jako zástupce generálního tajemníka v letech 2003 až 2005. Podle CEFC se však tato informace dostala do výroční zprávy omylem.

„CEFC v současné době na základě Vašeho upozornění prověřuje, jak se mohla tato nepochopitelná informace dostat do Vámi uváděného dokumentu,“ napsal redakci HlídacíPes.org mluvčí CEFC Group (Europe) Company Tomáš Buzek.

Buzek redakci poděkoval za upozornění na chybně uvedené informace na webových stránkách singapurské dceřiné společnosti CEFC International, ale jde prý skutečně o pouhou chybu. „Tento dokument je tak pravděpodobně primárním zdrojem, pro nás až do této chvíle nepochopitelné, fámy o propojení CEFC s CAIFC,“ dodal Buzek.

Údaj o funkci Ye Jianminga v CAIFC byl na webové stránce CEFC již od roku 2013, aniž na jeho „nesprávnost“ kdokoli z CEFC jakkoli reagoval, upozorňuje ale právník Aleš Rozehnal.

„Je poněkud neobvyklé, že společnost rozměru CEFC zpochybňuje své vlastní korporátní dokumenty. Výroční zprávu navíc nevyhotovuje jeden člověk, ale na její přípravě se podílí vždy kvalifikovaný tým lidí. Představitelné spíše je, že by nějaký údaj o určité osobě uvedený ve výroční zprávě omylem nebyl uveden, než že bude uveden údaj zcela smyšlený,“ doplňuje Rozehnal.

HlídacíPes.org v zahraničních zdrojích navíc objevil nový dokument, v němž se informace o působení Ye Jianminga v CAIFC také objevuje, a časově přechází textu z výroční zprávy CEFC International.

Konkrétně jde o dokument vycházející z oficiálního hlášení pro singapurskou burzu cenných papírů (podrobněji níže).

V českých médiích se začaly objevovat zmínky o propojení lidí z CEFC s propagandistickou a politickou platformou Čínské lidové armády, kterou CAIFC představuje. Ye Jianming je zároveň poradcem prezidenta Miloše Zemana a lidé kolem Jaroslava Tvrdíka i Tvrdík sám reagovali na obvinění v médiích velmi podrážděně.

Advokát Radek Pokorný, který v ČR zastupuje CEFC v právních otázkách a má blízko k premiérovi Bohuslavu Sobotkovi (ČSSD), rozeslal do několika vydavatelských domů dopis, v němž vyzývá k zastavení informací o Jianmingově působení v CAIFC. V opačném případě pohrozil žalobami i možnými trestněprávními následky.

Stejnou předžalobní výzvu obdržel i poslanec Marek Ženíšek (TOP 09), autor článku „Zavřené dveře a pandí diplomacie“, který vyšel na názorovém serveru Echo24.cz.

Advokát Pokorný na dotaz redakce HlídacíPes.org uvedl, že zatím nemá jasno o dalším postupu v paradoxní situaci, kdy se důkaz o tom, co tvrdila česká média, objevil přímo uvnitř obřího koncernu, ve výroční zprávě singapurské odnože CEFC International.

„Obraťte se, prosím, přímo na CEFC v Praze, my zatím nemáme další instrukci,“ uvedl stručně Pokorný. Viceprezident evropské CEFC Buzek vysvětlil, že na webových stránkách mateřské společnosti CEFC China, na webových stránkách více než sto dalších dceřiných společností CEFC a ani v jakémkoli jiném dokumentu společnosti CEFC není záznam o působení předsedy představenstva Jianminga v CAIFC uveden.

K nalezení je ovšem „oznámení o jmenování nového ředitele“ firmy Sun East Group Limited z ledna 2012. Výkonným ředitelem firmy kotované na singapurské burze se tehdy stal právě Ye Jingming. Součástí dokumentu je i stručný životopis.

U předepsané kolonky „pracovní zkušenosti a zaměstnání v posledních 10 letech“ je prvním zápisem: „2003 – 2005 CAIFC Shanghai Deputy Secretary – General“. Zdrojem informací jsou SGX News, tedy oficiální zprávy singapurské burzy.

Informaci – podle CEFC nepravdivou – o profesní historii nového výkonného ředitele společnosti kotované na burze, konkrétně o jeho působení v CAIFC mezi lety 2003 – 2005, tedy oficiálně získali i účastníci trhu respektované singapurské akciové burzy SGX.

„Tyto zprávy jsou určeny pro investory na burze a uvádění nepravdivých údajů v nich bývá přísně sankcionováno. Nabízí se tedy otázka, zda je pravdivé prohlášení z roku 2012 či z roku 2016, protože obě zároveň pravdivé být nemohou,“ říká právník Aleš Rozehnal.

Singapurská společnost Sun East Group Limited se ještě v roce 2012 přejmenovala na CEFC International. I když firmu v té době už dvanáctý měsíc řídil sám Ye Jiangming, výroční zprávu za rok 2012 podle Buzka ještě nesestavovali manažeři CEFC. „Životopis předsedy představenstva nebyl autorizován,“ uvedl Buzek viceprezident evropské odnože CEFC. K situaci se vyjádřil osobně i Ye Jianming. Redakce HlídacíPes.org má k dispozici jeho krátké prohlášení, které sepsal během svého aktuálního pobytu v Praze.

„Vzhledem k nepravdivým informacím ohledně mé osoby tímto čestně prohlašuji, že jsem v roce 2003 – 2005 nebyl zástupcem generálního tajemníka Čínské asociace pro mezinárodní přátelství (CAIFC). V této organizaci jsem nikdy nepůsobil ani nepracoval,“ stojí v překladu Jianmingova textu.

CEFC prý oslovila s žádostí o vyjádření i Čínskou asociaci pro mezinárodní přátelské kontakty. Tomáš Buzek uvedl, že CAIFC už oficiálně potvrdila, že v ní Ye Jianming nikdy nepůsobil. Příslušné dobrozdání firma posílá do ČR i poštou.

Nominace:

Blízkovýchodní bomba kšeft

Pavla Holcová (České centrum pro investigativní žurnalistiku)

Vyjádření poroty:

Kromě rybníku vidí i moře! Tak shrnula porota práci na tomto článku s vysokým mezinárodním přesahem. Porota ocenila, že autorka řešila dlouhodobě komplikované téma a zvolila originální postupy, např. zpracování letových informací. Autorka systematicky rozvíjí nezávislou novinařinu s důrazem na investigativní techniky.

Blízkovýchodní bomba kšeft

Pavla Holcová (České centrum pro investigativní žurnalistiku)

Do Saúdské Arábie, země, která je německou tajnou službou BND označena za zdroj nestability na Blízkém východě, putují miliardové dodávky vojenského materiálu z České republiky a Slovenska. Saúdskoarabská armáda ale vyřazené československé zbraně nepotřebuje. Patří mezi nejlépe a nejmoderněji vybavené armády ve světě. Kde přesně armádní materiál z Česka a Slovenska končí, není jasně prokazatelné. Experti na obchod se zbraněmi se ale shodují v tom, že pravděpodobnými příjemci armádního materiálu jsou rebelové v Sýrii a v menším množství i válečné oblasti v Jemenu a Libyi.

Jak ukazuje společný projekt investigativních novinářů z Organized Crime and Corruption Reporting Project (OCCRP), Balkan Investigative Reporting Network (BIRN) a Českého centra pro investigativní žurnalistiku (investigace.cz), československé zbraně míří do konfliktních zón na Blízkém východě, a to nejen přímo přes Saúdskou Arábii, která není ministerstvu považována za rizikového obchodního partnera, ale ve velké míře i takzvanou Balkánskou cestou přes Srbsko a Chorvatsko.

A tak zatímco jedním směrem proudí tuny vojenského materiálu, který přiživuje konflikt v Sýrii a stojí statisíce lidských životů, druhým směrem je znemožňován pohyb válečným uprchlíkům do bezpečnější Evropy.

Podle detailní analýzy profilů syrských povstalců na sociálních sítích je zřejmé, že minimálně část tohoto vojenského materiálu končí nejen v rukou Syrské osvobozené armády, ale i v rukou bojovníků Islámského státu/ISIS.

„Odkud přesně zbraně pocházejí nás nezajímá, víme jen to, že jsou z Východní Evropy,“ potvrdil OCCRP důstojník Syrské armády z oblasti Aleppa, který si nepřál být jmenován. České ministerstvo zahraničí ale nemá pocit, že by bylo potřeba něco měnit: „MZV je přesvědčeno, že ČR disponuje dostatečnou paletou nástrojů pro provádění efektivní kontroly v oblasti exportu vojenského materiálu,“ zní oficiální postoj tiskového odboru ministerstva.

Potřebujeme víc zbraní, je nám jedno jakých...

Během léta roku 2013 se mezinárodní podporovatelé syrské opozice rozhodli poskytnout rebelům bojujícím proti Asadovi zbraně a munici. A tak vystartovaly desítky Iljušinů a Boeingů naložených postarším vojenským materiálem ze Střední a Východní Evropy, který zaplatila Saúdská Arábie.

Jak OCCRP a BIRN objasnil Robert Stephen Ford, velvyslanec USA v Sýrii mezi lety 2011 a 2014, dodávky zbraní syrským rebelům jsou koordinovány americkou výzvědnou službou (CIA), Tureckem a státy Perského zálivu, a to přes operační střediska v Jordánsku a Turecku. I přes tuto snahu ale část dodávek zbraní tento proces obchází.

„Každá ze zemí, která se zapojila do pomoci ozbrojené syrské opozici, měla konečnou rozhodovací pravomoc v tom, kterým skupinám v Sýrii bude pomáhat,” dodal Ford.

Jenže rebelové potřebovali mnohem větší palebnou sílu, než se z počátku zdálo. Saúdská Arábie se tak obrátila na jednoho z největších balkánských výrobců zbraní, Srbsko, a na jednoho z nejkontroverznějších zbrojařů, Petara Crnogorace z firmy CPR Impex, aby s dodávkami zbraní pomohli.

Srbský předseda vlády Aleksandar Vučić nedávno prohlásil, že i kdyby jeho země vyráběla pětkrát tolik zbraní, stejně by neuspokojila poptávku. „Bohužel, v některé části světa jsou ve válce a víc než kdy předtím platí, že cokoliv [za zbraně] vyrobíte, byť na druhém konci světa, jim můžete prodat,” dodal.

“Geografická blízkost a laxní kontroly vývozu umožnily některým balkánským státům z tohoto obchodu [se zbraněmi] profitovat. V některých případech s tajnou americkou pomocí,” dodal. “Východní Evropa tak má možnost rehabilitovat svůj zbrojní průmysl z období studené války, který tak expanduje a stává se opět ziskový,” vysvětluje bezpečnostní analytik z nevládní organizace Amnesty International Patrick Wilcken, který analyzoval důkazy posbírané zpravodaji z válečných zón.

Podle dokumentů, které máme k dispozici, s firmou CPR Impex a Petarem Crnogoracem uzavřela obchodní smlouvy i česká firma Excalibur Army.

Dodávky zbraní přes Balkán

Firma CPR Impex dodává zastaralou či vyřazenou českou a slovenskou vojenskou techniku moderní Saúdskoarabské armádě, ta ji ale nepotřebuje a ani nemá jak využít.

BIRN, OCCRP a CCIZ se podařilo získat dokumenty, takzvané certifikáty konečného uživatele, které připravilo Saúdské ministerstvo obrany. Tyto certifikáty měly dokazovat, že zbraně dodané firmou CPR Impex skončí v Saúdské Arábii, a tím pádem mohou získat exportní licenci.

Součástí dokumentace byl i nákupní seznam vojenského materiálu, který měl být

saúdskoarabskému ministerstvu dodán. Ten obsahoval položky z arsenálu středo a východoevropských armádních výprodejů, jako jsou stovky postarších tanků T55 nebo miliony nábojů, raketomety Grad nebo raketové systémy, které saúdská armáda de facto nepoužívá a nemá tedy pro ně uplatnění. Tento vojenský materiál tak podle všeho v Saúdské Arábii nekončí.

Podle aktivistů monitorujících použití zbraní v syrském konfliktu i podle analýzy fotografií a videí sdílených na sociálních sítích jsou tyto zbraně distribuovány dál. Dostávají se tak do rukou nejen Osvobozené syrské armády, ale i k islamistickým skupinám, jako jsou Ansar al-Sham, na Al Káidu napojená skupina Jabhat al-Nusra, bojovníci islámského státu (ISIS), frakce bojující za syrského prezidenta Bašára al-Asada a sunnitské síly v Jemenu.

Z dokumentů vyplývá, že Petar Crnogorac byl podepsán pod obchodní smlouvou z roku 2013, která měla v Srbsku shromáždit zbraně z České republiky, Bulharska a Běloruska v celkové hodnotě 9.8 milionu euro. Tuto zásilku pak měl Crnogorac obratem prodat Saúdům za dvojnásobek – 21 milionů eur.

Podle tiskového mluvčího Excalibur Army Andreje Čírtka k tomuto prodeji nikdy nedošlo, přestože smlouva už byla podepsaná. Excalibur Army totiž nezískala potřebné licence od českých ministerstev.

Ministerstvo zahraničních věcí k tomu dodává: „Česká republika reflektuje situaci v Jemenu i v Sýrii v licenční politice vývozu vojenského materiálu, a to ve vztahu k celé řadě zemí, včetně států blízkovýchodního regionu. Každý případ je posuzován individuálně a v rámci licenčního řízení je dbáno na to, aby vývoz konkrétního vojenského materiálu, zejména zbraní a munice, nebyl zatížen rizikem zneužití např. k porušování mezinárodního humanitárního práva v Jemenu nebo riziku nekontrolovaného šíření v regionu, kupříkladu do Sýrie. Tento náš přístup vedl k tomu, že některé vývozy, zamýšlené českými exportéry vojenského materiálu, se neuskutečnily.“

Podobně se zachovalo i srbské ministerstvo obrany. To podle oficiální zprávy tvrdí, že export byl zastaven kvůli obavám, že materiál by i přes tvrzení v certifikátu konečného uživatele neskončil v Saúdské Arábii, ale v rukách syrských povstalců. Zpráva navíc zmiňuje možný negativní diplomatický dopad těchto dodávek zbraní na vztahy jak s Ruskem, tak na vyjednávání o vstupu do Evropské unie.

Podle srbských zákonů o exportu zbraní ale může ministerské veto přehlasovat vláda. V roce 2014 se tak opravdu stalo, a když srbská vláda veto přehlasovala, dala zelenou masivnímu exportu zbraní na Blízký východ takzvanou Balkánskou cestou.

Český a slovenský olej do blízkovýchodního ohně

Pro Česko i Slovensko je Saúdská Arábie v posledních letech největším odběratelem vojenského materiálu. Česko za poslední tři roky vyvezlo vojenský materiál v celkové hodnotě miliard korun, Slovensko pak vydalo licence na export materiálu v hodnotě několik desítek milionů eur.

Saúdská Arábie před vypuknutím konfliktů v Sýrii a Jemenu rozhodně nepatřila mezi největší importéry zbraní z Česka. Od roku 2013 to ale vzala skokově a podle Výročních zpráv o obchodu se zbraněmi MPO se import českých zbraní do Saúdské Arábie mezi lety 2013 a 2015 zšestinásobil, na současný objem dodaného armádního materiálu v hodnotě téměř tří miliard korun. Jde o vývoz munice, ručních zbraní a dalšího vojenského materiálu.

Podle studie londýnské Conflict Armament Research patří česká munice mezi 12. nejpoužívanější mezi bojovníky Islámského státu. Pokud zohledníme jen munici vyrobenou po roce 2010, posune se český materiál až na páté místo v tabulce nejpoužívanějších nábojů malé ráže.

Jak dodává N.R. Jenzen-Jones, ředitel Armament Research Service, konzultační firmy specializující se na analýzu zbraní používaných v různých válečných konfliktech, z českých i slovenských zbraní se v syrské válce používají především ruční a lehké zbraně.

„V syrské válce narazíte na různé zbraně vyrobené v Československu a jeho nástupnických státech. Jde především o ruční a lehké zbraně, jako například: kulovnice CZ 550, pistole CZ 75, ruční granáty RG-F1, pancéřovky RPG-75, samopaly vz. 25, pušky vz. 52, samopaly vz. 58 a samopaly vz. 61 aka škorpiony. S výjimkou RG-F1, CZ 550 a vz. 52, byly všechny tyto zbraně viděny v držení jak vládních tak povstaleckých vojsk“, dodává N.R. Jenzen-Jones.

Ze slovenského vojenského arsenálu jsou to pak podle denníkuN desítky tisíc kusů útočných pušek Vz. 58a k nim milióny nábojů, sovětské raketomety BM-21 Grad včetně munice, kulomety KPTV a DSHKM a tisíc protitankových střel RPG 75 československé výroby.

Na Slovensku přitom obchod se Saúdskou Arábií nezprostředkovávala žádná známá firma. O zakázku v hodnotě 50 milionů eur se postaraly dvě nepříliš známé slovenské firmy Eldon a Kelson. Obě firmy mají společného vlastníka, kterým je Ivan Jašek žijící v Banské Bystrici. Ten na dotaz ohledně dodávek zbraní Saúdům odpověděl, ať zavoláme později. Pak už na telefonáty neodpovídal.

Pro firmy Eldon a Kelson to ale nebyl až zase tak výhodný obchod, protože profit na transakcích byl u obou firem méně než dvě procenta. Experti na obchod se zbraněmi to považují za neobvyklé, protože průměrný profit zbrojařských firem na jednotlivých zakázkách bývá kolem 10%. Firmy Eldon a Kelson dostaly exportní licence na vývoz 38 tisíc útočných pušek Vz. 58 a k nim 30 milionů nábojů.

Obchodní původ těchto zbraní a munice není jasný. Může jít o reexport z Bulharska, nasvědčují tomu některé analyzované lety. Také může jít o výprodej armádních přebytků.

CCIZ se dostalo k dokumentům, které ukazují, že dvě české firmy – STV Group a Real Trade Praha nakupovaly zbraně a munici čínské výroby v Albánii. Čínská výroba zbraní ale není obecně považována za kvalitní a česká armáda ji navíc nepoužívá. Tiskový mluvčí Armády ČR plukovník Jan Šulc k tomu dodává: „AČR nepoužívá čínské zbraně ani munici. Při nákupu moderních zbraní, zbraňových systémů a munice se orientujeme na standardy NATO.“

Není proto úplně jasné, proč by české firmy nakupovaly tento vojenský materiál z jiného důvodu než toho, že ho použijí na reexport do dalších zemí. Jako například do Saúdské Arábie.

Švédská poslankyně Evropského parlamentu Bodil Valero, která je zároveň zodpovědná za poslední zprávu o exportu zbraní z Evropské Unie, tyto obchody tvrdě kritizuje: „Možná se za to Bulharsko, Slovensko nebo Chorvatsko vůbec nestydí. Já si ale myslím, že by měly. Země, co prodávají zbraně Saúdské Arábii nebo státům v Severní Africe a na Blízkém východě, nevyhodnocují správně riziko [spojené s prodejem zbraní] a tím porušují evropské i mezinárodní právo,“ dodává.

Patrick Wilcken, bezpečnostní analytik Amnesty International, to uzavírá: „Dodávky zbraní do tohoto regionu mají na svědomí nepopsatelné lidské utrpení. Státisíce lidí byly vysídleny a obě strany konfliktu se dopouštějí závažného porušování lidských práv, včetně únosů, poprav, mizení osob, mučení a znásilnění.“

Nominace:

Za Babiše, Za Agrofert

Jaroslav Kmenta (Reportér Magazín)

Vyjádření poroty:

Článek svým kvalitním zpracováním převyšuje ostatní články na obdobné téma. Porota oceňuje kvalitní a srozumitelné zpracování komplikovaného tématu. Dále oceňuje řemeslné zpracování a bezprecedentní orientaci autora v dostupných zdrojích – autor přesně ví, kam sáhnout, aby svá tvrzení podpořil konkrétními fakty.

Za Babiše, Za Agrofert

Jaroslav Kmenta (Reportér Magazín)

Ministerstvo řeší problém svého šéfa

Podezření kolem evropské dotace pro Babišovo Čapí hnízdo má další rozměr. Dva vedoucí úředníci Babišova ministerstva financí podle informací magazínu Reportér ostře nesouhlasí s jednáním své podřízené, řadové referentky: ta je totiž obešla a pokoutně zjišťovala u bruselského úřadu OLAF, jaký je stav vyšetřování Čapího hnízda i dalšího případu Agrofertu - jednala přitom na pokyn náměstka ministra financí. Ministr Babiš o věci ví, ale navzdory slibům se (možná pochopitelně) do žádného rázného řešení nehrne.

Ministr Andrej Babiš se nedávno vysmál kritikům, kteří říkají, že nelze skloubit dvě role - politickou a podnikatelskou. V nadsázce řekl, že převede svůj Agrofert na „manželku“ Moniku. „Možná požádám svou ženu o ruku, ožením se a potom na ni převedu firmu,“ dělal si Babiš legraci. Jeho podřízení na ministerstvu financí se však nesmějí. Někteří mají strach neposlechnout, přestože se od nich chtějí věci, které jdou - mírně řečeno - mimo obvyklý postup. Jiní se snaží všemi zákonnými prostředky poukázat na problém, i když jim hrozí, že ztratí práci.

Na ministerstvu tak vládne nepříjemná atmosféra a úředníci se vlastně stávají obětí střetu zájmů politika a podnikatele Andreje Babiše.

Ukazuje se to na příběhu, který začal 6. ledna tohoto roku. Tedy den poté, co server Neovlivni.cz přinesl zprávu, že „Evropský úřad proti podvodům OLAF začal řešit podezření, že Babišova firma Agrofert změnila skrytým lobbingem ve státní správě pravidla čerpání dotací ve svůj prospěch“. O co šlo? Bruselský úřad obdržel stejně jako česká policie koncem loňského roku anonymní, ale poměrně přesné a doložitelné údaje o dopise, který v květnu 2015 napsal místopředseda představenstva Agrofertu Petr Cingr náměstkovi ministra průmyslu Tomáši Novotnému. Ten je zodpovědný za čerpání evropských dotací v dotačním programu OPPIK

ve výši 120 miliard korun. Cingr přitom dopis nepodepsal jako manažer Agrofertu, který bude z dotací těžit, ale zaštitil se funkcí prezidenta Svazu chemického průmyslu ČR. A dosáhl toho, že se nakonec dvojnásobně zvýšily kvóty evropských dotací, které vyhovovaly „českým chemikům“, ale hlavně Agrofertu. Tyto informace - jak napsal 5. ledna 2016 server Neovlivni.cz - vzal OLAF vážně a rozhodl se začít Agrofert prošetřovat.

OLAF také za závažný považoval a od loňského roku zkoumal i druhý případ z anonymního udání. Ten se týkal padesátimilionové dotace na výstavbu luxusní farmy Čapí hnízdo u Benešova.

Čapí hnízdo je zatím zřejmě nejžehavější problém Andreje Babiše. Jeho firma čelí v této kauze podezření z podvodu. Padesát milionů z eurodotací mohla farma získat jen v případě, že majitel prokáže, že nemá dostatek vlastních prostředků. Tento druh dotace byl určen výhradně menším a středním podnikatelům v cestovním ruchu. Kdyby byl Babiš veden v té době jako majitel areálu, na dotaci by neměl nárok. Areál patřil zpočátku Agrofertu, ale v roce 2008, kdy se farma budovala, se akcie převedly na dva anonymní majitele. Pak mohla farma eurodotaci získat.

V červnu 2014 ovšem získal areál zpátky prostřednictvím svých firem Andrej Babiš. Navíc v době, kdy patřilo Čapí hnízdo „anonymním majitelům“, seděli v dozorčí radě Babišovi příbuzní. A neznámé majitele zastupovali Babišovi dvorní právníci. Navíc sám Babiš v dokumentu Matrix AB, který odvysílala Česká televize Ioni na podzim, řekl, že Čapí hnízdo je „nejlepší projekt, jaký kdy vymyslel“. Později sám přiznal, že „půjčil“ farmě Čapí hnízdo 400 milionů na výstavbu.

Pokud by tedy bruselský úřad pomohl machinaci rozkrýt a podezření se potvrdilo, musel by Babiš peníze vrátit. Už to samo o sobě by byl skandál, ještě podstatnější by bylo, kdyby policejní vyšetřování skončilo obviněními z úmyslného podvodu. Například kdyby se dotklo Babišových nejbližších, kteří v žádosti o dotaci figuruji.

Babiš už pod tlakem politiků a médií oznámil, že dá 50 milionů korun ze svého na dobročinné účely, aby ukázal, že nemá zapotřebí dělat podvody.

Na druhé straně však začátkem letošního roku začala na ministerstvu financí tajná operace, o které se neměl nikdo dozvědět. Můžeme ji nazvat třeba „operace Čapí hnízdo“, i když se netýká jen tohoto případu. Magazín Reportér zjistil, že ministerstvo financí tajně vyzvíдалo v Bruselu, zda a jak vyšetřuje bruselský úřad jednání Agrofertu. Ilegální pátrání Babišova úřadu se týkalo právě těchto dvou kauz: kontroverzní dotace na Čapí hnízdo a skrytého lobbingu manažera Agrofertu Petra Cingra.

Vyzvídali informace z Bruselu

Informace o Agrofertu vyzvíдалa v Bruselu řadová úřednice Babišova resortu Barbora Boschat. Avšak Evropský úřad pro potírání podvodných jednání OLAF považoval dotaz z českého ministerstva financí za nestandardní - a obrátil se na nadřízeného této úřednice, vedoucího

oddělení z odboru 69 Ladislava Janáka. Celý odbor, v němž Janák i Boschat pracují, má na starosti analýzu a hlášení nesrovnalostí týkajících se právě evropských dotací. A Janák neměl o aktivitě své podřízené tušení. Mail Barbory Boschat, který mu z Bruselu přeposlali, viděl poprvé. Stálo v něm: „Dobrý den, nedaří se mi s Vámi spojit telefonicky. Chtěla jsem se zeptat, zda si OLAF na českém AFCOSu (pracoviště kontrolující dotace - pozn. red.) vyžádal dokumentaci k případům Čapího hnízda a případu týkajícího se včerejšího zveřejnění článku ohledně šetření OLAFu kvůli skrytému lobbingu ve státní správě ČR a nastavení pravidel pro čerpání dotací. Obojí se týká Agrofertu. Nebo je to zatím ještě v ‚předfázi‘ vyžádání si dokumentace? Bohužel tady nevíme, co dělá druhá ruka. Předem děkuji.“

Otázky napsala Boschat vyšetřovatelce OLAF Zuzaně Harmathové - a podepsala se jako vrchní rada ministerstva financí. Mail odešel do Bruselu 6. ledna krátce po dvanácté hodině.

Když si Janák obsah mailu přečetl, okamžitě se od jednání Boschat distancoval. A vyšetřovatelce OLAF Harmathové odepsal: „Děkuji za informaci. Vůbec o tom nic nevím. Paní Boschat jednala bez mého pokynu. Nemám s tím nic společného a pro Agrofert jsem nikdy nic nezjišťoval. Podle mne se jedná o její nezákonnou činnost. A prosím, vůbec nic jí nesdělujte. Nevím, pro koho tyto informace potřebuje a s kým spolupracuje. Navíc je krajně podezřelé, že chce komunikovat telefonicky.“

Janák začal neobvyklé jednání Barbory Boschat ihned prošetřovat. Ještě týž den o tom informoval svou přímou nadřízenou, ředitelku odboru 69 Martinu Uhrinovou. Oba si pak pozvali Boschat na „kobereček“ a požádali ji o vysvětlení.

Tohle všechno se dělo stále ještě 6. ledna 2016. Boschat nadřízeným řekla, že informace k Agrofertu zjišťovala na základě interního pokynu Babišova náměstka Tomáše Vyhnánka. Ten se dostal do funkce pověřeného náměstka teprve v červenci 2015 poté, co se Babiš zbavil náměstka Lukáše Wagenknechta, s nímž měl vleklé spory (definitivně byl pak Vyhnánek jmenován až loni v listopadu).

„Psala jsem na OLAF, protože mě tím pověřil pan náměstek,“ přiznala podle úředního záznamu Boschat.

Janák vytušil, že v Bruselu to teď může vypadat, že se jeho oddělení snaží podvodně získat nějaké informace. A tak rychle sedl k počítači a napsal Harmathové urgentní zprávu: „Právě jsme hovořili s paní Boschat a úkol vyzvědět tyto informace šel z nejvyšších míst. Úkol jí dal pan náměstek MF (pracuje tak nějak v rozporu s předpisy pro pana náměstka Vyhnánka). Ted to tady řešíme a jsem zděšen, že referent ministerstva financí bez vědomí svého nadřízeného zjišťuje důležité informace o vyšetřování soukromé společnosti Agrofert pana ministra Babiše. A to prostřednictvím jeho náměstka. Mohla byste varovat své kolegy, že se děje něco nezákonného, aby kromě vedoucího CKB AFCOS na telefonické ani písemné žádosti nereagovali? Předem děkuji.“

Jde o kontrolu peněz

Zde odbočka - nezbytný výklad pojmů: CKB, který Ladislav Janák zmínil, je zkratka pro Centrální kontaktní bod sítě AFCOS. Síť AFCOS přitom byla vytvořena právě pro spolupráci s bruselským vyšetřovacím úřadem OLAF. AFCOS je odvozen od anglického názvu Anti Fraud Coordination Structure (volně přeloženo Koordináční služba v boji proti podvodům). A má blíže spíše k policejnímu stylu práce.

Jde o to, že Evropská unie chce mít dohled nad čerpáním dotací, které se primárně rozdělují na národní úrovni. A vytvořila si proto i systém kontroly. Při čerpání dotací vznikají „nesrovnalosti“. Někdy jde jen o úřední nedostatky, které se rychle napraví. V celé řadě případů jde ale o podezření z podvodu, třeba že se dotace použije na úplně něco jiného, než na co byla schválena.

Na ministerstvu financí je Centrální kontaktní bod AFCOS, který nahlášené „nesrovnalosti“ analyzuje a předává do bruselského OLAF. Pokud by se případ vyhodnotil jako podezření z trestného činu, bude takový případ řešit Nejvyšší státní zastupitelství v Brně, kde je další úřad AFCOS. Třetí úřad AFCOS funguje v Česku při Generálním ředitelství cel. Ten se věnuje „nesrovnalostem“ v odvádění daní a cla.

Tolik pro vysvětlení, proč je tak důležitá absolutní nezávislost složky CKB AFCOS, tedy nezávislost na místních úřadech, politicích a podnikatelích. Přestože jsou její úředníci zaměstnáni na ministerstvu financí, jsou pevně svázáni s bruselským aparátem a specializovanými českými žalobci.

O to víc si tito úředníci nemohou dovolit jakýkoli prohřešek, zejména pokud jde o nadržování nebo vyzvídání informací.

Jednání Boschat je tedy nepřijatelné. Je to stejné, jako kdyby náměstek ministra spravedlnosti pověřil svého referenta, aby zjistil na státním zastupitelství, jaký je průběh policejního vyšetřování kriminální kauzy, v níž figuruje firma ministra spravedlnosti.

Což je samozřejmě jen srovnávací a hypotetický příklad, který se nestal. Na rozdíl od skutečné kauzy v resortu financí.

Lustrace kvůli Agrofertu

Šéf oddělení Janák a vedoucí celého odboru Uhrinová později zjistili, že řadová referentka Boschat komunikovala s náměstkem Vyhnánkem ve středu 6. ledna 2016 minimálně dvakrát. Barboru Boschat proto ještě jednou vyzpovídali. Janák se jí zeptal, proč mu nedala mail s dotazem na OLAF do kopie, když to byl služební mail? Boschat odpověděla: „Protože mě o to požádal konkrétně náměstek, tak mě nenapadlo, že bych to měla posílat tobě do kopie. Byli jsme domluveni, že některé příkazy mi bude zadávat přímo on (náměstek) a něco budu přijímat od vás. Takže mě vůbec nenapadlo, když mě o to požádal, že bych ti to měla dávat do kopie... Ano, byl to privátní úkol mezi námi dvěma. Takže vše ostatní si vyřešte s náměstkem.“

Boschat pak nadřízeným vydala dva maily, které v ten den poslala náměstkovi Vyhnánkovi. První nazvala „Čapí hnízdo“ a poslala ho ve 13 hodin 14 minut a druhý mail „Čapí hnízdo - doplnění“ odeslala ve čtvrt na pět.

Důležitější je ten první. Je z něho zřejmé, že Boschat nejenže vyzvídala informace v Bruselu, ale zároveň bez řádného zaevidování s číslem jednacím zjišťovala, co je ke kauze Čapí hnízdo vedeno v interních systémech ministerstva financí. Náměstkovi napsala: „V našem systému pro vnější hlášení IMS k případu Čapího hnízda není nic. V MSC2007 (systém pro národní úroveň) jsem dohledala pouze nesrovnalost z roku 2011. Tam ale došlo k uhrazení a uzavření případu. S prosincovým udáním nesouvisí. Nic bližšího k dohledání není. Pokud jde o včerejší článek, tak jsem se dotazovala na Stálém zastoupení v Bruselu. Neví nic víc, než bylo v novinách. Na OLAFu mi to paní, která má obecně vyšetřování na starosti, stále nebere.“

Babišovi šlo hlavně o maily

Uhrinová se poté rozhodla, že se obrátí přímo na svého nejvyššího nadřízeného - ministra Babiše. Poprvé se s ním Janák a Uhrinová setkali v jeho kanceláři v pátek 22. ledna 2016 v 15 hodin. Podruhé v úterý 26. ledna 2016 v 10 hodin. „V rámci dvou schůzek s ministrem financí Andrejem Babišem byl pan ministr seznámen s případem utajeného požadavku Ing. Boschat, který činila na pokyn náměstka ministra Vyhnánka pro společnost Agrofert. Andreji Babišovi byly předestřeny důkazy v podobě mailů, výpisu z internetové aktivity jmenované a výpisu služební pošty,“ stojí v dalším úředním záznamu a na jiném místě se píše: „Ministr financí Andrej Babiš přislíbil pomoc s vyšetřováním a dotázal se, zda jsme schopni vyžádat si obsahy předmětných mailů. Na to mu bylo sděleno, že ano, že jsme tak již učinili. Ministr financí obdržel třístránkové vyhodnocení celé situace i s rozbořem důkazů. Dále si z přinesených důkazů ponechal pouze předmětný mail, který se týká korespondence Ing. Boschat s úřadem OLAf.“ A rozešli se s tím, že mají ústní souhlas ministra, aby v prověřování pokračovali.

Jenže od té chvíle už byl se šetřením konec. Babiš se obrátil na státního tajemníka resortu Jana Sixtu a upozornil ho, že se úředníci z odboru 69 snaží dostat do mailové korespondence jeho náměstka. A Sixta dal pokyn šéfovi kybernetické bezpečnosti ministerstva Tomáši Bauerovi, aby zatím úředníkům nic nedával. Janák a Uhrinová o tom v té chvíli samozřejmě nevěděli, a tak v domněnku, že jim to Babiš posvětil, stále žádali šéfa kybernetické bezpečnosti o zpřístupnění mailů Barbory Boschat.

Náměstek: A dost!

Ještě týž den, v pátek 22. ledna, chtěla Uhrinová po paní Boschat, aby jí doložila svoji faktickou činnost v práci od 1. prosince 2015. Jenže na Uhrinovou se najednou naštval náměstek Vyhnánek a sdělil jí: „Už toho mám dost... Trávíš čas jen korespondencí se svými podřízenými.“ A mailem jí nařídil, aby se k němu dostavila na schůzku v pondělí 25. ledna v sedm hodin ráno. Tento mail zaslal náměstek Vyhnánek referentce Boschat ve skryté kopii. Na Uhrinovou pak začal náměstek tlačit, aby přestala řešit případ úřednice Boschat. Vyhnánek na ni podle úředního záznamu spustil, že „se mu nelíbí pořadí priorit, jaké si v odboru volí“.

„Pořád řešíš dopisy Boschat. A tady jsou jiné věci k řešení,“ řekl jí náměstek Vyhnánek. Jakmile Uhrinová něco namítla, náměstek ji utnul a opět zopakoval, že nechce řešit Boschat, ale „výstupy odboru 69“. „Už toho mám dost. Nebudeme tady řešit jednoho zaměstnance,“ prohlásil náměstek. A na poznámku Uhrinové, že má podezření z protiprávního jednání, reagoval podrážděně: „Žádné podezření. Myslíš, že neznám, jak fungují evropské fondy?“ Po další krátké přestřelce chtěl Vyhnánek debatu uzavřít. Ale Uhrinová se nedala. Vyhnánek v té chvíli znenadání bouchl rukou do stolu a zakřičel: „Tak a dost. Budeme řešit výstupy odboru 69.“ Uhrinová byla podle úředního zápisu otřesena a beze slov odešla.

Druhý den poté, v úterý 26. ledna, zašli Uhrinová s Janákem ještě jednou za ministrem Babišem. „Andrej Babiš se na začátku schůzky dotázal, zda máme předmětné maily. Sdělili jsme mu, že nikoliv, že nám je oddělení kybernetické bezpečnosti nechce vydat. Andrej Babiš se poté dotazoval a zjevně podívoval, jestli si můžeme vyžadovat maily, ve kterých figuruje náměstek? Odpověděli jsme mu, že jsme vyžadovali maily podřízené Boschat, a ne náměstka. Ministr pak slíbil, že se zajištěním mailů ohledně informací pro společnost Agrofert pomůže a vše urychlí, aby byla věc řádně vyšetřena,“ stojí v zápise ze schůzky s ministrem.

Jednání s Babišem ale končilo ještě trochu jinak. Takhle to stojí v úředním záznamu Janáka a Uhrinové: „Poté se Andrej Babiš ptal na návrhy na řešení situace. Bylo mu sděleno, že jedním z možných řešení je zahájit kárné řízení proti náměstkovi Vyhnánkovi a Ing. Boschat pro závažné porušení pracovní kázně a propustit je ze služebního poměru. Na to ministr odpověděl, že by to byl skandál a že si věc musí rozmyslet a poradit se. S tím schůzka skončila.“

Kontroluje ministr poštu?

Po jednání s Babišem se oba výše postavení úředníci naivně domnívali, že ještě existuje naděje, že by mohli (a to zcela legálně) získat maily své podřízené. Měli podezření, že nelegálně získané informace mohly být zneužity ve prospěch soukromé společnosti Agrofert. Tak se rozhodli navštívit ředitele kybernetické bezpečnosti Bauera osobně. Teprve od něj se dozvěděli, že vydání mailů „stopnul“ státní tajemník Jan Sixta. Při té příležitosti se ale Uhrinová a Janák dozvěděli ještě něco, co jim vyrazilo dech. Šéf kybernetické bezpečnosti jim vysvětlil, že existuje i jiný způsob, jak šlo celou věc vyřešit. O maily by totiž mohl požádat přímo ministr. Prý to občas sám dělá...

„Kdybych to věděl, jak to celé je, tak bych vám řekl jiný postup. Na to se dává přímo speciální dopis a podepisuje to ministr. A potom to jde úplně jinou cestou, aby do toho nemohl nikdo jiný zasáhnout. Máme už zkušenost, že pan ministr takový příkaz vydal, a v tom případě to šlo přesně tou cestou, kterou to jít mělo,“ sdělil jim Bauer. A opět zdůraznil, že na příkaz ministra to jde. „Proto tu mám trezor, protože takové příkazy musíme archivovat. Samozřejmě mám tady i disky, na kterých je to, co se hledalo,“ stojí v jednom z dalších úředních záznamů k celé kauze.

Zavolal si mě Babiš

Po této debatě si Uhrinová a Janák definitivně uvědomili, že jsou v koncích, protože se sice

snaží vyšetřit vážný problém, ale ve skutečnosti jim to nadřizení znemožňují. Chtěli prostě vyřešit něco, co se vyřešit nedalo, protože se to dotýkalo jejich nevyššího šéfa - ministra financí.

Uhrinová a Janák proto v naprosté zoufalosti požádali o schůzku státního tajemníka ministerstva financí Jana Sixtu, jenž je podle nového služebního zákona dosazen do funkce nepoliticky a měl by být nestranný. Ten jim potvrdil, že stopnul pátrání po mailech paní Boschat - avšak uvedl, že to bylo spíše z opatrnosti před možnými právními následky. „Chci to ještě probrat s aťjaky a vydat k tomu nějaký interní pokyn, aby se z toho po baráku nestal strašák, že tu kontrolujeme maily,“ řekl Sixta. A ještě jednou vysvětlil, jak to bylo s nevydáním mailů paní Boschat: „Ministr si mě zavolal a říkal mi, že s vámi mluvil. Ukázal mi mail. A pak se mne zeptal, jak je možné, že k tomu máte přístup? Teprve pak jsem si zavolal Bauera...”

Potom se shodli, že by bylo nejlepší přeargovat referentku Barboru Boschat do jiného oddělení. Vedoucí oddělení Ladislav Janák se ho nakonec zeptal, jak to vyřeší s náměstkem Vyhnánkem. I on byl totiž jmenován podle služebního zákona coby nepolitický náměstek a v případě prohrášek lze proti němu zahájit kárné řízení.

Sixta prý reagoval zdrženlivě. „Na rovinu říkám, že to bych úplně nechtěl. On je náměstek jen pár měsíců a my vůči němu budeme otevírat kárňák,“ řekl. Pak ale zmírnil a uvedl, že jim nemůže nic zakazovat, tak ať se rozhodnou sami. „Když tu kárnou stížnost podáte, tak budeme mít problém se s tím vůbec vypořádat,“ řekl Sixta.

V Janákovi evidentně pěníla krev. Pořád se nemohl smířit s tím, že šetření vyjde do ztracena. A tak se na úředním jednání rozohnil: „Já si z toho ostudu ani problémy dělat nebudu. Dopadlo to, jak to dopadlo. Ale to jsou jejich problémy, ne moje. Oni mě do toho zatáhli. Já jsem informace z OLAF nikde nezjišťoval.“ Janák pak odevzdaně dodal: „Takže to nakonec dopadne tak, že oni dva (Vyhnánek a Boschat) tady zůstanou a nás nakrásně vyhodí? To máme sklopit uši a říct, tak my půjdeme jinam? Že se bojíme Babiše, že pak budeme nezaměstnatelní?“

Později Janák ještě jednou urgoval šéfa kybernetické bezpečnosti Bauera a napsal mu: „Už jsme si zvykli, že v kauze kolem zjišťování informací pro společnost Agrofert se chováte zvláště. Nevolaté na zmeškaná volání, neodpovídáte na maily vůbec, nebo vyhýbavým a nesmyslným způsobem. A uvádíte protichůdná stanoviska. Nejprve nám vyprávíte, jak jste informace ze služební pošty zjišťoval pro pana ministra, že na to máte trezor. Naopak ministr nám říkal, že nikdy nic takového nedělal a že neví, jak se to dělá. Poté najednou pozastavíte vydání materiálů, které vždy vydat šly, s tím, že máte nějaké nespecifikované podezření.“

Nevím, na základě čeho jste se rozhodl, že ředitelka odboru 69 nemůže vykonávat kontrolní činnost svých podřízených kontrolou používání výpočetní techniky, jak bylo dosud běžné?“ Janák poté vyslovil podezření, že se mu někdo nabourává do počítače, tak Bauera požádal, aby mu ho zkontroloval. „Po konzultaci s IT odborníky ministerstva financí, kteří mi sdělili, že můj počítač se chová nestandardně, vás chci upozornit v souladu s vnitřními předpisy, že

mám podezření na protiprávní manipulaci s mým počítačem a daty v něm uloženými. Tímto vás žádám o vysvětlení stavu věci," napsal Janák.

„Mohli varovat Agrofert“

Protože se nedočkali pomoci, využili zdecimovaní úředníci další možnost: obrátili se na Jana Kněžínka z Úřadu vlády. Ten se stal na základě nového zákona o státní službě takzvaným prošetřovatelem, který má za úkol prověřovat podezření týkající se členů vlády nebo dalších vysoce postavených činitelů.

S podezřením na spáchání protiprávního jednání se na prošetřovatele mohou obracet státní zaměstnanci. Prošetřovatel si pak zajistí spisový materiál a prověří, zda je podnět oprávněný, či nikoliv. Když prošetřovatel dojde k závěru, že podnět oprávněný byl, může navrhnout opatření vedoucí k odstranění problému. V případě, že pojme podezření, že může jít o trestný čin, oznámí věc policii.

Uhrinová a Janák se obrátili na Kněžínka 1. února 2016. Popsali mu do detailů své zkušenosti a předali mu veškeré podklady s více jak 200 stranami příloh. A v písemné žádosti shrnuli závažnost případu:

„Ing. Boschat se snažila zakrýt skutečný důvod svého dotazu na úřad OLAF, přičemž tato problematika (tedy komunikace s OLAF ve věci vyšetřování) jí vůbec není přidělena a je jí jasné, že takový dotaz učinit nesmí. Proto se také neobrátila na své nadřízené ani kolegu, který dokumentace pro vyšetřování vedené úřadem OLAF přes vedoucího oddělení běžně zajišťuje. Pakliže by tuto informaci obdržela, byla by schopná varovat kontrolovanou stranu, tj. společnost Agrofert, o plánované kontrole, včetně jejího zaměření a konkrétních osobách, které ji budou za úřad OLAF provádět. Ing. Boschat by se také mohla stát členkou této kontrolní mise, o což úřad OLAF obvykle CKB AFCOS žádá, a kontrolu na místě ovlivnit, či kontrolované straně nebo dalším subjektům a osobám poskytovat z tohoto úkonu informace.

Upozorňujeme, že Ing. Boschat hlásí nesrovnalosti z oblasti zemědělství, což je jeden z hlavních předmětů obchodní aktivity společnosti Agrofert, a zde opět hrozí z důvodu nekontrolovatelné činnosti Ing. Boschat pro náměstka Vyhnánka únik závažných informací.

Náměstek Vyhnánek jako úřední osoba a Ing. Boschat jednali v úmyslu opatřit společnosti Agrofert neoprávněný prospěch spočívající ve zjištění informací o aktuálním vyšetřování nebo plánovaném vyšetřování této společnosti úřadem OLAF, a tedy vykonali svoji pravomoc způsobem odporujícím jinému právnímu předpisu (pracovní a organizační řád ministerstva financí). Svoji pravomoc překročili tím, že se neoprávněně pro soukromou obchodní společnost Agrofert pokusili zjistit informace o probíhajícím či připravovaném vyšetřování ze strany úřadu OLAF, a tím společnosti Agrofert poskytnout neoprávněný prospěch. Navíc má Boschat stále přístup do informačních systémů, kde může pokračovat ve své protiprávní činnosti a zjišťovat informace pro společnost Agrofert.“

Adresát žádosti, Jan Kněžínek z Úřadu vlády, odmítl případ jakkoli komentovat. „Od koho jste se to dozvěděl? Já se k tomu nemohu vyjadřovat,“ řekl.

Jediný závěr: přeřazení

Vedoucí odboru Uhrinová se pak ještě jednou obrátila na státního tajemníka na financích Sixtu, aby jim zajistil vydání mailů paní Boschat. Sixta Uhrinovou ujistil, že pokud podají kárnou stížnost na kohokoli, bude se jí okamžitě zabývat. Potvrdil, že připravuje přeřazení referentky Boschat, ale maily rozhodl „prozatím“ ještě nevydávat. „Otázka přístupu zaměstnavatele do mailů státních úředníků bude upravena služebním předpisem a bezpečnostní směrnicí dle zákona o kybernetické bezpečnosti. Do doby schválení dokumentů jsem pozastavil vyřizování podaných stížností,“ uvedl Sixta 18. února.

A oddálil i rozhodnutí o možném přeřazení důležitého odboru 69 pod jiného náměstka. „Vaším návrhem na přesun odboru 69 se stále zabývám. Váš odbor byl nedávno zřízen. Je otázkou, kam by měl být zařazen vzhledem k jeho náplni. Moje pravomoci ve smyslu změny systemizace nejsou neomezené a mají zákonné limity. Zároveň musím zvážit precedens pro budoucí řešení sporů mezi představenými navzájem a představenými a ostatními státními úředníky, jejichž řešení jistě nespočívá v opakovaných organizačních změnách,“ sdělil státní tajemník.

Uhrinová mu poděkovala za přemístění referentky Boschat. Ale nesouhlasila s neochotou zpřístupnit maily a vyřešit urychlené přeřazení jejího odboru. Od té doby se nic dalšího podstatného nestalo. Jako kdyby všichni čekali, že kauza odezní...

Ironií osudu je, že oba úředníci, Janák i Uhrinová, přišli na ministerstvo financí až s příchodem ministra Babiše. Jde tedy o lidi, kteří mu zpočátku věřili. Oba navíc mají praxi z policejních složek. Oba pracovali na protikorupční policii. Janák navíc v mezidobí, když odešel od policie a než nastoupil na ministerstvo financí, pracoval půl roku jako bezpečnostní manažer ve společnosti Cerea, která patří do skupiny Agrofert.

Oba úředníky Reportér kontaktoval, ale ti se k případu odmítli vyjádřit.

Varování se naplňují

Barbora Boschat pracuje na ministerstvu financí už od roku 1999. Jak už bylo řečeno - v poslední době se specializovala na hlášení dotačních nesrovnalostí z oblasti zemědělství, což je odvětví, kde získává Agrofert ministra Babiše největší sumy dotací. Někdy v listopadu 2015 si tuto důležitou referentku vybral novopečený náměstek ministra Vyhnánek jako svou spolupracovnici, ale trval na tom, že bude pořád napůl dělat hlášení z oboru zemědělství.

S tím však nesouhlasila ředitelka odboru 69 Martina Uhrinová, pod kterou Boschat spadala. Podle ní byl plat referentky Boschat - coby osoby napojené přímo na bruselskou kontrolní síť - financován z evropských dotací, a kdyby dělala za evropské peníze ještě jinou činnost, než má určeno, byl by to podvod.

„Mzda Ing. Boschat je ze sta procent hrazena z EU. Na toto Vyhnánek uvedl, že to nemusí nikdo vědět,“ stojí v oznámení, které obdržel prošetřovatel z Úřadu vlády Jan Kněžínek. I přes varování Uhrinové pracovala referentka Boschat pro náměstka Vyhnánka. Aby se vyhnuli podvodu, chtěl to náměstek vyřešit jakousi „tříměsíční stáží“ na svém pracovišti.

„Vyhnánek pak osobně navštívil ředitelku Uhrinovou a požádal ji o neformální řešení situace s tím, že Boschat pro něj bude pracovat, ale formálně bude stále zařazena na CKB AFCOS. A sdělil, že Boschat bude pracovat i s dokumenty EU, takže díky tomu tento postup bude legální. Uhrinová opakovaně vysvětlila Vyhnánkovi, že i tak se jedná o nelegální činnosti. Může se jednat o dotační podvod, kdy ji jako osobu zodpovědnou za projekt a pověřenou ministrem financí nutí, aby páchala trestnou činnost,“ stojí ve stížnosti určené Úřadu vlády. „Upozorňuji, že neřešením celé situace dochází k pokračování protiprávního jednání. Vznikají tím neuznatelné mzdové výdaje, které nelze proplatit z prostředků EU. Tím dochází k úmyslnému porušení zákonů,“ doplnila Uhrinová.

Přeřazením Boschat na jiný odbor sice už k neoprávněnému čerpání peněz EU nedochází, ale tříměsíční placení referentky z peněz Evropské unie, na který upozorňovala Uhrinová, nikdo neřešil.

„Ke mně ještě žádná stížnost nedorazila, takže se k tomu nemohu vyjádřit,“ řekla Boschat magazínu Reportér.

Tiskový odbor ministerstva financí poskytl k případu jedno stanovisko za Andreje Babiše, jeho náměstka Vyhnánka i státního tajemníka Sixtu. „Ministerstvo financí nemá vámi zmiňované oznámení ze strany státních zaměstnanců na protiprávní jednání do rukou prošetřovatele Úřadu vlády k dispozici, tudíž se k této věci nemůže v tuto chvíli vyjádřit. Uvedenými státními zaměstnanci MF nebylo podáno u ministerstva žádné oficiální podání, a to ani prostřednictvím prošetřovatele MF, stížnosti podle zákona o státní službě nebo návrhu na kárné řízení. Státní tajemník věc z vlastního podnětu prověřil a neshledal zatím ve věci důvod k zahájení kárného řízení žádného státního zaměstnance MF,“ sdělila Gabriela Štěpanyová z tiskového oddělení úřadu. „Ministr financí nemá přístup k e-mailům zaměstnanců MF,“ dodala.

Co případ mimo jiné ukazuje? Že se dost možná naplnila varování poslankyně z výboru pro rozpočtovou kontrolu Evropského parlamentu Ingeborg Grässleové. Ta v březnu 2014 řekla, že Babiš představuje v čele ministerstva financí vážný konflikt zájmů, který může ztížit spolupráci Evropské unie s Českou republikou.

„Babišovy firmy dostaly 2,6 milionu eur z evropských fondů. Ministr financí je ale zároveň v Česku garantem vůči EU, že tyto prostředky byly přiděleny řádně. Jak může být někdo s tak masivními osobními finančními zájmy zároveň tímto garantem?“ ptala se tehdy Grässleová. Odpověď přišla po dvou letech... Prostřednictvím „operace Čapí hnízdo“.

BABIŠ OZNAČIL ČAPÍ HNÍZDO ZA NEJLEPŠÍ PROJEKT, JAKÝ KDY VYMYSLEL.

Agrofert a dotace

VÍTĚZ V ČERPÁNÍ EVROPSKÝCH FINANČÍ

Agrofert ve vlastnictví ministra financí Andreje Babiše není jen největším agrochemickým gigantom v ČR, ale je také šampionem v čerpání evropských peněz. Podle žebříčku, který loni na podzim sestavil tabletový týdeník Dotyk, dokázal Agrofert mezi roky 2007 až 2013 vyčerpat minimálně 4,9 miliardy korun. Je to zejména díky agrárním dotacím, které plynou ze dvou zemědělských fondů EU, stojících mimo strukturální fondy. Skutečná výše dotací pro Agrofert je pravděpodobně ještě vyšší. Všechny dotační přítoky není možné z dostupných databází dohledat. „V ÚMYSLU OPATŘIT AGROFERTU NEOPRÁVNĚNÝ PROSPĚCH“.

„Nic se nestalo“

ANDREJ BABIŠ K ČAPÍMU HNÍZDU:

„Dotace pro farmu Čapí hnízdo byla v minulosti opakovaně kontrolována úřady bez jakéhokoli nálezu. Je absurdní, že mě někdo vyzývá k přiznání chyby, kterou jsem neudělal a nemohl udělat. Právníci jsou přesvědčeni, že policie, Evropský úřad pro boj proti podvodům (OLAF) a auditní orgán Evropské unie nemají na co přijít, protože se nic nestalo... Pořád mi všichni předhazují to, že jsem multimiliardář, tak doufám, že všichni pochopí, že bych si kvůli padesátimilionové dotaci reputaci nezničil.“

Kategorie audiovizuální žurnalistiky – Nejlepší rozhovor, beseda nebo diskuse

Porota:

Rašo Kužel, mediální expert, výkonný ředitel MEMO 98, **Joel Ruml**, předseda synodní rady České církve evangelické, **Hana Třeštíková**, produkční, zastupitelka Praha 7

Vítěz:

Rwandská genocida

Daniel Stach (Česká televize)

Vyjádření poroty:

Porota oceňuje připravenost novináře a komplexní přístup k tématu. V devadesátiminutovém rozhovoru dokázal udržet pozornost svou i pozornost diváka a odkrýt téma, které pro českého diváka může být mimo jeho horizont, a novým způsobem ho uvést a představit.

Rwandská genocida

Daniel Stach (Česká televize)

(Video není v eBooku k dispozici, můžete si jej přehrát na webu Aktuálně.cz)

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10441294653-hyde-park-civilizace/216411058090130/>

Nominace:

Dobrá vůle – O medaili od královny, životě v Anglii a českém rasismu

Lenka Svobodová (Český rozhlas Dvojka)

Vyjádření poroty:

Porota oceňuje plastické zpracování tématu i v případě, že má autorka k dispozici jen zvuk. Ve velmi krátkém formátu dokázala podat bohatství celého života jednoho člověka a zprostředkovat přístup a otevřenost protagonistů příběhu. Nebála se konfrontovat posluchače s českým rasismem.

Dobrá vůle – O medaili od královny, životě v Anglii a českém rasismu

Lenka Svobodová (Český rozhlas Dvojka)

(Audio není v eBooku k dispozici, můžete si jej přehrát na webu Českého rozhlasu)

http://www.rozhlas.cz/dvojka/dobravule/_zprava/romsky-policista-ktery-nosi-medaili-od-britske-kralovny-dokument-o-ceskem-rasismu-a-zivote-v-anglii--1651962

Nominace:

Rozhovor s Jiřím Ovčáčkem

Martin Veselovský (DVTV)

Vyjádření poroty:

Porota oceňuje profesionalitu novináře ve zjevně nepříjemné a konfliktní situaci. Nepodleh manipulaci a tlaku, nenechal se vyvést z míry, profesionálně kladl otázky. Tím se mu dařilo odkrývat způsoby a ohledy, díky kterým dokáže člověk ve vysoké a odpovědné funkci křivit pravdu a přispívat tak k rozdělování společnosti.

Rozhovor s Jiřím Ovčáčkem

Martin Veselovský (DVTV)

(Video není v eBooku k dispozici, můžete si jej přehrát na webu DVTV)

<https://video.aktualne.cz/dvtv/ovcacek-nikdy-nelzu-branim-prezidenta-a-chodim-s-kuzi-na-trh/r~3fd05978a03111e6ae080025900fea04/>

Kategorie audiovizuální žurnalistiky – Nejlepší reportáž

Porota:

Matúš Kostolný, šéfredaktor Denníku N, **Hana Kulhánková**, ředitelka festivalu Jeden svět, **Salim Murad**, politolog Jihočeské univerzity, **Silja Schultheis**, Česko-německý fond budoucnosti

Vítězky:

Yusra plave o život

Magdalena Sodomková, Brit Jensen (Český rozhlas)

Vyjádření poroty:

Porota oceňuje přístup autorů, kteří uprchlíky nebrali jako anonymizovanou masu, ale dali jim konkrétní jména a ukázali jejich příběh - autoři stáli na začátku cesty Yusrý a její sestry skrz Evropu až na Olympijské hry. Tato práce je skvělým příkladem toho, kdy český novinář přináší příběh, který se stane celosvětově známý. Porota také oceňuje systematickou a kontinuální práci, empatický a osobní přístup.

Yusra plave o život

Magdalena Sodomková, Brit Jensen (Český rozhlas)

(Audio není v eBooku k dispozici, můžete si jej přehrát na webu Českého rozhlasu)

<https://vltava.rozhlas.cz/yusra-plave-o-zivot-cesta-syrske-uprchlice-z-damasku-do-olympijske-ho-ria-5022234>

Nominace:

Déjà vu s Pandou

Tým redaktorů (Česká televize)

Vyjádření poroty:

Porota v tomto případě oceňuje přístup celého týmu novinářů, kteří celý den natáčeli návštěvu čínského prezidenta v Praze - vidíme jednotlivé příspěvky, ze kterých pak vznikla silná souhrnná reportáž v pořadu 168 hodin. Diváci tak mohli vidět různé přístupy a pohledy na téma svobody slova.

Déjà vu s Pandou

Tým redaktorů (Česká televize)

(Video není v eBooku k dispozici, můžete si jej přehrát na webu České televize)

www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1097181328-udalosti/216411000100328/obsah/461534-protesty-a-potycky-kvuli-cinske-navsteve

www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1097181328-udalosti/216411000100329/obsah/461680-podporovatele-cinskeho-prezidenta

www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10117034229-168-hodin/216452801100403/obsah/462731-chinatown

www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1097181328-udalosti/216411000100414/obsah/465186-sporny-zasah-pohledem-ucastnika

www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10117034229-168-hodin/216452801100417/obsah/465855-pomahat-a-chranit-cinany

Nominace:

Divadlo Mariána Kotleby

Jana Neumannová (Česká televize)

Vyjádření poroty:

Porota oceňuje zasazení příběhu Mariána Kotleby do kontextu histori - ukazuje vzestup slovenského politika, který je více než kontroverzní. Reportáž je srozumitelná všem generacím a přináší komplexní pohled na to, jak nebezpečný může být nástup extremistické ideologie.

Divadlo Mariána Kotleby

Jana Neumannová (Česká televize)

(Video není v eBooku k dispozici, můžete si jej přehrát na webu České televize)
<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1142743803-reporteri-ct/216452801240012/obsah/463091-divadlo-mariana-kotleby>

Kategorie audiovizuální žurnalistiky – Nejlepší analyticko-investigativní příspěvek

Porota:

Václav Štětka, sociolog médií, **Lenka Waschková Císařová**, odborná asistentka na Katedře mediálních studií a žurnalistiky Masarykovy univerzity, **Jiří Voráč**, vedoucí Ústavu filmu a audiovizuální kultury Masarykovy univerzity, filmový historik, **Eva Vozárová**, manažerka open data projektů v Alianci Fair-play

Vítěz:

Miliardový zářez

Lukáš Landa (Česká televize)

Vyjádření poroty:

Porota oceňuje společensky vysoce aktuální téma, schopnost autora vynést na světlo neznámé skutečnosti, Dále porota oceňuje řemeslné zpracování a poutavé vyprávění celého příběhu za použití vizuálně atraktivních prvků.

Miliardový zářez

Lukáš Landa (Česká televize)

(Video není v eBooku k dispozici, můžete si jej přehrát na webu České televize)
<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1142743803-reporteri-ct/216452801240042/obsah/510601-miliardovy-zarez>

Nominace:

Sponzoři v dluzích

Marie Bastlová (Český rozhlas)

Vyjádření poroty:

Porota oceňuje dlouhodobou pozornost a věnování se tomuto tématu a kauze. Schopnost i v rozhlase poutavě a srozumitelně zpracovat složité ekonomické téma a spleť pozadí finančních toků politickým stranám.

Sponzoři v dluzích

Marie Bastlová (Český rozhlas)

(Audio není v eBooku k dispozici, můžete si jej přehrát na webu Českého rozhlasu)

https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ods-nechce-vracet-sponzorske-dary-ziskane-od-krahujicich-firem_201608220654_vkourimsky

Nominace:

Kunovické turbulence

Dalibor Bártek (Česká televize)

Vyjádření poroty:

Porota oceňuje, jak autor koherentním způsobem shrnul celou kauzu a její jednotlivé součásti (větvě) v rámci dlouhého časového úseku.

Kunovické turbulence

Dalibor Bártek (Česká televize)

(Video není v eBooku k dispozici, můžete si jej přehrát na webu České televize)
<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1142743803-reporteri-ct/216452801240022/obsah/478039-kunovicke-turbulence>

Kategorie online žurnalistiky - Cena za inovativní online žurnalistiku

Porota:

Eva Čobejová, zástupkyně šéfredaktora časopisu Týždeň, bývalá reportérka deníku SME, **Jakub Fiala**, tajemník a lektor Studií nových médií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, **Petr Herian**, zakladatel a předseda představenstva NEWTON Media, a.s., **Valér Kot**, media consultant

Vítězové:

Češi v zajetí sociálních bublin

Tomáš Málek, Marcel Šulek, Jakub Zelenka (Lidové noviny)

Vyjádření poroty:

Inovativní příspěvek, u kterého porota zvláště ocenila jeho interaktivní zpracování, kdy má čtenář nejenom možnost seznámit se s výsledky analýzy, ale také si otestovat svou vlastní sociální bublinu na Facebooku. Porota vyzdvihla srozumitelnost metodiky a poskytnutí zdrojových dat čtenářům.

Článek odhaluje uzavřenost názorových skupin na sociálních sítích, jejichž příslušníci se utvrzují o správnosti vidění svého světa.

Češi v zajetí sociálních bublin

Tomáš Málek, Marcel Šulek, Jakub Zelenka (Lidové noviny)

<http://www.lidovky.cz/bubliny.aspx>

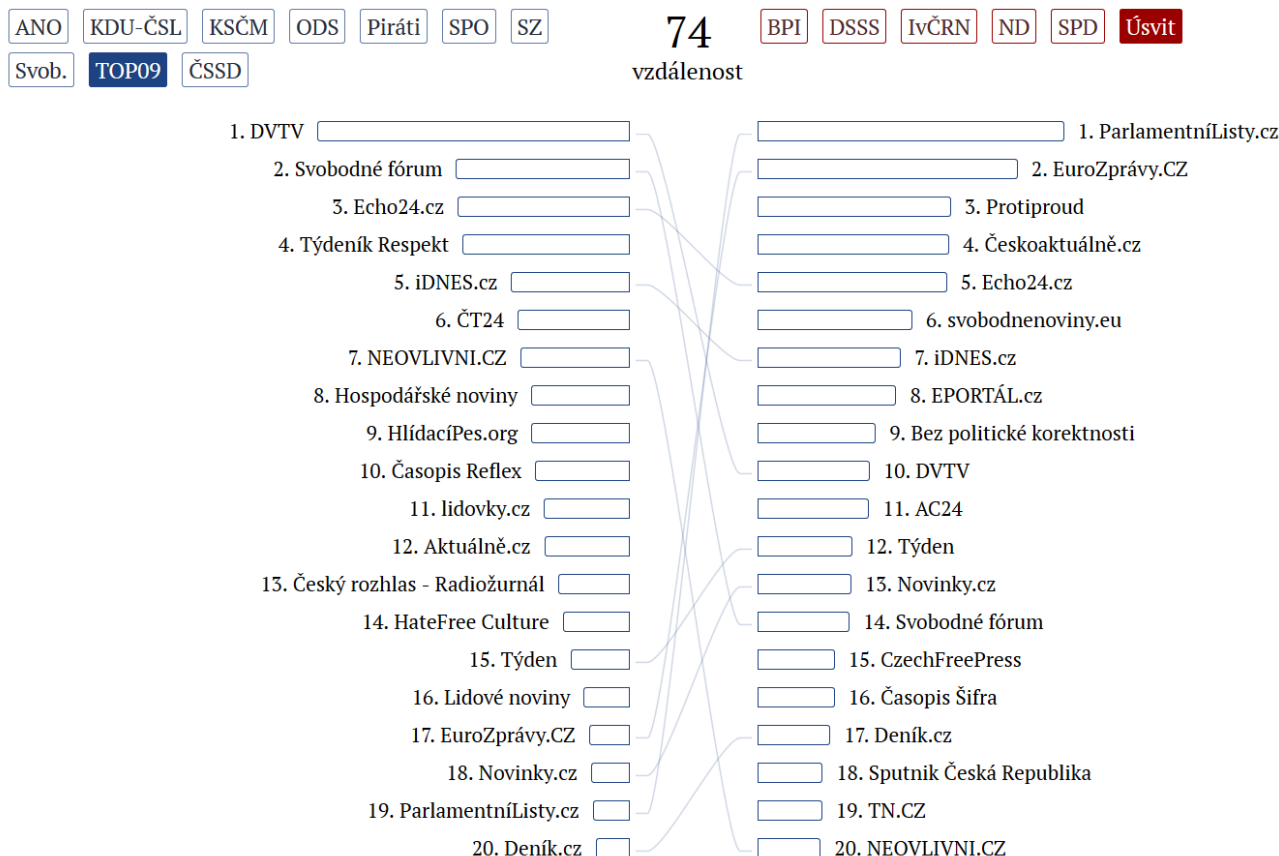
Češi v zajetí sociálních bublin

Rozdělení společnosti na politicky nesmiřitelné tábory ještě bude gradovat

Češi žijí v sociálních bublinách, v nichž se navíc navzájem utvrzují o správnosti vidění svého světa. Ukázal to unikátní projekt serveru Lidovky.cz. Ten na Facebooku mapoval, odkud v Česku konzumují zpravodajství sympatizanti jednotlivých politických stran a uskupení.

Prošli jsme data více než 360 000 uživatelů Facebooku a zjistili jsme, že zdroje informací, které sledují příznivci tradičních a antisystémových stran se zásadně liší. V rozhovoru pro Lidovky.cz odborník na analýzu dat Josef Šlerka zmiňuje, že díky sociálním sítím lze tento jev přesně popsat. Sociolog Jan Hartl v rozhovoru varuje, že to [do budoucna může být velký problém](#). O možných řešeních se [rozepsal i Jan Macháček](#).

Rozdělili jsme sledované strany na [tradiční](#) a [antisystémové](#) (vycházeli jsme ze zpráv o extremismu, které každoročně publikuje ministerstvo vnitra). Zatímco uživatelé, kteří „lajkují“ facebookové příspěvky tradičních stran, sledují mainstreamová média, jako [DVTV](#), [ČT24](#) nebo [iDNES](#), příznivci antisystémových uskupení sledují alternativní zdroje informací jako [Parlamentní Listy](#), [Eurozprávy](#) či [Protiproud](#).

Nominace:

Vítání Dalailamy v Praze LIVE

Kolektiv DVTV (DVTV)

Vyjádření poroty:

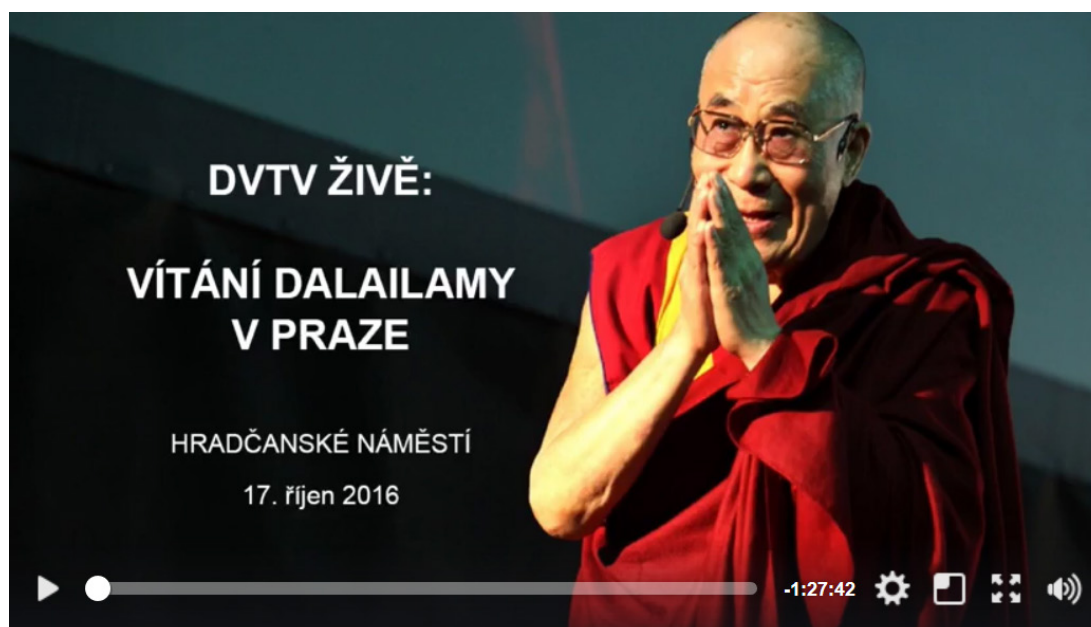
Téma ignorované velkými médii, avšak společensky důležité přinesl tým DVTV s relativně jednoduchým technickým vybavením, které však umožňuje velký dosah.

Inovativnost spočívá ve využití média, který tento obsah přinese očekávané cílové skupině s relativně nízkými produkčními náklady. Za zmínku stojí i četnost sdílení a reakcí na příspěvek.

Vítání Dalailamy v Praze LIVE

Kolektiv DVTV (DVTV)

<https://www.facebook.com/DVTV.cz/videos/1759675300948135/>

DVTV vysílal(a) živě.
17. říjen 2016 · 🌐

👍 Dát stránce To se mi líbí

Hradčanské náměstí - Dalajláma v Praze. Děkujeme, že nás sledujete a sdílíte.

243 tis. zhlédnutí

Nominace:

Cíl: Německo

Vojtěch Berger (Český rozhlas)

Vyjádření poroty:

Inovativnost vnímáme ve způsobu prezentace, která je méně obvyklá a vhodně využívá audio záznamy pro vybudování příběhu. Příspěvek není prvoplánovým útokem na emoce čtenáře. Je to vyvážený emotivní a racionální pohled na věc a poskytuje prostor pro imaginaci a zapojení čtenáře.

Cíl: Německo

Vojtěch Berger (Český rozhlas)

<https://interaktivni.rozhlas.cz/cil-nemecko/>

 Radiožurnál

Česko-slovenská cena veřejnosti

O vítězi této ceny rozhodla česká a slovenská veřejnost v online hlasování, které probíhalo od 21. do 30. dubna 2017 na adrese: <http://hlasovani.novinarskacena.cz/>. Vítězný příspěvek získal 3 427 hlasů, celkem z 6 964 hlasujících.

Vítěz:

Martin Veselovský za rozhovor s Jiřím Ovčáčkem (DVTv)

Jan Boček, Marcel Šulek (Český rozhlas)

(Video není v eBooku k dispozici, můžete si jej přehrát na webu Aktuálně.cz)

<https://video.aktualne.cz/dvtv/ovcacek-nikdy-nelzu-branim-prezidenta-a-chodim-s-kuzi-na-trh/r~3fd05978a03111e6ae080025900fea04/>

Cena za regionální žurnalistiku

Porota:

Olga Baková, šéfredaktorka zahraničního zpravodajství RTVS, **Adam Černý**, novinář, předseda Syndikátu novinářů ČR, **Ivo Mludek**, spisovatel na volné noze, **Luděk Navara**, spisovatel a publicista

Vítěz:

Hašek má neexistující mluvčí

Lukáš Valášek (Mladá fronta DNES)

Vyjádření poroty:

Porota oceňuje systematickou a novinářskou práci, zásadní společenský význam, ze všech příspěvků největší společenský dopad a významný přesah z regionu na celorepublikové téma. Dále oceňuje objektivitu a informace. Práce autora byla soustavná, politik byl systematicky konfrontován.

Hašek má neexistující mluvčí

Lukáš Valášek (Mladá fronta DNES)

Za hejtmana roky mluví žena s vymyšleným jménem. Podle informací MF DNES se za ním skrývá kontroverzní lobbistka.

BRNO Česká tisková kancelář zveřejnila 24. června 2011 tuto zprávu: „Předseda Asociace krajů ČR Michal Hašek (ČSSD) dnes požádal kvůli rozpočtu pro příští rok premiéra Petra Nečase (ODS) o schůzku hejtmanů s vládou,“ sdělila Haškova mluvčí Lucie Proutníková.

Hašek se proti informaci, v níž figuroval i premiér, neohradil. Stejně jako se nikdy neozval proti desítkám jiných zpráv, které Haškovým jménem posílala novinářům jeho mluvčí Lucie Proutníková.

MF DNES nyní zjistila, že žádná Lucie Proutníková neexistuje. Je to vymyšlené jméno.

Když se na Proutníkovou zeptal redaktor Haška, hejtman překvapivě prohlásil, že ji vůbec nezná.

„Netuším, kdo to je,“ tvrdí Hašek, ač za něj v médiích hovořila několik let. „Stalo se historicky, že se objevují určité podvrhy,“ dodal.

Ústy Proutníkové se Hašek v roce 2011 ohrazoval třeba proti tomu, že zarazil brněnským strážníkům pokutu pro svého řidiče. Proutníková avizovala, že Hašek bude bojovat s korupcí. Před čtyřmi lety oznamovala vznik krajské koalice, díky které Hašek v kraji doteď vládne. „Nová krajská koalice bude oficiálně složena na ustavující schůzi zastupitelstva příští pátek,“ uvedla tehdy Proutníková pro agenturu Mediafax. A před měsícem Hašek prostřednictvím Proutníkové pro agenturu ČTK komentoval církevní restituce.

MF DNES od několika důvěryhodných zdrojů z hejtmanova okolí zjistila, že pod jménem Proutníková se ve skutečnosti skrývá kontroverzní lobbistka Jana Mrencová.

Žena, kterou letos v dubnu soud v Chebu nepravomocně odsoudil k podmínce za to, že za úplatek nabízela ovlivnění novinářů.

Žena, u jejíhož partnera si hejtman Hašek objednal za 400 tisíc korun z veřejných peněz marketingové služby před krajskými volbami. Mrencová léta udržuje blízké kontakty s mnoha vlivnými politiky či jejich manželkami.

Například na přelomu tisíciletí spolupracovala s chotí tehdejšího premiéra Ivanou Zemanovou, na soutěži pořádané Mrencovou s názvem Missis se v průběhu let objevila i Šárka Grossová, šéf komunistů Vojtěch Filip a předseda Věcí veřejných Radek John. A cenu vítězce předával i porotce Michal Hašek.

Expremiér Jiří Paroubek (ČSSD) v roce 2012 o Mrencové prohlásil, že vylepšuje image nejen Haškovi, ale i (později zavražděnému) kmotrovi ústecké ČSSD Romanu Houskovi.

Mrencová popírá, že je Proutníková. „To opravdu máte mylné informace. Já politiku už nedělám,“ řekla Mrencová.

Hašek tvrdí, že Mrencovou téměř nezná. „Firma, ve které figuruje nebo figurovala paní Mrencová, myslím v minulosti dělala nějaká mediální školení směrem k úředníkům,“ uvedl hejtman.

MF DNES však potvrdilo několik zdrojů přímo z úřadu, že Mrencová běžně diriguje práci zaměstnanců hejtmanství, ač na to oficiálně nemá žádné pověření.

A skutečně existující krajská mluvčí Eliška Holešinská Windová připustila, že s Mrencovou v minulosti ohledně tiskových zpráv komunikovala.

Kolik veřejných peněz za služby Mrencové za dvě volební období ve funkci Hašek zaplatil, krajský úřad neřekl. „Vybírají se dovolené. Kvůli informacím musíme do archivu. Nedokážu říci, kdy je budeme mít,“ uvedla Windová.

Mrencová se svým druhem Milošem Skácelem vlastní Producentenské centrum Profil. Haškem zmíněnou referenci má na webu vystavené Marketingové centrum Profil, které oficiálně zaštiťuje jen Skácel. Ze smlouvy, kterou má MF DNES k dispozici, plyne, že hejtmanství

Marketingovému centru nedávno zaplatilo 400 tisíc korun za to, že do říjnových komunálních voleb bude „odborně zajišťovat marketingové aktivity pro prezentaci výsledků činnosti krajského úřadu a ostatních orgánů kraje ve vztahu k veřejnosti“. Smlouva pak vysvětluje, že jde vlastně o to, že v médiích vyjdou měsíčně minimálně dva články o hejtmanství.

Haló, tady Mrencová

Další objednávka zase hovoří o práci v souvislosti mimo jiné i s předloňskou návštěvou prezidenta Miloše Zemana na jižní Moravě a blíže neupřesněné činnosti pro politickou reprezentaci kraje. „Byl brán maximální zřetel na pozitivní dopad této činnosti a zamezení jakýchkoliv, byť i minimálních negativních dopadů na tyto představitele,“ píše se ve vyhodnocení zakázky. Co přesně pro kraj Mrencová či Skácel dělali, není jasné.

„Já pro Jihomoravský kraj nic nedělám. Smlouvu s krajem má, pokud vím, Marketingové centrum Profil, nikoliv Producentické centrum Profil. Podívejte se do obchodního rejstříku,“ uvedla lobbistka.

MF DNES ji ovšem zastihla na telefonu, který je uvedený jako kontaktní ve smlouvě kraje právě s Marketingovým centrem. Ač je u telefonu jméno jejího druha Skácela.

Odpovědi na otázku, zda ona komunikuje se zaměstnanci úřadu či politickou reprezentací, se Mrencová opakovaně vyhnula. A dodala, že Skácel je na dovolené a je možné ho kontaktovat pouze e-mailem. Na ten však neodpověděl.

Nominace:

Číslo jedna z Kaunicových kolejí

Jana Ustohalová (Mladá fronta DNES)

Vyjádření poroty:

Porota oceňuje vysoce kvalitní zpracování ojedinělého příběhu. Oceňuje především, že se autorce podařilo vysoce dramatickou a působivou věc zpracovat decentním způsobem při uchování dopadu na čtenáře. Oceňuje práci s pamětníkem.

Číslo jedna z Kaunicových kolejí

Jana Ustohalová (Mladá fronta DNES)

Devadesátiletá Edita Bártlová je poslední žijící brněnskou pamětnicí bezpráví, kterého se na německy mluvícím obyvatelstvu dopouštěli Češi a sovětsí vojáci v Kaunicových kolejích.

Kaunicovy koleje, kde za války umíraly stovky českých vlastenců, se v květnu 1945 změnily ve vězení pro Němce. Kromě nacistů se zde ale ocitly stovky žen, dětí a starých a nemocných lidí. A Češi a sovětsí vojáci si v jejich mučení nijak nezadali s nacistickými okupanty. „Nikdy jsem o tom nemluvila, nevěděla o tom ani moje nejbližší rodina. Jak ale stárnu a žiju ze dne na den, myslím, že je důležité o tom promluvit,“ říká Edita Bártlová.

Žijete v Brně celý život. Jak to vypadalo mezi Čechy a Němci za vašeho dětství?

Táta byl Němec a máma Češka, která neuměla slovo německy. S prarodiči se nestýkali, až když byla maminka těhotná, vrátili se do Brna. Dostali byt, maminka dělala domovnictví a otec byl zahradník. Když jsem se narodila, tak jsem brzy onemocněla a po návratu z nemocnice jsem zůstala u babičky. Od jednoho měsíce mě vychovávali omama a opapa (babička a dědeček – pozn. red.), tatínkovi rodiče. Maminka žila v Brně, o otci jsem nevěděla, potkala jsem ho, až máma umřela, to mi bylo přes čtyřicet. Před válkou jsme se stýkali všichni se všemi, neexistovala tu národnost. Kamarádili jsme se s českými i německými dětmi. Nejdřív jsem chodila do české školy a potom, když přišel devětatřicátý, do německé měšťanky na Husovu ulici.

Vychovávali vás prarodiče. Jaký jste měla život?

Takový dnes žádné dítě nemá. Dětství u babičky bylo nádherné. Byli z takové lepší rodiny. Jezdívají jsme rok co rok na dva měsíce na letní byt do Lomničky u Tišnova a pak do Křidel u Nového Města. Neslyšela jsem špatné slovo nebo hádku. Celá rodina byla noblesní, i za války se drželi dál od nějakého fanatismu, nechtěli s tím nic mít. Když mi bylo patnáct, omama a opapa se odstěhovali za tetou do Zábřehu a já jsem začala bydlet s mámou. Učila jsem se prodavačkou na Kobližné. V roce 1947 byli všichni odsunuti. Ještě mám dokumenty

s razítkem, že jsou nežádoucí. Omamě bylo tehdy přes sedmdesát let. V Německu taky nebylo nic, Němci měli jenom hlad a bídu, a ještě jim tam přišli uprchlíci. Babička si zkusila svoje, spávali na seníku. Když opapa zemřel, odnášeli jej z toho seníku v rakvi, bylo to hrozné.

Vaši rodiče byli taky odsunuti?

Kdepak. Když přišel devětatřicátý, otec chtěl, aby matka přešla na německou stranu. Ona to ale neudělala. To bylo od ní hrozně fér, protože se dostávaly navíc potravinové lístky a peníze. Ale od té doby spolu nežili, i když se nerozvedli.

Jak jste se ocitla v Kaunicových kolejích?

Bylo to někdy v květnu 1945, přesné datum si už nepamatuju. Bylo mi devatenáct let.

Nemusela jste do odsunu?

Sice jsem měla po tatínkovi německou národnost, ale maminka zůstala Češka. Když se řešilo, že bude odsun, vzala mě a šly jsme na policii v Žabovřeskách, kde jsme tehdy bydlely. Maminka řekla, že je Češka. A ten policajt, co tam byl, prohlásil: „Dobře, tak ji dáme do Kauniček.“ A to udělali hroznou chybu.

Proč?

Tehdy se nevědělo, co se tam dělo. Navíc já jsem byla v Kauničkách číslo jedna, byla jsem tam první. Strávila jsem tam tři týdny, než jsem se dostala ven.

Jak to tam vypadalo?

Ráno v pět nebo šest hodin jsme stávali na apelu a Češi nebo sovětsí vojáci si pro nás chodili na práci. Jednou přišli dva Rusové, měla jsem šátek schválně hluboko do čela, ale mladá holka se poznala. Odvezli nás někam do Králova Pole a že budu muset umývat schody. Zatím tam měli přichystané pro nás jídlo a strašně slušně se chovali, ale kvůli milování. Jindy mě zase vzali a já jsem hrozně řvala a brečela, nechtěla jsem s nimi, a tak na mě poslali ty šikmooké (vojáci z asijské části bývalého Sovětského svazu – pozn. red.). Ti byli ale hrozně hodní, nic mi neudělali. Jenom mě drželi. Na zpáteční cestě do Kauniček jsem je moc prosila, aby se se mnou zastavili doma na převlečení a na umytí. A oni to udělali. Vidíte, byli i dobří lidé, kteří mohli udělat zlo, a neudělali.

Stávalo se často, že se ženy musely bát?

Jednou v noci, když jsme ležely na dřevěných pryčnách, nade mnou spala maminka s asi dvanáctiletou dcerkou. Najednou tam vtrhli a chtěli tu dcerku vzít pro ruské vojáky. Bylo to hrozné, maminka i dcerka strašně nařikaly. Já jsem ležela pod nimi a říkám: „Nechte tu malou, já půjdu místo ní.“ Tu malou přece nenechám. Objevil se tam ale nějaký velitel. Byl to člověk, který musel být za války v lágru, protože měl tvář nakřivo, asi raněný mrtvicí. Řekl, aby mě

nechali jít, dcerku taky, a od té doby se ke mně nikdo nesměl přiblížit a dělat si se mnou, co chtěl. Vzal si mě k sobě na uklízení kanceláře.

To znamená, že znásilňování bylo v Kaunicových kolejích naprosto běžné?

To bylo úplně běžné. Pamatuju si, že tady v Žabovřeskách udělali v jednom bytě bordel pro vojáky. A tam nás nastrkali. Ale nebylo to nijak dlouho.

Jak zacházeli dozorci s vězni?

Jednou jsem musela jít dolů do sklepení. Stál tam chlap, který vypadal jako statný řezník, nevím, jak se jmenoval. Důtkami mlátil mladé kluky. Měla jsem pokračovací německou školu, tak mě tam přivedli, abych překládala. Řval: „Ať řeknou, co vědí!“ Jenže oni nic nevěděli. Jednou mě taky dovedli do velkého pokoje v těch dřevěných barácích a tam leželi a naříkali zranění Němci. Jeden měl dokonce pinzetu a vytahoval si z krku kousky kůže, asi vypil nějakou žíravinu. Pamatuju si, jak tam ti lidé sténali.

Znala jste někoho z nich?

Někteří z těch zmlácených chlapců se mnou chodili do školy. Ale jako dozorce tam byl jeden kluk, kterého jsem znala ze třídy. Blažek se jmenoval a nebyl moc chytrý. Vzpomínám si třeba, že jednou jsme psali diktát a on místo rampouchy napsal rambuchy. Učitelka to četla a my jsme se tomu tehdy smáli. Když jsem byla v Kauničkách, jednou jsem se dívala z okna. Poznala jsem ho, tak mě zaujalo, co dělal. Vedl po dvoře vojáka, SA-mana, poznali se podle toho, že byli starší a měli hnědou uniformu. Ukázalo se, že ten člověk musel jít na velkou. A Blažek ho to potom donutil sníst.

Dozorci byli jenom Češi?

Tam se mluvilo jenom česky. To je zajímavé, to mě doteď nikdy nenapadlo, němčinu jsem tam nezaslechla.

Ani mezi vězni?

To byli Brňáci. A každý tady přece uměl česky. Neznám žádného Němce z Brna, který by neuměl česky. Často ani pořádně neznali německy. Třeba když jsme byli jako děti s německými rodinami na dovolené, tak se mluvilo česky.

Pamětníci vyprávěli, že bylo možné se z Kaunicových kolejí dostat, když se za vás někdo zaručil.

Znám takové případy. Ke Kauničkám, k tomu gitru (plotu – pozn. red.) chodili lidé a dávali vězňům jídlo. Já jsem neměla nikoho, kdo by mě vyreklamoval, možná ani lidé nevěděli, že tam jsem. Máma mi nepřišla dát chleba ani jednou a to jsem jí potom vyčítala. Asi jsem se potom dostala ven díky tomu veliteli, který nade mnou držel ochrannou ruku.

Co jste dělala potom? Bylo těžké se s tím vyrovnat?

Zнала jsem jednu Češku, Věra se jmenovala, kterou také znásilnili ruští vojáci. Ta se z toho zbláznila. Ale já jsem v sobě měla nějakou sílu, která mi pomohla se s tím vyrovnat. Asi proto, že jsem se od patnácti let musela o sebe starat sama. Když jsem vyprávěla po válce našemu rodinnému lékaři, co se mi stalo, řekl: „Zůstalas zdravá? Zůstala.“ A to je vlastně pravda. V roce 1949 jsem se vdala. Vzali jsme se, až když byly staršímu synovi dva roky – a tehdy svobodná matka, to byla velká výjimka. Ale začala jsem si s prvním manželem proto, že to byl jediný člověk, který byl hodný a nenadával na Němce. Přišel s puškou kontrolovat Němku a zůstal se mnou už napořád.

Máte nějaké vysvětlení pro to, jak je možné, že zešílí půlka národa a sousedi začnou ubližovat sousedům?

Nedivte se, bylo po válce. Lidé v ní trpěli, bylo mnoho mrtvých. Chápu to. Jenom když se projedete tady Komínem, kde bydlím, uvidíte pomníčky zavražděných. To přece zavinil Hitler, celou tu světovou hrůzu.

Ale mohla jste za to vy, že Češi trpěli?

To se nebralo v úvahu. Jednou jsem Němka. Nevím, co to bylo v lidech za nenávist, to se nedá pochopit.

Přemýšlela jste někdy o odpuštění těm, kdo vám ublížili?

Odpuštění mají všichni! Já zlo zapomínám a těším se z dobrých lidí.

Nominace:

Minulost náměstka hejtmana v Lidových milicích

Miroslav Mareš (Občasník.eu)

Vyjádření poroty:

Porota oceňuje velký společenský význam práce a vytrvalost autora. Dále velice pozitivně hodnotí práci s prameny a pečlivou práci v archivech. Text měl taky velký společenský dopad.

Minulost náměstka hejtmana v Lidových milicích

Miroslav Mareš (Občasník.eu)

Lídr Pavlík (ANO) byl v KSČ několik let, nikoliv měsíců

Když chybí politikům paměť, pomohou historické dokumenty. Jako třeba v případě členství lídra hnutí ANO na Vysočině Josefa Pavlíka v KSČ a Lidových milicích.

„Je to již dávno, už si na to přesně nevzpomínám. Vždyť od té doby uplynulo 30 let. Byl jsem tam (v KSČ) jen několik měsíců,“ sdělil Pavlík Jihlavským listům.

Historické dokumenty Komunistické strany Československa mluví o Pavlíkovi od roku 1985. Členskou přihlášku vyplnil 23.9.1985. Přesně 29.11.1985 obdržel Josef Pavlík legitimaci KSČ. Číslo průkazu kandidáta KSČ: 723900 .

Splnil všechny úkoly, které na něj kladla Komunistická strana Československa (KSČ). Ochotně a bez výhrad přijal i členství v Lidových milicích. Lidové milice byly nelegální armádou totalitního režimu, určenou k ochraně totalitního režimu v případě demonstrací a nepokojů „antisocialistických“ živlů.

Příslušníci Lidových milicí skládali zvláštní přísahu věrnosti totalitnímu režimu:

„Já, příslušník Lidových milicí, přísahám, že budu vždy obětavě a věrně sloužit Komunistické straně Československa, dělnické třídě a své socialistické vlasti a upevňovat internacionální svazky se Sovětským svazem a ostatními socialistickými zeměmi.

Budu s plnou odpovědností a svědomitostí zvyšovat svoji politickou a bojovou připravenost a uvědoměle plnit usnesení stranických orgánů, rozkazy nadřízených a všechny úkoly vyplývající z příslušnosti k Lidovým milicím.

Jsem připraven chránit se zbraní v ruce zájmy strany, revoluční vymoženosti dělnické třídy a socialistický stát před vnitřním i vnějším nepřítelem a v případě potřeby nebudu váhat při jejich obraně položit i svůj život.“

Historik Blažek: Dokument potvrzuje členství Pavlíka v Lidových milicích

Náměstek hejtmana kraje Vysočina Josef Pavlík (ANO) působil před rokem 1989 v Lidových milicích, které používal totalitní režim k zastrašování odpůrců režimu. Občasník má k dispozici dokument o jeho povýšení do vyšší hodnosti v Lidových milicích.

„Nalezený dokument potvrzuje členství Josefa Pavlíka v Lidových milicích. Pro další podrobnosti je potřeba získat svědectví pamětníků či nové dokumenty,” uvedl historik Ústavu pro studium totalitních režimů Petr Blažek.

Hodnost velitel družstva uvedená u Pavlíkova jména je u Lidových milicí název hodnosti podobně jako hodnost svobodník v Československé lidové armádě. V dokumentu ze dne 4.1.1989 je současný náměstek hejtmana Kraje Vysočina Josef Pavlík vlastně povyšován do vyšší hodnosti v závodní jednotce Lidových milicích.

„Nikdy jsem nic nepodepsal, mám čistý lustrační rejstřík. Jsem pacifista. Na vojně jsem dva roky držel v ruce hokejku, je otázka, kdo o mě píše tyto věci. Když mám čistý lustrační rejstřík, dostanu kopii bezpečnostní prověrky, tak nevím, kdo tuto blamáž připravil,” uvedl Josef Pavlík.

Čistý lustrák?

Lustrační osvědčení je dokument vystavený na základě lustračních zákonů. Lustrační osvědčení potvrzuje, že jeho držitel nebyl za komunistického režimu, tj. od 25. února 1948 do 17. listopadu 1989 příslušníkem Sboru národní bezpečnosti zařazeným ve složce Státní bezpečnosti a nebyl evidován v materiálech StB jako spolupracovník ve smyslu zákona. Negativní lustrační osvědčení je vyžadováno pro výkon určitých povolání ve státní správě. Nemusejí ho předkládat osoby narozené po 1. 12. 1971.

Pro vystavení čistého lustračního osvědčení musel Josef Pavlík čestně prohlásit, že nebyl příslušníkem Lidových milicí. Takové prohlášení je těžko slučitelné s dokumentem o povýšení Pavlíka do vyšší hodnosti v Lidových milicích.

Občanští demokraté na Vysočině naznačili možnost přehodnotit rozhodnutí o vstupu do koalice s hnutím ANO. „Dokumenty na mě působí hodnověrně, velmi pravděpodobně pan Pavlík v Lidových milicích byl. Očekávám, že se pan Pavlík k tomu nějak postaví. Vysvětlení, že o tom neví nebo si to neuvědomuje asi není to správné vysvětlení,” řekl předseda vysočinské ODS Miloš Vystrčil.

Náměstek hejtmana Pavlík (ANO) byl povýšen v Lidových milicích 4.1.1989

Server Občasník si dovoluje potvrdit informaci o členství lídra hnutí ANO Josefa Pavlíka v jednotce Lidových milicí Komunistické strany Československa (KSČ) státního podniku Škrobárny Havlíčkův Brod v době totalitního režimu.

Vznik a existence Lidových milicí nebyly nikdy upraveny žádným zákonem, KSČ používala Lidové milice k zastrašování politických oponentů a udržování pořádku v době demonstrací

proti totalitnímu režimu.

Přijetí Josefa Pavlíka do jednotky Lidových milicí projednala Základní organizace Komunistické strany Československa dne 4.11.1987 na výborové schůzi za účasti zástupce Krajského výboru KSČ s. Tyllera a zástupce Okresního výboru KSČ s. Kočího. S přijetím do Lidových milicí souhlasil Pavlík bez výhrad.

Už za dva roky, v lednu 1989 se Josef Pavlík dostává na seznam kádrových rezerv Lidových milicí. Od 4.1.1989 se stává velitelem družstva jednotky Lidových milicí.

Totalitní režim povolává do Prahy jednotky Lidových milicí v době Palachova týdne pro udržení pořádku. O činnosti milicionáře Pavlíka v tomto období zatím nejsou dostupné přesné informace.

Lídr hnutí ANO Pavlík uvalil na Občasník informační embargo za informace o zatajeném působení v KSČ a Lidových milicích (více zde).

„Zastupitelský klub hnutí ANO vyslovil Josefu Pavlíkovi důvěru,“ informoval krajský předseda hnutí ANO Josef Kott.

Cena Solutions Journalism

Porota:

Robert Basch, ředitel Nadace Open Society Fund Praha, **Jeremy Druker**, výkonný ředitel Transitions, o.s., **Ondřej Liška**, ředitel Ashoky Česká republika, **Marie Němcová**, provozní ředitelka Media Development Investment Fund

Vítěz:

Série textů Úvod do praktické sociologie

Daniel Prokop (RESPEKT)

Vyjádření poroty:

Texty Daniela Prokopa ze série Úvod do praktické sociologie se vyznačují soustředěnou snahou rozkrýt pozadí závažných témat, která aktuálně hýbou veřejností a která podléhají zpravidla velmi zjednodušenému vnímání i u samotných médií. Daniel Prokop využívá dobré obeznámenosti s jednotlivými tématy v kombinaci s pohledem akademicky kovaného sociologa a se schopností velmi srozumitelně pracovat s dostupnými daty. Zpravidla se ukazuje, že obecné vnímání těchto otázek je v příkrém rozporu s podstatou problému. Daniel Prokop se v sérii věnoval tak rozdílným tématům jako jsou mýty okolo amerických prezidentských voleb, eroze demokratického státu ve vztahu k daňovým rážům, potřebou zákona o sociálním bydlení, politickému populismu v debatě o migraci či zavedení povinného ročníku v mateřských školách. Pronikavě popsal také téma důvěryhodnosti průzkumů veřejného mínění ve vztahu k volbám a tento text by mohl rovnou sloužit i jako manuál pro zodpovědného občana.

Jedním z hlavních rysů Solutions Journalism – novinářství řešení – je schopnost podat čtenáři či divákovi celý příběh. To znamená, že i na malé ploše dokáže autor nabídnout všechny zásadní souvislosti problému a jeho řešení, a to včetně aktérů, v jejichž moci řešení spočívá. Autor tak dává čtenáři do rukou nejen protichůdné argumenty, ale zároveň ho zplnomocňuje k tomu, aby se mohl svobodně a odpovědně rozhodnout o svém vztahu k otázce.

Oceněné texty Daniela Prokopa jsou v nejlepším slova smyslu podáním celého příběhu – tedy i běžně málo vnímaných stránek problému, laikovi obtížně dostupných nebo srozumitelných dat a také otevřeného zvážení výhod a nevýhod existujících řešení. Daniel Prokop tak významně přispívá k racionalizaci diskuse o komplexních společenských otázkách, vtahuje čtenáře do zvažování možných řešení a ukazuje, že vysoce kvalitní novinářství hraje zcela nezastupitelnou roli pro rozvoj demokracie a aktivního občanství.

Série textů Úvod do praktické sociologie

Daniel Prokop (RESPEKT)

www.novinky.cz/kultura/salon/393167-uvod-do-prakticke-sociologie-pomuze-povinný-rok-ve-skolce.html

www.novinky.cz/kultura/salon/396132-uvod-do-prakticke-sociologie-proti-zradcum.html

www.novinky.cz/kultura/salon/399325-uvod-do-prakticke-sociologie-v-zajeti-pribehu-o-volbach.html

www.novinky.cz/kultura/salon/401397-uvod-do-prakticke-sociologie-soumrak-statu-danove-raje-brzda-tretiho-sveta.html

www.novinky.cz/kultura/salon/405421-uvod-do-prakticke-sociologie-jezkum-budoucnost-neverte.html

www.novinky.cz/kultura/salon/408241-uvod-do-prakticke-sociologie-socialni-bydleni-dluzime-i-detem.html

www.novinky.cz/kultura/salon/416047-uvod-do-prakticke-sociologie-otazky-krajskych-voleb.html

www.novinky.cz/kultura/salon/419529-uvod-do-prakticke-sociologie-co-by-pomohlo-cssd.html

www.novinky.cz/kultura/salon/421942-uvod-do-prakticke-sociologie-trumpova-revoluce.html

www.novinky.cz/kultura/salon/424896-uvod-do-prakticke-sociologie-jak-se-myli-pruzkumy.html

Nominace:

Zaostřeno na cizince

Daniela Vrbová (Český rozhlas)

Vyjádření poroty:

Daniela Vrbová byla nominována do soutěže se sérií tří reportáží, které se věnují různým aspektům života cizinců v české společnosti. Porota se rozhodla mezi nominované zařadit třetí z nich s titulem „Když práci dávají cizinci“. Reportáž o úspěšných podnikatelích v Česku pocházejících z různých koutů světa, kteří poskytují práci českým zaměstnancům, může sloužit jako učebnicový příklad Solutions Journalism (novinářství řešení). Pracuje s rozšířeným mýtem o cizincích jako o společenské přítěži beroucí práci českým lidem, který zhusta dominuje řadě debat o postoji českých politiků a občanů k migrační krizi a naší ochotou se na jejím řešení podílet. Autorka tuto zavedenou šablonu rozbíjí tím, že nechává promlouvat samotné zaměstnavatele a ukazuje jejich vnímání společenské situace i každodenních výzev, jimž čelí. Z emocionálně zabarveného tématu se rázem stávají nezaměnitelné lidské osudy, a to prostou silou výpovědí stojících v pravém protikladu k rozšířeným mýtům.

Zaostřeno na cizince

Daniela Vrbová (Český rozhlas)

(Audio není v eBooku k dispozici, můžete si jej přehrát na webu Českého rozhlasu:)

www.rozhlas.cz/plus/zaostreno/_zprava/chci-se-citit-jako-ceska-i-kdyz-nosim-satek-rika-iracka-studentka-cestiny--1603885

www.rozhlas.cz/plus/zaostreno/_zprava/socialni-system-se-nestihl-adaptovat-na-migraci-a-globalizovanou-ekonomiku-tvrdi-socialni-antropolozka--1624829

www.rozhlas.cz/plus/zaostreno/_zprava/kdyz-praci-davaji-cizinci--1642680

Nominace:

Mapa pražského horka

Jan Cibulka (Český rozhlas)

Vyjádření poroty:

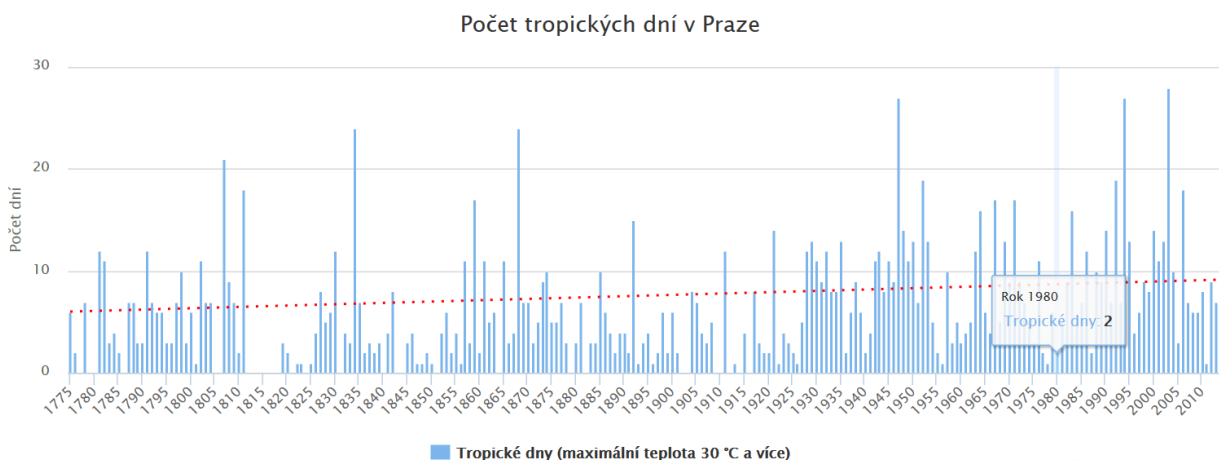
Téma horka v letních metropolích se může zdát na první pohled triviální, ovšem ve skutečnosti se jedná o palčivý problém, s nímž se v době klimatických změn potýká řada lidských sídel. Vlna veder stojí každý rok na mnoha místech lidské životy, a to i v nejbohatších sídelních čtvrtích evropských měst. Autor výjimečným způsobem propojil popis problému se statistickými daty a grafickým zpracováním. Mezi autory píšící stylem Solution Journalism jej řadí to, že do zpracování zahrnul i příklady účinných řešení, která zvyšují kvalitu života ve městech v období veder. Ukazuje, že i problém, jehož kořeny jsou velmi komplexní, může mít relativně dostupná řešení ve formě lepší péče o organismus města, tzn. v podobě inteligentního městského plánování a opatření, která se na život ve městě dívají nejen úzkou optikou dopravy nebo ekonomiky, ale z hlediska kvality života jeho obyvatel. Svým způsobem tak přispěl nejen ke srozumitelnému uchopení tématu, ale i k motivaci představitelů veřejné sféry, aby změnila svůj přístup k městu a životu v něm.

Mapa pražského horka

Jan Cibulka (Český rozhlas)

<https://interaktivni.rozhlas.cz/horko-ve-mestech/>

Český rozhlas MAPA PRAŽSKÉHO HORKA: PROČ JSOU V LÉTĚ VINOHRADY PŘÍJEMNĚJŠÍ NEŽ SMÍC...

archiv NOAA: čísla nemusí být kompletní,
data českého ČHMÚ nejsou volně dostupná

ISBN 978-80-87725-39-9

Novinářská cena 2016. *Výběr vítězných a nominovaných příspěvků*

Vydala Nadace Open Society Fund Praha červenec 2017

www.novinarskacena.cz / www.osf.cz / #novinarskacena